

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

אִשָּׁרִיק עצים ותייל נסכים — ונמעט נסכים ב"מה מנחה מיוחדת" כו', ודם מ'ועל מנחתך'.
וּמֵהָ תֹאמַר: אֵימָא אִיפְכָא וְיֵשׁ לִוְמֹר: דְּלֵא שִׁיךְ לִוְמֹר אִיפְכָא כִּלְל, דְּהָא כִּדִּי שְׁלֵא
נֹאמֵר (מְשֻׁם) צִדְ שֵׁל מִתִּיר הוּא דִּאיֶצְטְרִיכָא לְמִיכְתָּב "מַעַל מִנְחָתְךָ" לְמַעֲוִטִי דֵם דְּמִתְרִבִּי
מִזְהוּא צִד, וְאִילוּ נִסְכִּים מִמַּעֲוִט מִינִידָא.

דחניא – דיין אין טעון מלח. וקפריך התלמוד: **מני** – הך ברייתא. **קשיא קפרת** – דהא רבינן לעיל (כ, א) כל שאחרים באין לו חובה, וקטרת נמי דבעי מלח. ולקמן (עמוד ב) נמי אמרינן: בראשו של מזבח, ששם מולחין הקטרת והקומץ. **הפרט** – "מנחתך". **עצים אין מקבלין מזומאה** – ואף על גב דעצי מערכה מקבלין טומאה, כדאמרינן בפרק שני דפסחים (לה, א),

[illegible]

וְהַיְשֵׁר - לְרַבּוֹת צַעֲרֵי וְלִבְנָהּ. הָיָא מְדַרְבָּן
 הָיָא מְשֻׁעַ דְּבִית הָקֵדֶשׁ, וְקָרָא סְמִיכָתָא
 בְּעֵלְמָא, דְּמָשֵׁעַ בְּעֵלְמָא אֶל מְקַבְלֵי שְׂמֹאחָא.
 דְּסִבְשָׁלוּ - בִּין דְּחֻלִּין בִּין דְּקִדְשֵׁימ, וְאָבָלוּ -
 אֵינִי עוֹבֵר עָלֶיךָ, וְדָא אֵינִי חִיבָהּ חֲזָרָא אֵלָּא עַל
 הָדָם הָרָאוּי לְכַפֵּרָה, וְהָא אֵלָּא קִדְשֵׁימ מְשִׁבְשָׁלוּ אֵלָּא
 חֲזִי לְמִלְחִיתָהּ וְנֶפֶק מְחֻרָת דֶּם, וּמְלִיחָ דְּרָא הָיָא
 בִּרְחֻתָּהּ. מָחוּ דְּמִישָׁא מִישָׁא בְּה מְשֻׁעַ לְמַצּוֹה
 בְּעֵלְמָא - מְשֻׁעַ הָיָא מְשֻׁעַל דְּמִישָׁא אֵל גִּפְק מְחֻרָת
 דֶּם, הָקֵפָה - כְּמוֹ (שְׁמוּתָּהּ) "קָפָא חֲדָתוּמָת".
 (קָפָה בָּאוּר) - וְאָבָלוּ, חִיב מְשֻׁעַ דֶּם או חֲלָב.
 כְּחֵמָה - הָדָרָא לְכַבּוֹת שְׂדֵיחָה לְעוֹלָה, כִּכְר חֵיב.
 קִשְׁשָׁא - קָא סִלְקָא דִּיעָתָא וְאִפְּלוּ דְּחֻלִּין.
 כָּאן בְּחִמָּאוֹת תְּחִיבּוּתָא - דָּא רְקֵבָהּ: זִקְקָתָא אֵת
 הָדָם בְּחֵמָה וְאָבָלוּ חֵיב. הָיָא דְּרִין לִשְׁל חֻלִּין,
 הָיָא הָוִיל רָאוּי לְכַפֵּרָה בְּקִדְשֵׁימ, וְהָא רָאִבִּי וְעִירִי
 אֵינִי עוֹבֵר עָלֶיךָ שְׂמֹאחָתָא - בְּגוֹן פִּרְסִים
 וְשִׁיעִירֵי וְתִשְׁרִפִּים, וְתִשְׁמַע מְפָרִישִׁים - הֲלֵכָב
 דְּאִמְרָתָא: אִמְרִין הָוִיל וְכַגְגֵּד רָאוּי. דֶּם חֲמֹד
 אָף עַל פִּי שְׁאֵנוּי רָאוּי לְקִרְבָּן, וְאִכְבִּי לְמִמֵּר
 דְּלָא חִיבָהּ חֲזָרָא בְּרִית אֵלָּא עַל דֶּם הָרָאוּי
 לְקִרְבָּן, הָיָא חֲמֹד חֲמֹד, דָּאִין קִרְבָּן בְּטָמִיאָה,
 אִפְּלוּ חֲבִי חֵיב. חֻצִּין - לְעֵצִין טְבִילָה. סִרְיָ -
 שְׂמֻחִיל דְּחִיבֵישׁ וְלִחְדִּיק בְּגֵזַת חוּצִין. לָא
 סִרְיָ - שְׂכֻשְׁתוֹלִין בָּא עֲצֵעַ בְּנֶפֶק חוּלִין חוּט
 מִמֵּנוּ (וּפְסִק) (וּפְסִק) דִּסְכָּה, וְכִינּוּיָא - מְפִרֵשׁ
 לְקִמָּן. מִי מִלָּח - מְדוּרִס. שְׂאִיתָ שׁוֹכֶתָ -
 מְשַׁמְרִית בְּקִיץ וּבְחֹרֶף, וּמְלִיחָ סְדוּמִית הִים
 מְשִׁלִּיכָה לְאֶגְפָּה. אִסְתְּרוּקִית - מִן הַקִּדְשֵׁק
 נִגְשִׁית, וּבִידֵי אֹרֶם. כְּכָל שְׂחֹמָה - בִּין סְדוּמִית בִּין
 אִסְתְּרוּקִית. כָּלל פְּקוּם - וְאִפְּלוּ מְחֻץ לֶאֱרָץ.
 סְדוּמִית דְּקִדָּה, אִסְתְּרוּקִית סָהָה. יִכּוֹל יִבְנוּנָהּ -
 יִתּוֹן מִלָּח הָרָאוּי כְּחֹבֵן בְּטִיט. כְּבִנְיָן - כְּבִנְיָן דְּהָרִיבָה
 שְׂרוּה עַל שְׂרוּה. נוֹתָנָה פִּקֵּם [מְכַלָּה] - בָּאוּר.
 תְּקִירָה כְּשֶׁבֶת וְכִפְסָאָה - אֵם קִרְבָּן צִיבֹר הָיָא.
 וְאִשְׁמַעֲוִינָן דְּמִלְחִיתָהּ עֲבוּדָה הִיא. וְדוּד שֶׁבֶת
 וְשׂוּמָא כְּשֹׂאֵר עֲבוּדָתָהּ.
 וְכֵן

[בא] בחטאות החיצונות וכאן בחטאות הפנימיות — פירש רש"י, דבחסאות הפנימיות אינו עובר עליו, וטעמא כמו שמפרש לקמן, ולא נדחיא. דאם כן בחטאות הפנימיות מוטעם משמע לפי שיטת רש"י שאם בשלו צלול, הואיל ודאיו לטבילת הוואה — היא דאייב עלה אם יאכלנו. ולא אסוגיא מוכיח הכי, דארמינן דאייב כיון דמלחה נפק ליה מותרת דם ולא תליב: עליזו ועוד, דרבא ידידה אמר: אפילו בחטאות הפנימיות ואכלו חייב, ומשמע לפירוש רש"י דרבא לית לא חשוייה, ולעיל קאמר: חייב רבא וקאמר ואל שמועתא, משמע דסדריה רבא כועריו: לכן נראה לי, דבועריו (היינו בבשלו באור) כלי עלמא לא פליגי דאינו עובר עליו. הוא דמחלל באה בין חטאות הפנימיות לחיצונות, קאי אקפאז בחמא. **ד**ם בשבילו אינו עובר עליו — (והיינו) דאנתן בפרק "כל הבשר" (תלצין קט, א:) הלכ קורע ומציא את דמו, לא חטא — משמע דתרוויחיה דוד טעמא, כדפרשם בקונטרס דמילת ברוכות, הוא חיביב תורה ודא קדשים היינו דאין נאכלין מחמת מלח, דהאי דמליח ברוח — היינו דאין נאכל מחמת לאו הכי הוה אמרינא דם ליבעי מלח: כיון דמלחה נפקא ליה מותרת דם, דאמר זעירי, נאכל מחמת מלחו סגי, ולא כמו שמפרשום: כמו שארם מולח להצניע, וכמליח לצורח עיבור, נאכל כביבא — היינו דלית לוי לאכילתיב לא דודחא, כמו שהבינו מתקת האדם. **וכן** לקריה

ראוי בהשפאות התחזקות. אמר רב גידל אמר ר' ירמיה דם, בין לה בין בשביל
והדרש ותהלב - ובשין חוצצין, לחין אינן חוצצין! - לא משאין: הא דר'
למאי אתא? לכתבתא: "במלח" - יכול תבונתו? תלמוד לומר: "תמלח"
תלמוד לומר: "במלח", ולא תשבת מלח" - הבא מלח שאנה שו'
ומנן שאם לא מצא מלח סדומית שמיביא מלח איסורוקנית? תלמודו
שחוא, תקריב מכל מקום, תקריב ואפילו בשבת, תקריב ואפילו בטומא
בר עולא, הכי קאמר: יכול ותבוננו בתבן בטיט. אמר ליה אביי: אי הו'
אמר אביי: יכול יעשנו פננין. אמר ליה רבא: אי הכי, "וכננו" מיכין
תבונה. מאי "תבונה"? אמר רב אשי: יכול יתן בו טעם פנינה? תלמידי
עושה? מיביא האבר ונותן עליו מלח, וחוזר והפכו ונותן עליו מלח וכו'.

בלשבת המלח ששם מולחים עורות קרשים — תימה: בדמבסת מדות (פרק ה משנה א) דחשיב שש לשבת שבעודה, קרני לשבת המלח — ששם היו נותנין מלח לקרבן, לשבת הפרוה — ששם היו מולחים עורות קרשים ויש לומר: דהא דקאמר הכא ששם מולחין עורות קרשים — לאו דוקא, אלא כלומר: משם היו נוטלין מלח למלוח עורות קרשים

בלשבת הפרוה. והמלח לא היה נתון בלשבת המלח למלוח, כי אם להצניעו שם. והא קרני 1
עלה במבסת מדות (שם): ששם היו נותנין מלח 2
לקרבן — היינו כלומר הצניעו לצורך קרבנות. 3
בגון למלוח עורות וכל דבר. וקשיא לפירוש זה, 4
דאם כן היתה מלח באביעה מקומות. והכא לא 5
חשיב אלא שלשה: **והקטרת** — ואם תאמר: 6
למה מולחין את הקטורת והוא מולח בן מנחה ותר 7
מעל הכבש? והלא במנחה הפנימי היה קרבו ויש 8
לומר: לפי שעל הכבש היה מתלכלך בדם 9
האברים, אבל על המנחה היו מולחין דבר יבש — 10
קומץ ולבנה ומנחת כרשים ונתון בן מנחה. והא 11
על פי שדיו מולחין שם עולת העוף, וזה מונע. 12
חולין פשיטא מאי בעו הנהם — פירש בקונטרס: 13
דמשום דמכניסין חולין לעזרה. ומשני: אף 14
על גב דאמר רב "אכלי" שחולין עמה חולין 15
ותרומה, ופירש בקונטרס: כלומר, חוץ לעזרה 16
יאכלו חולין ותרומה, וביבסו ויאכלו על השובע. 17
ותימה: הואיל הנה חולין צורך אכילת קרשים חוץ 18
ליתיה: לזו מלח לקדשו ופירש אפילו בעזרה 19
מכניסין תבלי חולין, דתנן במד' "כל החריר" 20
(ובחס' א, ב): וכולן רשאין הכהנים לתת לתוכן 21
תבלי חולין ותרומה, ונפקא ליה בגמרא מדרבנן 22
"למטה" — לגדולה. ושנא באותן תבלין פשיטא 23
שיכול ליתן מלח של קדרש, כמו בקרשים עצמן. 24
תלמוד לומר ברית מלח עלם הוא — רבינו 25
הם גורס: "מלח ברית" כדפרישית 26
לעיל (יט, ב). **כל** כן ששוקל אינו חוטא — לכן 27
בוכרי אפילו לז' פסוקים כמו כהנים, כדפריש 28
טעמא במסכת שקלים: "כל העובר על הפקדום", 29
ושבט לוי לא נפקד. אבל רבן יוחנן בן זכאי דריש 30
"כל העובר" — עובר ביום סוף אף על גב דכתיב 31
בפרשת "אלה פקדום" מאת כבד ואףך ושבע 32
מאות חמשים — היינו לתרומת האדנים. דשלש 33
תרומות היו כדמפרש בקונטרס בפרשת "כי 34
תשא", ובאותה לש האדנים לא היה שבת לוי, 35
אלא באותה של צורך קרבנות ויו. דהשתא ניחא 36
טפי אלא דכתיב "כל העובר" — ביום סוף (ומשמעו 37
על הפקדום דהוא). (והא) דכתיב "על הפקדום" 38
— משום תרומת אדנים. ומיהו בלאו הכי יש 39
לפרש "כל העובר על הפקדום" — שנפקדו, בין 40
לדבס בין עם ישראל. 41

שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן — משמע 1
דרבן יוחנן בן זכאי לא היה כהן. 2
והא דתניא בספרי: גבי פרה שאמר רבן יוחנן בן 3
זכאי לתלמידיו: מה שעשו ושרתו יד שכתחי — 4
לאו דהוא עצמו קאמר, אלא כלומר: על פי 5
הוראתו. והא דמסקינן התם: ויש אומרים הלל 6
היה, אלא שלא היה יכול לומר "מה שעשו ושרתו" 7
דיי' היינו טעמא — לפי שלא שרפו פרה בימיו. 8
ועצים

וכן לקדשה — אין צורך למולחה יותר. ועד כאן שייך לעמוד קודם. שעל הכבש ב' — שנופל 1
שם בשמולחין (את הקומץ) את האברים, כדאמרן לקמן: בשלשה מקומות נתונה. אין 2
מועילין בו — דשוב אינו ראוי. מאי קרא — דשעל גבי האבר מועילין? דכתיב: "והשלחן 3
עליהם הכהנים מלח והעלו אותם עולה", אלמא דאבר עם מלחו שניהם קרויין עולה. הנה 4

התם — במסכת שקלים: על שבעה דברים התנו 1
בית דין, ואלו שנים מהם: על המלח ועל העצים 2
של קדרש. שהכהנים נאותין בהן — נדחין מהן. 3
למלוח קרבנם — עלולות ומנחתם שחן מביאין. 4
לאכילת קרבנם — כלומר, לאכילת המגיע 5
לחלקם, כגון חזה ושוק ונתתא ואשמות שחידיד 6
מביא וזמן אוכלין. מאי בעו הנהם — חולין בעזרה. 7
הכי נרסינן: שחולין שאליו עמה. כולה תרורת 8
כהנים קא דריש (עמה כו') האי קרא "והנתרת 9
ממנה" וגו', דכתיב בירשית דקרא: "יאכלו אדון 10
ובניו" ובספרי כתיב: "יאכלו", ודרוש התם: 11
"אכלו" — שיאכלו עמה חולין ותרומה עינן 12
שדאי מוטעה, "יאכלו" דסיפא — שלא יאכלו 13
עמה חולין ותרומה בזמן שדאי מרובה. לבונה 14
מתוך ביתו — דכתיב (ויקרא ב): "ונתן עליה 15
לבונה וחרד הביאה אל בני אהרן", ודרוש התם: 16
דכתיב: "על העצים אשר על האש". עצים 17
משל ציבור — מפרש לקמן. עצים ומלח נהנינן 18
בכל בוחשים — משל כא עם הקומץ בכלי. ברית 19
עולם — בלחם הפנים כתיב. מה לחלן משל ציבור 20
דכתיב: "ומאת בני ישראל", לא נצרכא — 21
להתנות לבית דין שדיו כהנים מולחין קרבנם 22
משל הקדרש. אלא לבן בוכרי — האומר: אין 23
כהנים צריכין בשקלים. כל כהן ששוקל — 24
שנמביא שקלו ללשכת באור. אינו חוטא — 25
מדקאמר אינו חוטא, מכלל דלכתחילה לא 26
מדידיה. וטעמא מפרש במסכת שקלים — דכתיב: 27
"כל העובר על הפקדום", ושבת לוי לא נפקד. 28
ואף על גב דאכילת לממנה: דאין מיתיה חולין 29
לעזרה, אפילו הכי אינו חוטא כדמפרש לקמן. 30
כל כהן שאינו שוקל חוטא — בשקלים מפרש 31
טעמא, דכתיב: "זה יתנן" — "זה" בגימטריא שנים 32
עשר שבטים, ושינוי שבת לוי. "וכל העובר" 33
מפרש התם: כל העובר ביום סוף. לעצמן — 34
לחנאותן. וקא פריך. ולבן בוכרי כו'. סלקא דעתך 35
אמינא וכו' — והשתא מפרש "לא נצרכא" 36
דחלעל.

כי 1
הוא מנחה והביא מלח, ונאמר הביא מנחה והביא 2
עצים, מה עצים משל ציבור — אף מלח משל ציבור. נראה למו דומה, דנין דבר הנוהג בכל 3
הבחינים מדבר הנוהג בכל הבחינים, ואל תזכיר לבונה שאינה נהנית בכל הבחינים. או פלך 4
לדרך זו: דנין דבר האם עמה בכלי אחד מדבר האם עמה בכלי אחד, ואל יזכירו עצים שאינן 5
באין עמה בכלי אחד; תלמוד לומר: "ברית מלח עולם הוא", ולחלן מלח הוא? אומר: "מאת בני 6
ישראל ברית עולם", מה לחלן מלח משל ציבור — אף כאן משל ציבור! אמר ליה רב מרדכי לרב 7
אשי, הכי קאמר רב שישא בריה דרב אירי: לא נצרכא אלא לבן בוכרי, דתנן: אמר רבי 8
יהודה, העיד בן בוכרי גיבנה: כל כהן ששוקל אינו חוטא; אמר לוי רבן יוחנן בן זכאי: 9
לא כי, אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן: 10
"וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", הואיל ועומר ושתיה הלחם ולחם הפנים שלנו 11
הוא, היאך נאכלין? ולבן בוכרי, פיון דלכתחילה לא מיתייב לאיתווי, פי מיתייב נמי 12
— חוטא הוא, דקא מעייל חולין לעזרה! — דמיתייב ומסר להון לציבור. סלקא דעתך אמינא, 13

בי זבי לחו **רחמנא** – לשכה למלוח קרבנמ משל הקדש, לישראל הוא דוכי לחו משום דאית לחו לשכה, כלומר, שהם נתנו השקלים בלשכה שמחו נקמה המלח. אבל כהנים שאין חייבין לשקול – לא, להכי איצטרך תנא. חדתי – לרבי אלעזר בן שמעון בעינן חדתי. **הבא נמי בחדתי** – שעדיין אב נשתמש בזה ארונה. **קיוא** – עו של ברזל נתנו

יָבִי לָהּוּ רַחֲמָנָא - לְיִשְׂרָאֵל, דְּאִיתְּ לָהּוּ לִשְׁכָּה, לְפָנֵיהֶם דְּלִית לָהּוּ לִשְׁכָּה - לֹא יָבִי לָהּוּ רַחֲמָנָא, קָא מִשְׁמַע לָן. וְעֵצִים דְּפִשְׁטָא לִיה לְחֵנָא דְּמִשְׁל צִיבּוּר, מִנְלָן? דְּתִנָּא: כּוֹל הָאֹמֶר "הָרִי עַל עוֹלָה" יָבִיא עֵצִים מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, בְּדֶרֶךְ שְׂמֵכִיא נִסְכִּים מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ? לְמַמּוֹד לּוֹמֵר: "עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ", מַה מִּזְבֵּחַ מִשְׁל צִיבּוּר - אִף עֵצִים וְאֵשׁ מִשְׁל צִיבּוּר, דְּכָרִי רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן; רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן שְׁמּוֹעַ אֹמֵר: מַה מִּזְבֵּחַ שְׁלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַדְּיוֹט - אִף עֵצִים וְאֵשׁ שְׁלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הַדְּיוֹט. מָאי בִּינְיִיחוּ? אִיפֹא בִּינְיִיחוּ: חֲדָתִי - וְעִתִּיקִי לֹא? הַקְּתִיב: "וַיֹּאמֶר אֱרֹנָה אֶל דָּוִד יָחַד וַיַּעַל אֲדָנִי הַמִּלְכָּה: הַטּוֹב בְּעֵינֵי רָאָה אֲבָרָל לְעֹלָה וְחִמְיָהּ וְכָל בְּקָרָה לְעֵצִים!" - הָכָא נִמְי בְּחֲדָתִי. מָאי "מוֹדִינִים"? אֹמֶר עוֹלָה: מִטָּה שֶׁל טָרְבֵּל. מָאי מִטָּה שֶׁל טָרְבֵּל? אֹמֶר רַב יְהוּדָה: עֵזָא דְקֹרְקָא דִּדְשׁוּ בֵּה דִשְׁתֵּא. אֹמֶר רַב יוֹסֵף: מָאי קְרָאָה? "הַהָ שְׁמִיתִי לְמוֹדֵי חֲרוֹץ חֲדָשׁ בַּעַל פִּיפּוֹת תְּרוּעַ הַרִים." **מִשְׁנָה** תַּעֲרֵב קוֹמָצָה בְּקוֹמֵץ חֲבִירָתָהּ, בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים, בְּמִנְחַת כֹּהֵן מִשִּׁית, בְּמִנְחַת נִסְכִּים - כִּשְׂרָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּמִנְחַת כֹּהֵן מִשִּׁית, בְּמִנְחַת נִסְכִּים - כִּסּוּלָה, שֵׁזָו בְּלִילָתָה עֵבֶה וְזוּ בְּלִילָתָה רֶבֶה, **גְּמָרָא** תַּנּוּן הָתָם: דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִיּוֹם, אִם יֵשׁ בּוֹ מִרְיָאית יָמִים. נִתְעַרַב בְּדָם בְּהֵמָה אוּ בְּדָם חֵיה - רּוֹאֵן אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הוּא יָמִים. נִתְעַרַב בֵּינָן - רּוֹאֵן אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הוּא יָמִים. אֹמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, וְשִׁנְיָהּ מִקְרָא אֶחָד דִּרְשׁוּ: וְלִקַּח מִדָּם הַכּוֹר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר - הַדָּבָר דִּיעוּ שְׂדֵמּוֹ שֶׁל פֶּה מְרֻבָּה מִדְּמּוֹ שֶׁל שְׂעִיר, רַבְּנָן סְבִירִי:

חולק. רואין אותו – את של חולק. אין דם ממבול דם – וכשר. הרב ידוע כ' – אפילו
הכי קרי ליה אבתי נמי דם שעיר, ואף על פי שנתערב בו דם הפר, כדאמרינן במסכת
יומא (גג, ב:) עירא דם הפר לתוך דם השעיר.

מכאן

האי שיתוף זה אמרתיך בדלתות שות ואין ברעות וז מוז, ומאי אין קומץ מבטל קומץ שיש באין ועד תימה: במדינה שוז דרבי ויש מבטל בחיור, אלא קומץ דמנחת חוטא קומץ דמנחת נרבה, אלא על פי שזוז רוח כלל! ומה שכתבו בספרים בגמרא גבי שרש במיזבז דמנחת נרבה – לא רטינן דכל, אלא בספרים דרומי: דאיתרבי במנחת נסכים. אבל בשום קומץ אין קומץ בחיור, אפילו לרבי יוחנן שזוז. והשתא, מנלן לרבי יודור דלא יבטלו זה את זה ומה דרומי: דמנחת חוטא קומץ דמנחת חוטא אכלעי ממורדי: ועד תימה: למאי דאין מנחת נסכים קומץ נמי לא ליבטלו זה את זה! ומיהו דלא אלא פירכא היא, דדוקא בקומץ וישריי איכא גיורא שזוז דהקטרה הקטרה **אם** יש בו מראית דם כשר – לא בארומית מעט מחכיש, אלא מראית דם גמור קאמר. למעוטי היכא דדיהה מראית, דהא דם פור עולין או משום מין – מבינו – היא בטל, אלא על פי שאם היה דמו של פור מים היה בו מראית דם שעיר קצת. **הר"ר** ידוע שדמו של פור שער לדידת טבל. תימה: דאיכא דהוה ליה למידן, בארומיין בימא (ג. ע.) שיעיר דם גמור דם השעיר. והוא דם שנתערב במים דהם' (וחולץ פו. ב.) לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל דם לתוך מים – ראשון ראשון בטל. והילכך, האם דם היה לו לתוך ראשון ראשון בטל בפרק דאמסנת עבודה וזה (ע. א.) הכא אמר, משום דהוה ליה נראה ונודחו ויש לומר: דלא אמרין ראשון בפרק בהרא דמבטל עבודה וזה (שם) כן חבית דנפיש עמודיה לצירצור קטן דלא נפיש עמודיה. ואפילו מאן דאית ליה ראשון ראש

ועצים דפשיטא ליה לתנא משל צבור מנלן — ואם תאמר: ולילף ממלח כדלעיל, דאין להשיב מלבונה! ושמא יש צד אחד.

שזו בלילתה עבה — מנחת נדבה ולוג לעשרון, כדדרשין בפרק "שתי מדות" (מנחות פט, א), כדכתיב במצורע עני: "ועשרון סלת כלול בשמן למנחה ולוג שמן" דמייתא ליה

למנחת ורגו שמן, למנחת מנחה לא תפחית מרב
הטעון להו, ומאי נהו עשרון, ומנחת תפחית וכן
משחי שלשה לזוג לעשרון, במדבר קבונטרס.
שזו כלילתה עבה וזו כלילתה רכה וכן בולעת
זו מזו — אף על גב דקנטי "ספולח", דמשמע
האחר, נראה שהיון פסלות, העבה והרכה,
מקנת: נזון בולעת זו מזו, ומילוי בליעה דרכה
מיפסל תרווייהו, דכי בעל קומץ ממנחת נסכים
מיפסל קומץ — דהוה ליה ריבה שמנה, ומיפסל
מנחת נסכים — דהוה ליה חסר שמנה, והא
דקנטי "ספולח" לא קנטי "ספולח" — משום
דכולה מתניתין בלשנא דהורא מנחה איירי,
ורישא נמי הכי תנן: תערבר קומצה בקומץ של
חביתיה; כשרה, דהוה ליה למיתני "כשרות",
ובשתהון כלילתן עבה וא רכה, אף על גב
שבלועת זו מזו — לא חשיב לא ריבה שמנה ולא
חסר שמנה, ולא מפסל. **ורן** בולעת זו מזו —
פירש שבקנטרס: בקומץ בולען מזו מנחת נסכים,
דהוה ליה ריבה שמנה, ובמנחת מנחה (ב ג) נבי
הא דפריך לרב חסדא דאמר בחר מבטל אוליגן,
ממתניתין דשתי מנחות שלאו במקצו, דאם יכול
לקסמן קומץ בולען בפני עצמא וזו בפני עצמה כשרה;
דאם כיון דמבטל ליה חסדא — איך הוה ליה
שירים, ולא מקביל ליה שירים לטיבאל! ופירש
בקונטרס שטיבלא דלא מבטל ליה לשירים
דינורו בריבה סולתה — לא מצי למפרך דרבי
זנאי, דנמצא מנחתא דבתר מבטל אוליגן, דאם נמי
בתר בטל אוליגן שירים נמי חיי. וטיבאל, לא נמי
בתר בטל אוליגן, וטיבאל מבטל לשירים — לא
הוי יריבה סולתה, ובטעיל ובבנאן ליתיה דמי, ולא
מיתר ליה. ופירשו זה סוחר מה שפירש באנן,
דמחאי טעמא לא תחשוב כמו ריבה שמנה, וזו
לפרש דמה דמיפסלן לאו הכא לא משום ריבה שמנה,
אלא משום חסר שמנה. דאדרבה, לפי מה
שפירש בגמרא גבי חרב שתערבר בבלול, לא
מיפסלן לא משום ריבה שמנה.

וְהָיָה לְךָ שָׂעִיר; רֶבֶן סָבְרִי:
בְּגִמְרָא, מִשּׁוּם דְּאִמְרִינן: סֵלֶק אֶת מִינוֹ כְּמִי
בּוֹלְעוֹת זֶה מִזֶּה — מִיֵּן בְּשֵׁאִינוּ מִינוֹ חֲשִׁיב לִיהָ
מִבְּאֵן

ש' קומץ רבה על השמן של מנחת נסכים ומבטלו. ותימה: דמאי עמנו נמי ליפסול לידיהוה. ש' קומץ רבה קומצה בקומץ בחייהו, והוה הוא תימה לומר משום דליתא שותא און זו גלעת מוזה! ועוד: נותרץ קומצה בקומצה, דקתיפ דאם הקטיר עולה לבעליהו. ופרץ' בלעז במורה לביטלו ש' יריים לקומץ, ומשני ירי: וירא: נאמרה הקטיר בקומץ כו'. למלך לו. ועוד תימה: דבגמירי שוה דרבי יורא אליאב דרבי יודנה נמי מסקי לה, ומשמע דאן הקומץ שבתוך ספרים בגמירי גבי חרב שנתערב עם כליו: מאן לאו קומץ ומנחת חוטא דאיערב ומנץ אן מבטל חבירו, אפילו יודנה, וירא שמשחת חר קומץ ומבטל לא תתקיים גויה און בלעז מחרדו דוד תימה: לנאני מנחתו מנחיה שוה דרבי יורא אליאב דרבי יודנה. וס' איבא גויה שוה דוד הקטיר הקטירה, אבל מנחת נסכים כולה כליה, ואן כאן קומץ ש' יריים. וס' היבא דידהה מריאת. דהא דרם הפר מרובה על דמו של שעיר, משמע דאי לא מטעם צער קצת. **דבר** ידוע שדמו של הפר מרובה על דמו של שער – פירוש: היה לו לדמו של השעיר. והוא דרם שוה שנתערב בנים אמרין בפרץ "תעורבות" (בד"ע ע"ג) ובפרץ "בסיס" (ה"ד), והוא דרם הפר היה לו להטבטל ראשון בדם השעיר ואפילו מאן דלית ליה נדחיהו ויש לומר: דלא אמרין ראשון ראשון בטל כשמערה בשפע הרבה ביחד, כמו שמחלקו. ואפילו מאן דאית ליה ראשון ראשון בטל בחביה, ביותר מפי חבית היה מורה ליה בטל.

מנחות. פרק שלישי. ה'קומץ רבה דף כג עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י

אמר רבא קסבר רבי יהודה כו' – הא דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קח, א) בשמעתא דטיפת חלב, דאמר רבא: קסבר רבי יהודה כל שהוא מין ומינו כו' – היינו הכא בשמעתין, שהוא עיקר מילתיה דרבא. ולא כמו שפירש שם בקונטרס, דהיינו רבא דפרק "גיד תצודה" (שם ק, ב) שאמר: אפילו לא קדם וטלוקו חזי מין ומינו דבר אחר כו'. ודחתם לא קאמר בהאי לישנא: קסבר רבי יהודה כו'.

הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג – פירושו: לוג של מנחות שניתורח. ואם תאמר, ואם תנן בפירוק (כו, א) השמן מושך מעב את רובו ויש לומר: שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן, **חריב** שנחערב בבולור כו' – יש תימה: מאי קא פריך? ולעולם מודה רבי שמעון בן לקיש דחזי דהו עין אס מבטלין ואפילו לרבנן לא יקרב. ולא משום חריב שנשחמק, אלא משום בלול שנחער, דהוא ליה חסר שמנה, והוא נתערב שמנו בחריב ובטל, והוא ליה כבשר ופסול שנתערב בו בזה, דמריק עין אס חיה אמרין יקרב אם לאו ויש לומר: דלא חשיב כהו חסר שמנה, דאף על גב דמספקין ליה לרבא בסמוך גבי קומץ שמציה שמנו על גבי עצים אי חיבורי עולין כעולין, הכא פשיטא דכעולין דמאי כשמציה שמנו בחריב, כיון דשניקו נקטרים. ולפי זה לא מפסלו לעולם משום חסר שמנה, אלא משום ריבה שמנה.

קומץ שמציה שמנו על גבי עצים – פירושו: קצת נבלע מן השמן בעצים, ומקצתו בעין על גבי עצים עם הקומץ. ומבטיע ליה אי חשיב הנבלע כאילו הוא בעין על גבי עצים, הואיל ומחבר למח שבחורין, מומתת דחיבורי עולין כעולין דמו, או לא. ובקונטרס פירש שני לשונות, וכמו שפירשתי נראה. **נבילה** בטילה בשחטה – היינו מלמטא במגע, אבל במשח טמא, כדאמרין בפרק ראשית דבכורות (כז, א). **שחוטא** אינה בטילה בנבילה – דהיא דקדעי ברשות הריבם ואינו יודע באיזו מוקן נגע – סיפק טהור, דכל קבוע במחצה על מחצה דמי, דהיא כחא מעורב בכוותיה, ודם הפר דדם השעיר, כיון שחיה מלמדי בו באחת ונתן מוקן מתנה – חשיב דאפשר להיות זה כזה. ולא

אמר רבא, קסבר רבי יהודה: כל שהוא מין כמין ודבר אחר – סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו דבר עליו ומבטלו. איתמר: קומץ דמנחת חוטא ששמינו – רבי יוחנן אומר: פסול וריש לקיש אומר: הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג ומעלהו. והתניב: "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה!" – ההוא שלא יקבע על שמן פתחיה. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש: חריב שנתערב בבולור – יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב; מאי לאו קומץ דמנחת חוטא דאייערב בקומץ דמנחת גרבה? – לא, מנחת פרים ואילים מנחת כבשים. והא כהדרא קתני לה: מנחת פרים ואילים מנחת כבשים, ותריב שנתערב בבולור – יקרב, רבי יהודה אומר: לא יקרב! – פירושי קמפרש לה. געי רבא: קומץ שמציה שמנו על גבי עצים, מהו? חיבורי עולין כעולין דמו, או לאו כעולין דמו? אמר ליה רבינא לרב אשי: לאו היינו דרבי יוחנן וריש לקיש? דאיתמר: המעלה אבר שאין בו פיות ועצם משלימו לבנות – רבי יוחנן אומר: חייב, ריש לקיש אומר: פטור; רבי יוחנן אומר חייב – חיבורי עולין כעולין דמו, וריש לקיש אומר פטור – חיבורי עולין לאו כעולין דמו? – תיבטי לרבי יוחנן, ותיבטי לריש לקיש; תיבטי לרבי יוחנן, עד כאן לא קא אמר רבי יוחנן דהם אלא בעצם, דמינא דבשר הוא, אכל האי דלאו דמינא דקומץ הוא – לא, או דלקא אפילו לריש לקיש, לא קא אמר אלא בעצם, דבר מפרש הוא, ואי פריש – לאו מצוה לאהדורי, אכל שמן דלאו בר מפרש הוא – לא, או דלקא לא

שאנ? תיקו. משנה שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יבול קמץ מוז בפני עצמה ומוז בפני עצמה – פשירות, ואם לאו – פסולות. קומץ שנתערב במנחת שלא נקמץ לא יקטיר, ואם הקטיר – זו שנקמצה עולה לבגלים, וזו שלא נקמצה לא עולה לבגלים. נתערב קומצה בשיריה של הביתיה – לא יקטיר, ואם הקטיר – עולה לבגלים. גמרא אמר רב חסדא: נבילה במילה בשחטה, שאפשר לנבילה שחוטא שחוטא נבילה; ושחוטא אינה במילה בנבילה, שאפשר לנבילה שחוטא שחוטא, דלכי כמקרה פרתה וטומאתה. ורבי חגיגא אומר: כל שאפשר לו להיות כמזהו – אינו בטל, וכל שאי אפשר לו להיות כמזהו – בטל. אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי אהדרי, אכל מין כמין נבילה – אי אליבא דרבי יהודה – והא רבי

מין כמין – שמן ושמן. ודבר אחר – סולת. סלק את מינו – שמן דקמץ משום נרבה – כמי שאינו. ונמצא סולתו של קומץ רבה על שמן הנבלע בו, ומבטלה. ששמינו – שנתן עליו שמן לאחר קמצו. הוא עצמו – כלומר, תחילת מצוה שישפשטנו לקומץ בשירי מנחה אחד מן הלוגין, וכל שכן דאם שמונו כשר. שלא יקבע על שמן – בעוד שלא נקמצה, אבל לאחר קמצה אם שמונה קצת – כשר. יקריב – דרבנן לטעמיהו, דעולין אין מבטלין או את זה. רבי יהודה אומר לא יקריב – ואפילו רבא לא אמר יקרב אלא משום דעולין אין מבטלין או את זה, והכא דאיתיה – אמנחת נרבה שדיקן ליה. אבל אם נפל שמן בקומץ דחוטא – אפילו לרבנן לא יקרב. מנחת נככים – ש פרים ואילים – חריבה אלבי מנחת נככים כבש, דכבש הוי שלשה לוגין לעשרו, דתניב בפרשת "שלח לך": "סלה עשרון בלול בריעית הדין שמן", ודין שנים עשר לוגין. ושל פרים ואילים שני לוגין לעשר. דכתיב בפרק "בלול בשמן חצי הדין", דהיינו ששה לוגין ושלשה עשרונים סלה. ובאילם: "סלה שתי עשרונים בלול בשמן שלישית הדין". והכא דנתערבה מנחת פרים במנחת כבשים – והא דאי לא יקרב, משום דנמצאת העבה רבה, אבל קומץ דמנחת חוטא דאייערב בקומץ דמנחת נרבה – יקרב. פרושי קמפרש – ודכי קאמר: מנחת פרים כבשים, דהיינו דבר שנחערב בבולור, דבולועין זה מזה – אפילו הכי לרבנן יקרב. דאין עולין מבטלין זה את זה. ורבי יהודה אומר לא יקרב – דשאניו מינו רבה עליו ומבטלו. על גבי עצים – ודחיה הקומץ עליו. מהו – מי הוי חסר קומץ או לא? מי אמרין חבורי עולין, מהו שהוא מחבר השמן לקומץ, שחזור ונתון הקומץ על העצים. כעולין דמו – כאילו לא השמן מובלע בקומץ ואש, או לאו כעולין ופסול? הפעלה – בחורין. עולין – בשר, חבורי עולין – עצם. שמן – לאו מין סלה היא. עצם אי פריש – כגון פוקעין, לאו מצוה לאהדורי, כעולין. גיד תצודה" (חולין צ, א). חלקב לאו כעולין, לא לשון אומר, קומץ שמציה שמנו על גבי עצים, מהו? מי ביניא להקטיר עצים עם קומץ או לא? חבורי עולין – שמן שמוחר לקומץ כעולין דמו, ואם אינו מוקטיר דיו בקומץ חסר, לאו כעולין ולא איכפת לן. **משנה מנחות ב' – כבר פירשתי למעלה (כז, א). **גמרא** נבילה במילה בשחטה – אם יש שתי תחיתות (אחת שחטה ואחת נבילה, ואין ידוע איזהו – בטלה בהן, שאם נגע באחת מחתיתות – אינו טמא, דאמרין: שחטה היא. שאי אפשר לשחטה שתעשה נבילה – והוא ליה מין בשאניו מינו, ובטל דלדבר נבילה. ושחוטא אינה בטילה בנבילה – אם יש שתי תחיתות נבילה ואחת שחטה – ביניקן – אינה בטילה, ואם נגעא אחת מוקן בתרומה אינה נשרפת עליה, אלא תולין, דשמא זו היא השחטה. שאפשר לנבילה שתיעשה שחטה – לקמיה מפרש טעמא דרב חסדא, דאילו בתר מבטל, והואיל ואי אפשר לרוב להיות כמעות – הוי כמין בשאניו מינו. ולא אולין בתר בטיל, דאף על גב דאפשר למעוט להיות כמורה – הוי כמין בשאניו מינו. פריח טומא – דכתיב (יברים ד): "לגר אשר בשעריך תתננה", ואמרין בבכורות (כז, ב) דהואיל לגר קרייה נבילה. כל שאפשר לו – לבטל, דהיינו מועט, להיות כמורה של מבטל – אינו בטל, הלכך, נבילה אינה בטילה בשחטה, אבל שחטה בטילה בנבילה, דאי אפשר לשחטה שתיעשה נבילה, ואם נגעא אחת מן החתיתות בתרומה – נשרפת עליה, דרבי חגיגא אול בתר בטיל. ואין מין כמין בטל – הלכך, בין נבילה בשחטה בין שחטה בנבילה, בטל.**

הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג – פירושו: לוג של מנחות שניתורח. ואם תאמר, ואם תנן בפירוק (כו, א) השמן מושך מעב את רובו ויש לומר: שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן, חריב שנחערב בבולור כו' – יש תימה: מאי קא פריך? ולעולם מודה רבי שמעון בן לקיש דחזי דהו עין אס מבטלין ואפילו לרבנן לא יקרב. ולא משום חריב שנשחמק, אלא משום בלול שנחער, דהוא ליה חסר שמנה, והוא נתערב שמנו בחריב ובטל, והוא ליה כבשר ופסול שנתערב בו בזה, דמריק עין אס חיה אמרין יקרב אם לאו ויש לומר: דלא חשיב כהו חסר שמנה, דאף על גב דמספקין ליה לרבא בסמוך גבי קומץ שמציה שמנו על גבי עצים אי חיבורי עולין כעולין, הכא פשיטא דכעולין דמאי כשמציה שמנו בחריב, כיון דשניקו נקטרים. ולפי זה לא מפסלו לעולם משום חסר שמנה, אלא משום ריבה שמנה.

קומץ שמציה שמנו על גבי עצים – פירושו: קצת נבלע מן השמן בעצים, ומקצתו בעין על גבי עצים עם הקומץ. ומבטיע ליה אי חשיב הנבלע כאילו הוא בעין על גבי עצים, הואיל ומחבר למח שבחורין, מומתת דחיבורי עולין כעולין דמו, או לא. ובקונטרס פירש שני לשונות, וכמו שפירשתי נראה. נבילה בטילה בשחטה – היינו מלמטא במגע, אבל במשח טמא, כדאמרין בפרק ראשית דבכורות (כז, א). שחוטא אינה בטילה בנבילה – דהיא דקדעי ברשות הריבם ואינו יודע באיזו מוקן נגע – סיפק טהור, דכל קבוע במחצה על מחצה דמי, דהיא כחא מעורב בכוותיה, ודם הפר דדם השעיר, כיון שחיה מלמדי בו באחת ונתן מוקן מתנה – חשיב דאפשר להיות זה כזה. ולא

אמר רבא, קסבר רבי יהודה: כל שהוא מין כמין ודבר אחר – סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו דבר עליו ומבטלו. איתמר: קומץ דמנחת חוטא ששמינו – רבי יוחנן אומר: פסול וריש לקיש אומר: הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג ומעלהו. והתניב: "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה!" – ההוא שלא יקבע על שמן פתחיה. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש: חריב שנתערב בבולור – יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב; מאי לאו קומץ דמנחת חוטא דאייערב בקומץ דמנחת גרבה? – לא, מנחת פרים ואילים מנחת כבשים. והא כהדרא קתני לה: מנחת פרים ואילים מנחת כבשים, ותריב שנתערב בבולור – יקרב, רבי יהודה אומר: לא יקרב! – פירושי קמפרש לה. געי רבא: קומץ שמציה שמנו על גבי עצים, מהו? חיבורי עולין כעולין דמו, או לאו כעולין דמו? אמר ליה רבינא לרב אשי: לאו היינו דרבי יוחנן וריש לקיש? דאיתמר: המעלה אבר שאין בו פיות ועצם משלימו לבנות – רבי יוחנן אומר: חייב, ריש לקיש אומר: פטור; רבי יוחנן אומר חייב – חיבורי עולין כעולין דמו, וריש לקיש אומר פטור – חיבורי עולין לאו כעולין דמו? – תיבטי לרבי יוחנן, ותיבטי לריש לקיש; תיבטי לרבי יוחנן, עד כאן לא קא אמר רבי יוחנן דהם אלא בעצם, דמינא דבשר הוא, אכל האי דלאו דמינא דקומץ הוא – לא, או דלקא אפילו לריש לקיש, לא קא אמר אלא בעצם, דבר מפרש הוא, ואי פריש – לאו מצוה לאהדורי, אכל שמן דלאו בר מפרש הוא – לא, או דלקא לא שאנ? תיקו. משנה שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יבול קמץ מוז בפני עצמה ומוז בפני עצמה – פשירות, ואם לאו – פסולות. קומץ שנתערב במנחת שלא נקמץ לא יקטיר, ואם הקטיר – זו שנקמצה עולה לבגלים, וזו שלא נקמצה לא עולה לבגלים. נתערב קומצה בשיריה של הביתיה – לא יקטיר, ואם הקטיר – עולה לבגלים. גמרא אמר רב חסדא: נבילה במילה בשחטה, שאפשר לנבילה שחוטא שחוטא נבילה; ושחוטא אינה במילה בנבילה, שאפשר לנבילה שחוטא שחוטא, דלכי כמקרה פרתה וטומאתה. ורבי חגיגא אומר: כל שאפשר לו להיות כמזהו – אינו בטל, וכל שאי אפשר לו להיות כמזהו – בטל. אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי אהדרי, אכל מין כמין נבילה – אי אליבא דרבי יהודה – והא רבי

הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג – פירושו: לוג של מנחות שניתורח. ואם תאמר, ואם תנן בפירוק (כו, א) השמן מושך מעב את רובו ויש לומר: שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן, חריב שנחערב בבולור כו' – יש תימה: מאי קא פריך? ולעולם מודה רבי שמעון בן לקיש דחזי דהו עין אס מבטלין ואפילו לרבנן לא יקרב. ולא משום חריב שנשחמק, אלא משום בלול שנחער, דהוא ליה חסר שמנה, והוא נתערב שמנו בחריב ובטל, והוא ליה כבשר ופסול שנתערב בו בזה, דמריק עין אס חיה אמרין יקרב אם לאו ויש לומר: דלא חשיב כהו חסר שמנה, דאף על גב דמספקין ליה לרבא בסמוך גבי קומץ שמציה שמנו על גבי עצים אי חיבורי עולין כעולין, הכא פשיטא דכעולין דמאי כשמציה שמנו בחריב, כיון דשניקו נקטרים. ולפי זה לא מפסלו לעולם משום חסר שמנה, אלא משום ריבה שמנה.

מנחות. פרק שלשי – הקומץ רבה דף כג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ולא מבטלי שירים לטיבאל – השתא נתיא ליה האי דטיבאל לא מבטל לשריים דלחיה כריבה סולתה. ובקונטרס פירש טעמא. אבל עדיין קשה. דלחיה בשירים שחסרו בין קמיעה לחקטורה ויש לומר: דקמיעא לן כרבי יוחנן דאמר בפרק קמא (מנחות ט, א): מקטיר קומץ עליה. ורבי שמעון בן לקיש חור בן

בתר חזותא אויל – דקאמרין לעיל: אין דם מבטל דם, ואף על גב שזאי אפשר לה להיות (זה) כזה. הכא נמי אויל בתר חזותא, והואיל ושניהם מין (כשר) (בשר) אין בטלים זה בזה. פסולת זו – ורבי חנינא ורב חסדא מפרשי טעמא דרבי חיאי. ובהא פליגי, דרב חסדא סבר: נבילה בשחוטא אמר רבי חיאי. ולא שחוטא בנבילה, ורבי חנינא מפרשי איפכא.

לימא דלא כרבי חיאי – משמע מתוך הלשון דפשיטא ליה דאיכא מיתרפלי על רבי חיאי. ולעיל ובב, ב ד"ה (רבי) פירש טובא דלא כותלה. **התם** כרבי יזרא – בסמוך אנתערב קומצה בשירה אמרה רבי יזרא לעקר מלתיה, משום דלא מיתרפלי ככל בעינן אחר. ועוד בפרק "השחוט מתובלת" (בבבס ק, א) על דא תתן: קמצה ואחר כך חור קומצה לתוכה והקריבה בחוץ חייב, פריך: ובטל שיריים לקומץ? ומשני רבי יזרא: נאמרה הקטרה כו', ולא משני "כרבי יזרא". אלא אחרך תרתי אימור עיקר מילתיה. **תיבלה** בקצת כו' – (כתובתא) לעינן מצה מיתניא, כדקתני: מצה היא אלא שנקטרת מצה מתובלת, ובקומצה דפסחים (פר ב) תני כדאי גונא: יוצאין במצה מתובלת. אבל ברייתא זו לא אשכחן פליא במגזות טפי בפסחים. **סלקא** יעתך דאפשי לה תבלין טפי ממצה – אף על פי שאין דרך לעשותן כן, פעמים ששנספן תבלין במקום אחד, ואכל מאותו צד שיש בו רוב תבלין. **אלא** למאן דאמר בתר מבטל אזלינן תבלין מי קא הוה מצה – שי, למהנה דמדמי הדיא לדעיל שהטעם שיה, לךך דהכא שאין הטעם שיה, ודיכין שיש בתבלין טעם מצה – ראי לציאת ידיו וחובתו, כדאמרמיה בפרק "הערביות" (נבבס עז, א) ושם: עשה סעיה מן חטים מן אורז (ומן שעירים ואורז). אם יש בו טעם דגן – חייב בחלה ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסחו וצריך לומר, דרך משמעות פליגא והתאחד הדתם. ואין לחקטורא תאודאי "הערביות" מוזא דאמרמין ב"עריב" פסחים" (פסחים קטו, א): לא ליכריך איניש מצה ומזרח ביהרדי הדדי ולמאן אתי מזרח דרבנן ומבטל למצה דהערביות. והתם חזק המוריות הוא דמבטל טעם המצה, דכל אורז לא מבטל טעם דגן, ועוד שי לפשרי: הדיהם – כשאוכל כזית מצה, דכי מבטל ליה מזרח – ליכא טעם כזית מצה. אבל אם אוכל הרבה שרי. **כי** סליק רב כהנא אשכחיהו לבני רבי חיאי – כמאן שי סיעתיה לפרשד הקונטרס. שפירש בפרק בתרא דגטיסן (פר ב) דבימי רבי חיאי עלה רב כהנא מנבלי, גבי כיצד יעשה יטענו ממנה כו', אמר: מאן תנא? אמר חזקיה: רבי שמעון כו', אלעזר דרי: רבי יוחנן אמר: דילכון אמר הואיל וקנאות ליפסל בו. ופירש שם בקונטרס דלחזיקי רב היה אמור, שרב כהנא עלה מנבלי כמו בנו של רבי חיאי שהיה מנבלי, ורבי יוחנן שלא הרבה פסיקת ליה בתנא כדאיתא בפרק בתרא דבבא קמא (קד, ב) והיו מקשים לפרשד הקונטרס: דמשמע שכבר שכח רבי חיאי שבעלה רב כהנא מבטל. דחזיקי רבי של רבי יוחנן דאין כדמוכח בפרק "אילן עשרים" (שבת קיב, ב) וכשעלה רב כהנא היה רבי יוחנן זקן ויושב בשיבה, ומסודר ליה גביניה. והתלמידים יושבים לפניו שורות שורות ורבי שמעון בן לקיש לומד לפניו והשתא אינה קושיא. דעל כרחק בימי חזקיה עלה, כדמוכח כאן, ושמא כמה פעמים עלה, דאשכחן עדיין שעלה בימי רבי שמעון בר רבי שהיה חבירו של רבי חיאי, דאמרמין בובבס בפרק "קדשי"

רבי יהודה בתר חזותא אויל, ואידי ואידי מין במינו הוא! אלא אליבא דרבי חיאי, דתני רבי חיאי: נבילה ושחוטא בטילות זו בזו. – רבי חיאי אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי אהדר, הא מין במינו בטילין וא אליבא דרבי יהודה – כל מין במינו לרבי יהודה לא בטיל! לעולם אליבא דרבי יהודה, וכי קא אמר רבי יהודה מין במינו לא בטל – הני מילי היכא דאפשי ליה למיהוי בנותיה, אבל היכא דלא אפשי ליה למיהוי בנותיה בטל; ובהא קא מיפליג, דרב חסדא סבר: בתר מבטל אזלינן, ורבי חנינא סבר: בתר בטל אזלינן. תנן: שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יכול לקומץ מזה בפני עצמה ומזה בפני עצמה – בשורות, ואם לאו – פסולות. והא הכא, פיון דקמין ליה מחדא – איך הוה ליה שירים, ולא קא מבטלי שירים לטיבאל; מני? אי רבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי דהדי, הא מין במינו בטל! אלא פשיטא רבי יהודה; בשלמא למאן דאמר: בתר בטל אזלינן – בטל הוי כמבטל, דלכי קמין מאידך – הוי להו שירים פי הני. אלא למאן דאמר: בתר מבטל אזלינן, שירים מי קא הוי מטיבאל? לימא אליבא דרב חסדא דלא כרבי חיאי? – התם כדרבי יזרא, דאמר רבי יזרא: נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים, מה הקטרה האמורה בקומץ – אין הקומץ מבטל את חבירו, אף הקטרה האמורה בשירים – אין שירים מבטלין את הקומץ. תא שמע: הקומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר, ואם הקטיר – זו שנקמצה עלתה לבטלים, וזו שלא נקמצה לא עלתה לבטלים, ולא קא מבטלי ליה מטיבאל לקומץ; מני? אי רבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי דהדי, הא מין במינו בטיל! פשיטא רבי יהודה; בשלמא למאן דאמר: בתר מבטל אזלינן – מבטל הוי כמבטל, דכל פורחא הוי למקמין מיהיה, והוי ליה מין ומינו, ומין במינו לא בטל; אלא למאן דאמר: בתר בטל אזלינן, קומץ מי קא הוי מטיבאל? לימא, דלא כרבי חיאי? – הא נמי כדרבי יזרא. תא שמע: נתערב קומצה בשירים של חברתא, לא יקטיר, ואם הקטיר – עלתה לבטלים; והא הכא דלא הוי מבטל כמבטל, ולא קא מבטלי ליה שירים לקומץ, מני? אי רבנן וכו! אמר רבי יזרא: נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים, מה הקטרה האמורה בקומץ – אין קומץ מבטל את חבירו, אף הקטרה האמורה בשירים – אין שירים מבטלין את הקומץ. תא שמע: תיבילה בקצת, בשומשומין, ובכל מיני תבלין – פשרה, מצה היא אלא שנקטרת מצה מתובלת. קא סלקא דעתך דאפשי לה תבלין טפי ממוצה; בשלמא למאן דאמר: בתר בטל אזלינן – בטל הוי כמבטל, דלכי מעפשא – הוי לה תבלין; אלא למאן דאמר: בתר מבטל אזלינן, תבלין מי קא הוי מוצה? – הכא כמאן עסקינן – דלא אפשי לה תבלין, דרובה מוצה היא ולא בטילה. דיקא נמי, דקתני: מצה היא אלא שנקטרת מצה מתובלת, שמע מינה. פי סליק רב כהנא, אשכחיהו לבני רבי חיאי דיתבי וקאמרי: עשרון שחלקו והניחו

דעל כרחק בימי חזקיה עלה, כדמוכח כאן, ושמא כמה פעמים עלה, דאשכחן עדיין שעלה בימי רבי שמעון בר רבי שהיה חבירו של רבי חיאי, דאמרמין בובבס בפרק "קדשי"

דעל כרחק בימי חזקיה עלה, כדמוכח כאן, ושמא כמה פעמים עלה, דאשכחן עדיין שעלה בימי רבי שמעון בר רבי שהיה חבירו של רבי חיאי, דאמרמין בובבס בפרק "קדשי"

ותניחו בביתא, ואלו שני החצאין אין גונגין זה לזה. פהו - מי נטמא חבירו או לא? כי תנן - בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כ, ב): הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש, שאם נגע טבול יום במקצתו פסל את כולו. הני מילי דנעמי אהרדי בו' - להכי נקט טבול יום, משום דאין טומאת חמורה לעשות ראשון ושני. דאי טומאה אחרת, למה לי צירוף? הא מטמא אותו הטמא את הכלי, והכלי מטמא את השאר. מי תנן כלי מחבר?

1 - הוה משמע דנגעי אהרדי, והכלי מחברם
2 - כאלו היו חד, ואם נטמא זה ונטמא זה.
3 - "מצרף" משמע דאין גונגין, וזה מצרפן להיות אחד. הושיט - חצי עשרון אחד לבין הנך חצי עשרון. מהו - אם נגע טבול יום בזה, מהו שיטמא אותו שנים? דאי צריך לכלי - כגון
4 - האי חצי עשרון שלישי, דאין צריך לכלי, דהא אינו מצרפן עם אלו למנחתא חתת - אין הכלי מצרפו, והטורחם האשונים. הושיט טבול יום
5 - בו' - באיורן, ולא נגע אלא בהן ולא בכלי
6 - צירוף כלי דאורייתא - דאמרנן (חגיגה כג, ב): "כך אחת" - הכתוב עשאו לכל מה שבכך אחת, לא שנה לחומרם כגון טומאה, ולא שנה לקולא כגון שטמא דהוי כאלו גונגין וקומץ מעלייתא היא. או דרבנן - ולחומרם ולא לקולא. מהו כפני עצמה - משמע ששומד מהו בצד הכלי כדי קומץ שאינו מעורב, וכן הוה. הך דמערב את לא נגע - בקומץ, וקומץ כשרות, אלמא צירוף דאורייתא. אמר רבא דילמא - לאו דקאי קומץ בפני עצמה. נגושין המחולקין חטשין כמסרס - גופי המנחת
7 - מחולקין מראש אחד, מהו כדי קומץ ומהו כדי קומץ, אבל בראש אחד גונגין, כמסרס זה שמצד אחד מחובר ומצד אחד שנינו נפחות. מהו הוי עלה - דשני חצאים מחולקים, מהו לקמץ מהו עטל - דאין משום צירוף כלל? והריס מטנו - בקומצו. דומיא דשני כלים - כגון דאין גונגין זה בזה. כגון קפיוא כקמא - שחקק מרד טסנה בתוך מידה גדולה, ונתון בפנימי עטל עשרון וחצי צירוף. דאף על גב דעריביו שני החצאין מעליא בגורש הכלי. כגון דפספסי מחיצתא פתתא - דאין עירוב גורש עירוב, והאלו אינו באורי הכלי. ובהא דייקנן? כלי אחד דומיא דהאי שדוא בשני כלים כשר. כגון, עריבת - ארובה של תרגולין, ומחיצתא נמוכה באמצעית כדי לחלוק בין מים למפת העריבה. והלכך לאו ואינה מגעת לשפת העריבה. והלכך לאו הפסק אחד, דנגעי למעלה מן המחיצה שני החצאין באורי הכלי. אבל הכא גבי ביסא דחלוקין ון לגמרי - לא. צירוף כלי וחבור מים מהו - כולמא, חצי עשרון שנטמא בצירוף כלי, מהו שטמא אתר חבורים מים. כגון אם יש שני חצאי עשרון בכלי ואין גונגין, וחצי עשרון ש חוץ לכלי, וחבור מים כגון נצוק או צנור מחבר את של חוץ לכלי ומה שבתוך הכלי, נגע טומאה בזה שכלבי שאינו נוגע במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי. פהו - שיטמא את של זה בחבור מים. הני מילי דגויא - לאותו שכלבי מחיה, ולא של חוץ. מחבר - וטמא החיצון. חבור מים וצירוף כלי - כגון אם נטמא החיצון, ונטמא זה שכלבי בחבור מים. פהו - שיטמא זה את האחר משום צירוף כללי? מי אמרינן דלא מחייב צירוף אלא לטומאה שאירעה בתוך הכלי, או לא אמרינן? ונשפא אחד פהו - ואחר כך הניח לשניהם בביתא ואין גונגין, דלהחיא ודאי לא מחייב צירוף שיחור זה ויטמא את זה, שדורי לא היה בכלי בשעת טומאה. (אלא אם כן) ואחר כך חור טבול יום ונגע בטמא, מהו שיקבל טומאה זו כדי לפסול חבירו? הא שבע ליה טומאה - ראשונה, ולא יקבל עוד טומאה אחרת.

"קדשי קדשים" (נט, א): כי טבול רב כהנא אשכחיה לרבי שמעון ברבי דיתבי וקאמר משימיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי: מוכח שנפגע כולו. אבל דאי הא דשאל לו רבי יוחנן ספיקותיו היה בסוף ימיו, כשהיה רבי יוחנן ראש ישיבה, כדמוכח בסוף הבא קמא (קז, ב). ורבינו תם פירש ההיא דגישין (פר, ב) רבי יוחנן דלחמירי משבכל היה אומר, כמו שפירש "הא לן והא להו" בקדושין (נט, ב).

שאין צריך לכלי אין כלי מצרפו - בפרק בתרא דחגיגה (ב, ב): בגמרא: הכלי מצרף מדכתיב "כף אחת", ומוחיב רב כהנא מהחיה דמוסרף רבי עקיבא. ודייק מניה שדוא מדרבנן. ומשני רבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא: לא נצרכבו לשיורי מנחת דאורייתא, את שצריך לכלי הכלי מצרפו, ושאין צריך לכלי אין הכלי מצרפו, ואותו רבנן וגורר אפילו אין צריך לכלי ליה מצרפו. וזה תימא, שפשוט לרב כהנא כל רב דאין כלל צריך לכלי - מצרף כלי לכלי, דלא משמע דפליג אהדיא שינויא ושמא סבר לה כהדיא שינויא דרבא בר אבוא. דמשני להם: שצברו על גבי קטבליא. אי נמי, דוקא בשיורי מנחת, שדחה כבר צריך לכלי - מצרף כלי מדרבנן, שלא יצא מקדושתו דקודם קמיצה. ולא דמי להבא, דלא היה מעולם צריך לכלי.

צירוף דאורייתא או דרבנן - ואם תאמר: והא רב כהנא גופיה מדקוב בפרק בתרא דחגיגה (כג, ב) שדוא דרבנן, מהחיה דחוסף רבי עקיבא ויש לומר: דשומא מספקא ליה משום שינויא דחתם.

צירוף כלי וחבור מים מהו - פירש בקונטרס: כלומר, חצי עשרון שנטמא בצירוף כלי, מהו שיטמא בחבור מים. כגון אם יש שני חצאי עשרון בכלי ואין גונגין, וחצי עשרון ש חוץ לכלי, וחבור מים כגון נצוק או צנור מחבר את אשר חוץ לכלי למה שבתוך הכלי, ונגע טומאה בזה שכלבי שאינו נוגע במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי, מהו שיטמא את זה שבתוך הכלי? ורבי תימא וזה לומר שמשקין מחבורין אוכלין לקבל טומאה וטמא אחרים ועוד, שפירש שמתחברין על ידי נצוק, והלא אפילו למים עצמן קיימא לן במכשירין (פרק ה משנה ט) דאין נצוק חבור לטמא ובעני פירוש הקונטרס יש משום חתת מבוטאת טהרות פירוש שמיני (משנה ח): עריבה שדוח קטפסר (ונצוק) מלמעלה, ומשקה טופח מלמטן ושליש תחיתות כביצה אינן מצטרפות, ושתיים מצטרפות. ורבי יוסי תאמר: גופא שתיים אינם מצטרפות, אלא אם כן היו רוצות משקה. ואם היה משקה עומה, אפילו כעין תחורל מצטרף. רבי דוסא תאמר: האוכל רוחו אינו מצטרף, ובתוספתא נגיא: תאמר שפנין רוחו כהניא באין באי קיסם - דהי זה אין חיבור, שאין חיבורי אדם חיבור. עישה שלשה במי פירות - טהורה. שאין כל דבר שמתבאר את האוכלין אלא שבעה משקין. ודבר תימא הוא אם לישת מי פירות אינה מעולת

לחבר את הקטום ושמא לשה לאו דוקא. אלא אורחא דמילתא נקט, דבר שאדם לשה במי פירות פעמים שני פירות מתברין שני חצאי יתים עישה במשקין הבאין מהו לזה. ועשאו

מדרם

מדרם

ועשאו וילון טהור מן המדרס – ובגן דעבד ביה שינוי מעשה, כדאמר בפרק “במה אשה” (שבת נח, ב) דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. ובמסכת כלים בפרק “זכרים” (מנחה פ) מפרש איזו היא שינוי מעשה, דתנן: סדין שהוא טמא מדרס, עשאו וילון – טהור מן המדרס אלא בטומאת מטה. מאימתי טהרה? בית שמואי אומרים: משיחתו.

בית הלל אומרים: משיקשו, רבי עקיבא אומר: משיקשו, וכי באיזה מדרס נגע זה. לפי מה שהוא רוצה לומר דלא אמרינן שבע ליה טומאה, צריך לומר דאיידי בבגד שלא נקטף מדרסו עליו חוב. ועוד צריך לומר דלא מיירי בשרדס עליו ברגלו ערום או נעיל, או בדבר שטמא מדרס, דאם כן אתיא ליה מדרס ומגע בבבא אחת, ובבבא אחת לא אמרינן שבע ליה טומאת מדרס, לפי כגון שיש פשוטי כלי עץ מפקסין, או דברים שאין מטמאין מדרס. **כ”** נגע בו בזה מיהא טמא ואפילו לבסוף בו – לפי מה דסבירא ליה לאביי שאין חילוק בין בת אחת על אחר חור. דכומכין בסמך כשבא לדקדק מסיפא, יש לחמוה: דמתנא קמא היה לו לדקדק דלא אמרינן שבע ליה טומאה, דקאמר: אבל טמא מדרס מדרס, ופירשה: בבבא אחת בארה לו טומאה מדרס טומאה מגע, לפי שנגע בעצמו. דתנא קמא דרבי יוסי הוא רבי מאיר דקסבר: טומאת בית הסתרים מטמא. כדאשכחן בפרק “בהמה המוקשה” (שולח עב, ב) דפלגי כי האי גונאן בשליש על שלש שבתוקו ויש לומר: דלכך דייק מרבי יוסי, שלא תאמר: האי דפלגי עליה רבי יוסי וקאמר “באיזה מדרס נגע זה” – הינו נגוע דסבירא ליה דאמרין שבע ליה טומאה. ואם תאמר: בסוף פרק “תעור הדרוב” (שם קכב, א) גבי (תחיבת בית אבר) וזוחרת כות בשר מאברו מן החי, דאמר: דחשב עליו ואחר כך חתכו – טמא. לפי שירד עליו תורת טומאת אוכלין כשחשב עליו. ואמאי נגמא שבע ליה טומאה. שדוא טמא טומאת אבר מן החי וזוחרת ויש לומר: דאיכא נמי חומרא בטומאת אוכלין, שמועיל לטמא טומאה בפחות מכביצה אוכלין וזה משלימו לכביצה. אתא תלרין דהאי דחישב עליו אחר כך תחבו נגמא – טמא וזוחרת ויש לה הסתרים (ולא מטמא, ודהתם אמרינן דמטמא) דמוקי לה כרבי מאיר. ומיזה דהא גופא הימנה: ואמאי לא אתא כרבי יוסי, ונגמא דטמא משום דנקבל טומאה מדרס כרבי ירשיה, כדאמרין בפרק “בהמה המוקשה” (שם עב, ב) בשלש על שלש (הבנה) הבאות ממנו גדול, דבשעת פרישתן מאביכות מנקלות טמאין, ויש לומר:

ד”העור הדרוב” (שם קכב, ב) מיירי אפילו אין נשאר באבר כדי להעלות אחרכה כשחותרו, דלא מטמא. ומיזה קשה בסוף “כיצד צולץ” (פסחים פה, ב) גבי ירצא גורו ביה טומאה או לא גורו, דקאמר: תא שנוע, אבר שיצא מקצתו חורר, כי ואי אמרת גורו ביה רבנן טומאה, כי חתך ליה מאי הוי? הא קא מטמא ליהו ומשני: טומאת בית הסתרים היא ולא מטמא. ואבתי, הא קא מטמא בשעת פרישתו ואין לומר דליכא כשיעור במה שבוחר. דאם כן לא היה צריך לטעמא בית הסתרים, ואליבא דריבנא הוא דמשני הכי אחר כך. ויש לומר: דמיירי בפסחים (פה, א) ו”העור הדרוב” (חולין קכב, ב) בביתים בעל כרחו, דהא בביתות בפרק “אמרו לו” (שם ב) מוכח דלא מקבל טומאה בשעת פרישתו, גבי אר המודולל בארס. ומיזה לא מסתברא דמיתוקם יהייה דפסחים בביתין בעל כרחו, דהא תנן: חוחר עד שמועי לעצם וקולף עד שמועי לפרק חוחר. ושנא כשחותר בסכין לא מקבל טומאה בשעת פרישתו, לפי שחסכין מפרשי שו זה לזה. אי נמי, מחתך בסכין מעט ומשליך חוחר ומחותר מעט (ומשליך) עד שמחתך את כולו, שאינו נוגע בעשוי בבבא אחת. כי מפרש בהדיא בירושלמי, במחור כל שהוא משליך. ואם תאמר: אמאי איצטרך לשנוי ב”העור הדרוב” (חולין קכט, א) דהויא כרבי מאיר? לימא דחיבורי אוכלין כמאן דמיפתי דמו, כדאמר רבינא בפרק “בהמה המוקשה” (חולין עב, ב) ובפרק “כיצד צולץ” (פסחים פה, א) ויש לומר: דהדיא סוגיא דלא כרבינא. אי נמי, לא אמרינן חיבורי אוכלין כמאן דמיפתי דמו אלא בדבר העומד ליתקן, כי דהיא דבשר שיצא והוציא עובר את ידו, ודומיא דידות הכלים שעתיד לקצצו, ואם תאמר: בפרק “אילו קשרים” (שבת קיב, ב) ובפרק שני דעירובין (כד, א) דאמרין: סנרל נפסקה אחת מאוניו ותיקנה – טמא מדרס. נפסקה שניה ותיקנה – טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. ופריך: מאי שנא ראשונה – דהא קיימא

מדרס – ששכב עליו זו, ועשאו וילון – פרשו לפני הפתח וקבעו שם. פהו מן המדרס – ולא טמא עור ארס, שדרי אין עשוי למדרס, וכל שאינו ראוי למדרס – אינו טמא מדרס, דאמרין במסכת תגיגה (בב, ב) מי שמויחד לשיביה, יצא זה שאמר לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל טמא מגע מדרס לטמא אוכלים ומשקים כמי שנגע במדרס. **א”ל** – להכי מהני ליה וילון, שאם נגע בו בו קודם שעשאו וילון, והיו עליו שתי טומאות, מדרס ומגע – בעשר טהור מן המדרס לטמא ארס או כלים, ונשארה עליו תורת מגע למגע ומשקין. **כ”** נגע בו **זו מיהא מטמא** – נמי טומאת מגע, אפילו לבסוף, לאחר שנטמא מדרס, הלא טומאת מגע להיא עניינא, כששעשעו וילון ויהיו מן המדרס – תחול עליו טומאת מגע, ואמאי **יטא** לא שבע ליה – טומאת מדרס, דלימא מקמי מדרס – נגע בו, ואחר כך דרס עליו, דהכא ליכא למפרך: דא שבע ליה, משום דטומאה אחרינא חמורה מן הראשונה וחלה עליה, אבל הכא גבי עשרות, דאידי ואידי חור ואחר – גבי חצי קלה היא, דבין זו ובין זו טומאת אוכלין היא, ולא חילא שניה כלל. **אלא מטמא** – נפקא דלא אמר שבע לה טומאה. תחתין כוללת מדרס – שאפילו עשר מצעות תחתין – כוללת מדרס מדרס, מגע מדרס – משום דנגע בעליו, ונפקא מינה, כששעשעו לתחתין וילון ויהיו מן המדרס – עדיין אין טמא טומאת מגע, לימא שבע ליה – טומאת מדרס. דהנהי דאידי ואידי חור – גבי חצי עשרונים. **אבוד וראשון מצטרפין** – ונטמא הראשון מחמת זה בעירוף כלי, מופרש – שפירשי תחת זה – אינו מצטרף לפסול עמו, שדורי לא דופרש על מנת להצטרף עם האבוד, שדורי שניהם אבודים. בני ביקתא דהרד – בני בית אחד הן, שכולן מכח מנהגה אחד באו, ביקתא = בי עקתא, בית צר. קמין מן הראשון שניהם אחרינא אין נאכלין – שדורי שניהם נוקטין לקומצו של ראשון, וקומץ אינו מותר אלא עשרון אותו חצי שדופרש ממנו ואחד מן החצאין הללו, ויכין דלא עד איזהו – אלא נאכל לא זה ולא זה. ושירים – דיהוה – דהוא חצי עשרון ראשון שדופרש ממנו וקומץ. ואי חצי עשרון דקמין דלא קריב – דהא תילתא דהאי קומצא אינו חשוב, מחמת חצי עשרון השלישי הוא, שדורי שלשתן דווקא לקומץ זה, דילכך הוי האי קומץ חסר תילתא, דמיט דנקא לכל דבר משני חצאי עשרונים המכשירים את המנהג, דנקא = ששית, דקא קומץ לכל חצי עשרון מן השנים שדומהה נבשרת בזה. **אמר רב אישי** – חק חרתי פירכי לאו

פירכי, דבין דלא קמץ אלא מן האחד, קמיתא המנהג דבראת דבין וילאי, וכן כי קמץ – ארעתא דעשרון חד הוא דקמץ. דילכך קומץ קריב, שירי ראשון נאכלין, והשנים אינן נאכלין, משום דאין לעמוד על סופו איזה מהן נצטרף עם הראשון בדעת הכותן להיות נותר כקומץ.

משנה
קיימא

משנה הציץ מרצה – והמנחה כשירה והשירים נאכלין. **גמרא** הא אינו נושא אלא עון מוטאה – הואיל ויש בה צד קל. שהותרה מכללה בצבור – דכתיב בתמיד (במדבר כח): "במועדו" – אפילו בטומאה. מכללו בבמה – מכללו שנאסר יוצא במשכן – הותר בבמות נוב וגבעון, דאין שם קלעים. ויוצא דנאסר במשכן, מפרש ב"כיצד צולין" (פסחים

פב, א) [מקרא]: "מדוע לא אכלתם את [החטאת]

במקום הקדש' - ואימא עון שמאל - דלכתחילה
בעין ימין, כדאמרין בפרק ראשון (מנחות, א, א)
כל מקום שאנמר אצטבר עובד בו, כיום הכפושיים -
שכל את הגזנתה וימין איתא דהבן בשמאל
(ומאז, א), אמר קרא את - ונשא אחרא את
עון, משמע שיש בו עון דלכתחילה בכל מקום,
הדחית לעון הצבור מפני כבוד צבור, בייחוד
מירצה. לאפוקי שמאל - דאין בזה שום עון, א-
דדיי הוא וזכור מצותו, ולא אמר - ל-
מצית אמרת ציץ מרצה על עון שמאל, דאמר
קרא עון הקדשים ולא מקדשים - עון התלוי
בכהנים, שחיבין לעבוד ולקדש קומץ בימין
ועבוד בשמאל, איני נרשא, לא ירצה - כיון
והא שרוע וקלוט' וגו' (ויקרא כב), לא לרצון -
כל אשר בו מום לא תקריבו וכו', והאי שגוג
ומודי מפרש לגן אהיא קאי, אי אזהקא אי
אטמא, וכו' - גו שישלח קריבו וטמא דהם,
דאמרין בפרי' 'אלו מנחות' (מנחות עג, א)
'איש איש מבית ישראל אשר יקריבו קרבנו', מה
תלמוד לומר (קרבנו) 'איש איש' - לרבות את
הגויים שנודרין נדרים וגדלות ישראל, ל-
שגוג

שנה נִמְאָה הַקוֹמִין וְהַקְרִיבוּ - הַצִּין מִרְצָה, יֵצֵא וְהַקְרִיבוּ - אֵין הַצִּין מִרְצָה, שֶׁהַצִּין מִרְצָה עַל הַקּוֹמָה וְאֵינוֹ מִרְצָה עַל הַיִּצְאָה. **נִמְרָא** תִּנּוּ רַבְנֵי:

נִשָּׂא אֶתְּרֵן אֶת עוֹן הַקְדָּשִׁים - וְכִי אִיָּה עוֹן וְאֵין נִשָּׂא? אִם תֹּאמַר: עוֹן פִּגּוּל - הִרִי פִּגְרָא וְאָמַר "לֹא יִחַשֵׁב"! אִם תֹּאמַר: עוֹן נוֹתֵר - הִרִי פִּגְרָא וְאָמַר "לֹא יִדְעָה"! הֵא אֵינוֹ נִשָּׂא אֶלָּא עוֹן מִקְרָא, שֶׁהוּמָר מִכְּלָל בְּכָמֹה! אָמַר לִיה אֲבִי, אָמַר קְרָא: "לְרִצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה'", עוֹן לִפְנֵי ה' - אֵין, עוֹן דִּינָא - לֹא. מִתְקַרְף לֵה בִּי אֵילֵעָא, אֵיקָמָה: עוֹן שְׂמָאל, שֶׁהוּמָר מִכְּלָל בְּיוֹם בְּפֻרְיָא: אָמַר לִיה אֲבִי, אָמַר קְרָא: "עוֹן" - עוֹן וְהָיָה בּוֹ וְהָיָה, לֵאמֹר יוֹם הַפְּעוּרִים וְהַכְּשִׁירִי שְׂמָאל הוּא. רַב אֲשִׁי אָמַר: "עוֹן הַקְדָּשִׁים" - וְלֹא עוֹן הַמְקָדְשִׁין. אָמַר לִיה רַב סִימָא בְּרִיה דְּרַב אִידִי רַב אֲשִׁי, וְאָמַר לֵה רַב סִימָא בְּרִיה דְּרַב אֲשִׁי רַב אֲשִׁי: וְאֵיקָמָה עוֹן כְּעַל כּוֹס, שֶׁהוּמָר מִכְּלָל בְּכָמֹה, וְאֵין תְּמוֹת וְחִכּוֹת כְּעוֹפּוֹת! אָמַר לִיה, לְרִצּוֹן וְהָיָה לָהֶם". תִּנּוּ רַבְנֵי: דָּם שְׂנִמְטָא וְהָרָקָה, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֻרִים - בְּחֹדֶר, אֶכֶל בְּצִיבּוֹר, בֵּין בְּשׁוּגָה בֵּין בְּמֻזֵּד, בֵּין בְּאוֹנֶם בֵּין בְּרִצּוֹן

קיימא שנייה, שנייה נמי הא מיתקנא ראשונה! ומשני: פנים חדשות באו. והשתא, אימת אתא ליה: אי קודם שנפסקה ראשונה, אם כן כמו שטיידן מן המדרס — יטור ממגע, דהא שבע ליה טומאה! ויש לומר: דכשתיקן און ראשונה — חל על און מגע ומדרס בבת אחת, ובבת אחת

דרככל בלא אחת. הרב רבינו שמעון מפרש: דלא
שיך שבע ליה טומאה בטומאה הבאה מעצמו,
בגן הדיא דסנדל. ורודישב עליו ואחר כך חתבו,
ומדרס מנה דרנא קדם דרבי יוסי דבאה מעצמו,
שנוגע בעצמו. בלא ידיעת המקושים: טמא על
מזה שנוגע בחבירו. **בשני** סדינים המקופלים כו'
בשתילה למעלה מהו ויש ארץ קצת בניהם
איירי. דאי הוה עב גב זה ממש, אי כשישבע הכבדי
עליהם שניהם בבת אחת — אם כן עליון ליתא
מגע כמו תחתון, ואם הכבדי על העליון תחילה —
אם כן קדם לתחתון מגע למדרס שנוגע עליון,
וטומאת מדרס לא משמא תחתון על שיכבדי עליו.
אבל כשיש ארץ בניהם, כי אינו זב ורוביו בניהם
מייך כשנוגע עליון בתחתון אתי לתחתון מדרס
ומגע בבת אחת, ולעליון קדם לה מדרס למגע.
ואם תאמר: אמאי אימצריך לשנוני שיש חילוק בין
בת אחת לזה אתר וזה? לימא דקא מייירי במקופלים
זה על זה. דקדם העליון מגע למדרס וטמא
קסבר דמכביד על שניהם בבת אחת. ועוד, אם כן
מאי מדרת? היינו שאם נגע בהם זהוב, דאוקימנא
מקמי מדרס. ואם תאמר: ותיקשי ליה ליה לאביי
גופא, מאי שנא תחתון מעליון? שאני אביי מחלק
בבת אחת, ואם כן עליון נמי ליטמא מדרס ומגע,
דהא קנגב בתחתון ויש לומר: יודיע דהא אביי
שיש חילוק, אלא לרבה הוה מקשה, משום דאית
ליה שבע טומאה דהכי בדרהני מגעו לטמא
החצי עשרון וטמא, דאם כן אפילו בבת אחת נמי
נמצא שבע ליה טומאה. ולא ליהיל עליה טומאת
מגע! אי נמי, משווח בבת אחת לא אתר זה דלעיל,
דהוי מלה על מלה. **ונשמא** ארורא אתי והכריזו

[illegible]

בשוגג תרומתו תרומה – שדוּתה לו שלט הכושר איירי, שלא ניטמא בתחלת תלישתו. שאם תלישו אדם טמא ועדיין משקה טמא עליו – אין תרומתו תרומה, כדמוכח בפרק "כל שעה" (פסחים לא, א.) **במזיד** אין תרומתו תרומה – אף על גב דתרומה מן הרעה על הדין תרומה תהיה, במזידין **במזיד** רבדי' (יבמות פט, ב) ודרכן במסכת תרומות (פרק ב משנה ו) – תרומה חזי קצת, ובא חזי חזי

לא הורצה. ורמיניה: על מה חציץ מרצה? על
הדם ועל הפשר ועל החלב שנטמא, בין בשוגג
בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין ביחוד בין
בציבור! אמר רב יוסף, לא קשאי: הא רבי יוסי,
הא רבנן, דתניא: אין תורמין מן הנמא על הפהור,
ואם תרב, בשוגג - תרומתו תרומה, במזיד - אין
תרומתו תרומה. רבי יוסי אומר: בין בשוגג בין
במזיד - תרומתו תרומה. - אמר דשמעת ליה
לרבי יוסי - דלא קנים, דמרצה ציץ על אכילות
מי שמעת ליה? והתניא, רבי אלעזר אומר: חציץ
מרצה על אכילות, רבי יוסי אומר: אין חציץ
מרצה על אכילות! - אפוד, רבי אלעזר אומר:
אין חציץ מרצה על אכילות, רבי יוסי אומר:
חציץ מרצה על אכילות. מתקיף לה רב ששת:
ומי מצית אכפת לה? והתניא: יכול בשר שנטמא
לפני זריקת דמים יהו חייבין עליהן משום טומאה?
תלמוד לומר: "כל טהור יאכל בשר. והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וממאתו
עליו ונכתח" - הוציא לטהורין חייבין עליו משום
טומאה, ושאינו ניקר לטהורין אין חייבין עליו משום
טומאה. או אינו, אלא: נאכל לטהורין חייבין עליו
משום טומאה, ושאינו נאכל לטהורין אין חייבין
עליו משום טומאה; אוצאי אני את הלן ואת
היוצא שאינן נאכלין לטהורים: תלמוד לומר: "אשר
לה" - ריבת. יכול שאני מרבה את הפגולין ואת
הנותרות? - נותרות היינו לן! - אלא: אף הפגולין
בנותרות? תלמוד לומר: "מזבח השלמים" - מיעט.
ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו? אחר
אני את אלו שהוקחה להן שעת הפזיז, ומוציא
הפזיז; ואם תאמר: בשר שנטמא לפני זריקת
זני מה חייבין עליו משום טומאה? מפני שהציץ
זמאן שמעת ליה דאמר: אין זריקה מועלת ליוצא
ל אכילות! אלא אמר רב חסדא, לא קשאי: הא
עת ליה לרבי אלעזר - דמרצה ציץ על אכילות,
בן היכי דשמעת ליה לרבי יוסי - שמעת ליה
דאמר: בין בשוגג בין במזיד - תרומתו תרומה. -
התרומה דקולא, בקדשים דחמירי מי שמעת ליה?
אמר: טומאתו, בין בשוגג בין במזיד - הורצה;
א הורצה. ורב שילא אמר: זריקתו, בין בשוגג בין
הורצה, במזיד - לא הורצה. ולרב שילא, דקתני:
אמר: נטמא בשוגג, וזרקו בין בשוגג בין במזיד.

דמיס, רבי אליעזר אומר: מועלן בו ואפילו לאחר זריקה, משום דאין זריקה מועלת לו להוציאו מידי מעילה. **אלא** – הא זרקתה במביתא במידי הוצאה נמי בידו – רבי אליעזר, מרקתה רציץ מרצה על אכילות. והא דתני לא הוצאה – מי שמעת ליה? **אם כן אמאן** תרמייה – להא זרקתה הוצאה. **שומאיתא** – בין בשוגג – בין ששטמא בשוגג בין ששטמא במידי – אמאי זריקה סאי.

שונג - קסבר אין קרענט מקבל'ן טומאה. אונס - שנעמא בעל כרחו. אבל מידד ווייז חזא מילתא היא. אלא איידר דחנא אונס נתא רצון. דכתיב: 'ויהי על מצחו תמיד לרצון להם' (שמות כח). ולא לגויים. ורפיניהו ב' - אלמא צין מרצה אמודי דיהדי בשונג תרופתו תרומה

מה הציץ מרצה? על
ל'ב ש'נממא, בין בשונג
ברצו, בין בחדיד בין
קשאי: הא רבי יוסי,
מן הטמא על הפהור,
תו תרומה, במיד - אין
אומר: בין בשונג בין
- אימר דשמעת' ליה
מרצה צין על אכילות
רבי אלעזר אומר: הציץ
יוסי אומר: אין הציץ
נוד, רבי אלעזר אומר:
יולת, רבי יוסי אומר:
מתקין לה רב ששת:
נמא: כול בשר שנממא
ין עליהן משום טומאה?
אכל בשר. והנפש אשר
ים אשר לה' וטמאתו
הורין חיבין עליו משום
ין אין חיבין עליו משום
כל לטהורין חיבין עליו
כל לטהורין אין חיבין
יא אני את ה'ן ואת
ים! תלמוד לומר: "אשר
מרה את הפהולין ואת
ל! - אלא: אף הפהולין
נזהב השלמים" - מעט.
והלוציא את אלו? אחר
ן שעת הכושר, ומוציא
ר שנממא לפני ירקת
טומאה? מפני שהציץ
ין ירקה מועלת ליוציא
חסדא, לא קשאי: הא
מרצה צין על אכילות,
רבי יוסי - שמעת' ליה
- תרומתו תרומה, -
תמידי מי שמעת' ליה?
ג בין במיד - הרצה;
ירקת, בין בשונג בין
ה. ורב שילא, דקתני:
בין בשונג בין במיד.

מנחות, פרק שילשי - הקומץ ודף בו עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזליץ) ר"א רש"י

תא שמע דם שנשפא וזרקו בו' - קשיא לרב שילא, דקתני: אם זרקו במזיד לא הורצה. **משנה** כמדת רבי אליעזר - דאמר בפרק "כיצד צולין" (פסחים עו, א) דם אף על פי שאין בשר - חבא נמי קומץ אף על פי שאין שרידים (בשרירה) כשרה להקטיר השקן. כמדת רבי יודיער - דאמר (שם): אם אין בשר אין דם, אם אין דם אין בשר. **גמרא** והוא שנשפא

אשכנח חלב בו - ובשר נפקא לן מקרא בפרק "כיצד צולין" (פסחים פ, א). מפי רבי. **ורבי** ינאי אמר כיון שקמצו מבלי שרת בו' - קמיצה בימין נפקא לן בפרק קמא בסופו (מנחות י, ב) אליבא דרבי שמעון מרבי יהודה בריה דרבי חיאי. ורבי ינאי דלית ליה, נפקא ליה שפיר בגמרא שזה דידך "יד", בדמוכה לעיל בסוף פרק קמא (שם). מפי רבי.

הקטיר חלבים ואברים בין בימין בין בשמאל כשרה - מצי למימר דאיתא דרבי שמעון, כמו דסיפא דקומץ, אבל לרבנן בעי ימין. אי נמי, אפילו לרבנן איכא דאמרינן: הקטיר חלבים בשמאל, כמו הולכת איברים לכבש דלעיל בסוף פרק קמא (מנחות י, א). מפי רבי. **הקומץ** והקטרת ולבונה בו' - האי דלא עריבניה, ולבנא תלת תלת שמעניה. מפי רבי.

תא שמע: דם שנשפא וזרקו, בשוגג - הורצה, במזיד - לא הורצה! - הכי קאמר: דם שנשפא וזרקו בין בשוגג בין במזיד, נשפא בשוגג - הורצה, במזיד - לא הורצה. משנה נשפא שרידה, נשרפו שרידה, אכדו שרידה - במדת רבי אליעזר כשרה, ובמדת רבי יהושע פסולה. גמרא אמר רב: והוא שנשפא כל שרידה, אבל מקצת שרידה - לא. קא סלקא דעתך: נשפא - אין, אבוד ושרוף - לא. מאי קסבר?

אי קסבר: שרידה מילתא היא, אפילו אבוד ושרוף נמו! אי קסבר: שרידה לאו מילתא היא, ונשפא מאי טעמא - דמכרזה ציין, אי הכי, כל שרידה נמו! - לעולם קסבר: שרידה מילתא היא, ונשפא מאי טעמא - דאבוד ושרוף, ותא דקאמר נשפא - רישיהו נשפא. דרמנא, רבי יהושע אומר: כל הזבחים שפותרה שנשתייר מהן פזית בשר או פזית חלב - זורק את הדם, פחצי זית בשר וכחצי זית חלב - אינו זורק את הדם. ובעולה אפילו פחצי זית בשר וכחצי זית חלב - זורק את הדם, מפני שפולה כליל. ובמנחה אפילו פולה קיימת - לא יזרק. מנחה מאי עבדתה? אמר רב פפא: מנחת נסכים, סלקא דעתך: הואיל ויבדל זבח קא אתיא - בגופיה דזיבכא דמיא, קא משמע לן. מנהגי מיל? אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, ומטו בה משום רבי יהושע בן חנניא, אמר קרא: "והקטיר החלב לריח ניחח לה", חלב - ואף על פי שאין בשר. ואשפתן חלב, יותרת ושמתי כליות מנלן? דקתני: ובמנחה אפילו פולה קיימת - לא יזרק; מנחה הוא דלא יזרק, הא יותרת ושמתי כליות - יזרק. מנלן? רבי יוחנן דידיה אומר: "לריח ניחח" - כל שאמרה מעלה לריח ניחוח. ואיצטרך למכתב "חלב" ואיצטרך למכתב "לריח ניחח", דאי פתב "חלב", הוה אמינא: חלב - אין, יותרת ושמתי כליות - לא, פתב רחמנא: "ריח ניחח", ואי פתב רחמנא "לריח ניחח", הוה אמינא: אפילו מנחה, פתב רחמנא: "חלב". **משנה שלא בכלי שרת - פסול, ורבי שמעון מכשיר. הקטיר קומצה פעמים - כשרה. **גמרא** אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא: מאי טעמא דרבי שמעון? אמר קרא: "קדש קדשים היא כחפאת וכאשם", בא לעובדה ביד כחפאת - עובדה בימין כחפאת, בכלי - עובדה בשמאל כאשם. ורבי ינאי אומר: פיון שקמצו מבלי שרת, מעלהו ומקטירו אפילו בהמינו, ואפילו במקודה של חרש.**

רב נחמן בר יצחק אומר: הכל מודים בקומץ שפעון קידוש. מיתבי: הקטיר חלבים ואברים ועצים שהעלו בין ביד בין בכלי, בין בימין ובין בשמאל - כשרין; הקומץ והקטרת והלבונה שהעלו בין ביד בין בכלי, בין בימין ובין בשמאל - כשרין; תיובתא דרבי יהודה בריה דרבי חייא! - אמר לך רבי יהודה בריה דרבי חייא: לצדדין קתני, ביד - בימין, בכלי - בין בימין בין בשמאל. תא שמע: קמצו שלא מבלי שרת, וקידשו שלא בכלי שרת, והעלו והקטירו שלא בכלי שרת - פסול; רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין במתן פליז - אימא: ממתן פלי ואילך. תא שמע, וכתבים אומרים: קומץ טעון פלי שרת, ביצד? קומצו מבלי שרת, ומקדשו בכלי שרת, ומעלו ומקטירו בכלי שרת. רבי שמעון אומר: פיון שקמצו מבלי שרת, מעלו ומקטירו שלא בכלי שרת ודיו! - אימא: פיון שקמצו וקידשו בכלי שרת, מעלו ומקטירו ודיו. תא שמע: קמץ בימינו ונתן בשמאלו - יחזיר לימינו; בשמאלו

כל שרידה - הוא דאמר רבי יהושע דפסול להקטיר הקומץ. קא סלקא דעתך נשפא אין כלומר, שנשפא שרידה הוא דאמרינן: אם נשתייר מקצת שלא נשפא כשרה אפילו לרבי יהושע, אבל אבוד קצת שרידה או נשרפו אמר רבי יהושע דפסולה. הואיל וכולהו בעינן קיים. מדקא נקט ר' לשון נשפא הוא רב נמי לשרוף ואבוד דמתניתין. מאי קסבר - אי קסבר שרידה מילתא בו' רישיהו - דנשפאו קתני בשריהו בירושא. כדתינא - רבי יהושע נמי מכשר היכא דאיכא שויה, אפילו באבוד ושרוף. וזרק הים - דקרינא ביה "דבשר הודם". כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אין זורק - שאין אכילה והקטרה מצטרפין. מנחה מאי עבדתה? מאי זריקה איתא במנחה? כנוטא דזביחא דמיא - דתתיו במקום כשר ונשפא נשתייר בשר, קא משמע לן דלא. פתני מילי - דאם לא נשתייר בשר אלא חלב, וזרק את הדם? דכתיב והקטיר החלב ונ' - ורישה דקרא הכי: "וזרק הבית את הדם על מזבח ה' לפני אהל מועד והקטיר החלב" וגו', אלמא דמשום חלב וריק ליה לדם. יותרת ושמתי הכליות מנלן - דאם לא נשתייר חלב הן, וזרק את הדם? דחזון לעיל דכתיב הוא. דקתני ובמנחה אפילו כולה (כלל) וקיים בו' לריח ניחוח - "והקטיר החלב לריח ניחוח". כתב רחמנא חלב - דמשום דריח ניחוח לא מבלי אלא דומא דחלב, דבמנחה דזבח הוא. **משנה** שלא בכלי שרת - שלא קדש קומץ בכלי שרת. דבתחילת מנחה דאי לא פליגי דבעי כל, כדאמרין בפרק "שתי חלות" (מנחות צא, א) שאלו את רבינו זנוי חלב, **גמרא** נא לעובדה ביד - הקטרת קומץ, שהיא במקום זריקה ביד, שלא קדשו בכלי. עובדה בימין כחפאת - שהוא עובר נמי וזריקתה באצבע ובימין, דכתיב ביה: "ולקח הכהן מדימה באצבעו", ואמרין (וחיים כד, ב) כל מקום שנאמר אצבע וכדונה אינה אלא ימין. אלמא, מדאקשה לחטאת - שמע מינה דלא בעיט כל, ולבדל שיעבודא בימין. בשפאל כמאס - שזרקתו בכלי ולא ביד, דאין לך טעון מתנת אצבע אלא חטאת בלבד. דרבי אמרין בובחים (כד, ב) דלרבי שזרק זריקה כשרה, דתינא: זרק בשמאל פסול, רבי שמעון מכשיר. משום דבשאר זריקה הקדנות לא כתיב אצבע אלא כחונה, ולרבי שמעון כחונה בעיא אצבע. בהמינו - אבנט. מקדה - כלי חרס. חבל מודים בקומץ שפעון קידוש - וכי מכשר רבי שמעון - בהקטר, שא נטלו מתוך כלי שרת לאחר שקדשו בו, והעלוהו ביד והקטירו

- כשר. ועצים - עצי מערכה. תיובתא דרבי יחודה - דאמר: ביד עובדה בימין. דהא הכא קתני אפילו ביד שמאל בלא כלי. והא דאי רבי שמעון חייא, דהא מכשר שלא בכלי שרת. קמצו שלא מבלי שרת - שנתקדשה בו המנחה. מכשירין במתן כלי - אפילו שלא בכלי שרת. תיובתא דרב נחמן דאמר: הכל מודים בו! פתתן כלי ואילך - הולכת והקטרה לא בעינן ביד שרת. תא שמע - לרב נחמן. ונתן בשמאלו - בלא כלי, יחזיר לימינו. וכדאמרין לעיל: בא לעובדה ביד - עובדה בימין. בשמאלו

אין הקטרה פחותה מכויות — בפרק "כל המנחות באות מצד" (מנחות נח, א) פליגי אביי ורבא, וקיימא רבא כרבי יודישען כל חיל דהבא, ואביי כרבי יוחנן, ועריך עיון בפרק "אלו עובדין" (פסחים מג, ג). דאמר רבי יוחנן: כל אישורין שבתורה אין היתיר מעצמן לאיסור, חוץ מאיסורי נזיר שאיסורי תורה ("משרת" ו"כול משרת", זערי אמר: אין שאור בכל תקשרי. במגן כרבי אליעזר דדרשי "כִּלְיָא אֵי הַבֵּי מִשְׁרַת").

וַחֲשִׁיב עֲלֶיהָ, בֵּין חוּץ לְמִקְוָמוֹ בֵּין חוּץ לְמוֹנֵו - פֶּסֶל
וְאֵין בּוֹ בִּרְתָּה. (ל"א) חֲשִׁיב עֲלֶיהָ חוּץ לְמִקְוָמוֹ -
פֶּסֶל וְאֵין בּוֹ בִּרְתָּה, חוּץ לְמוֹנֵו - פִּיגוּל וְחִיבִין עָלָיו
בִּרְתָּה, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְהַכְמִים אֲוִמְרִים:
בֵּין שְׁתֵּנָּה לְשִׁמְאֹל - פֶּסְלָתוֹ מִתְּנָתוֹ; מֵאִי מַעֲמָא?
מִשּׁוּם דְּבָכְעִי קְרוּשָׁה בְּכָלִי, וְכִיּוֹן שְׁתֵּנָּה לְשִׁמְאֹל -
נַעֲשֶׂה דְרָם שְׁנִשְׁפָּד מִצִּיאָר בְּהִמָּה עַל הַרְצָפָה וְאֶסְפוּ,
שְׁסִסְלוּ; מִכָּל דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא בָעוּ
מִתָּן כָּלִי, תִּיבִיתָא דְרַב נַחֲמָן! תִּיבִיתָא. לְרַבִּי יְהוּדָה
בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא מְסִינְעָא לִיה, לְרַבִּי יִצְחָי יִצְחָי לִמָּא תִּתְּיוּ
תִּיבִיתָא? - אָמַר קֹדֶר רַבִּי יִצְחָי: אֲנָא דְאָמְרִי כִּתְנָא
הַקְטֶרָה, וְלֹא לְעִדִּידִים קִתְּנִי. "הַקְטֶרָה קוֹמֶצֶה פַּעֲמִים
- כִּשְׁרֶה". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי: פַּעֲמִים, וְלֹא
פַּעֲמִים פַּעֲמִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: פַּעֲמִים - אֲפִילוּ פַּעֲמִי
פַּעֲמִים. מֵאִי בִינְיִיהוּ? אָמַר רַבִּי יוֹרְאִי: יֵשׁ קוֹמִץ פָּחוֹת
מִשְׁנֵי יוֹתִים וְיֵשׁ הַקְטֶרָה פָּחוֹתָה מִכִּזְיָת; אִיכָא בִּינְיִיהוּ;
רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי סָבַר: אֵין קוֹמִץ פָּחוֹת מִשְׁנֵי יוֹתִים,
וְאֵין הַקְטֶרָה פָּחוֹתָה מִכִּזְיָת; וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר: יֵשׁ
קוֹמִץ פָּחוֹת מִשְׁנֵי יוֹתִים, וְיֵשׁ הַקְטֶרָה פָּחוֹתָה מִכִּזְיָת.
אִיתְמַר: קוֹמִץ מִזְאִמְתִּי מִתִּיר שִׁירִים פֶּאֶכִילָה? רַבִּי
חֲנִינָא אָמַר: מִשְׁמִשְׁלָה בּוֹ אֶת הָאוֹר, רַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר: מִשְׁתַּצִּית בּוֹ אֶת הָאוֹר בְּרִיבּוֹ. אָמַר לִיה רַב
יְהוּדָה לְרַבָּה בַּר רַב יַחֲזָקִי: אֶסְבְּרָה לָךְ מַעֲמָא דְרַבִּי
יוֹחָנָן, אָמַר קְרָא: "וְהִנֵּה עֹלָה קִטּוֹר הָאָרֶץ כְּקִטּוֹר
הַכֹּבֶשֶׂת" אֵין כְּבִשָּׁן מַעֲלָה קִטּוֹר עַד שְׁחִיצַת הָאוֹר
בְּרִיבּוֹ. אָמַר לִיה רַבִּין בַּר רַב אֲדָא לְרַבָּא: אָמַר
תַּלְמִידֵיהּ אָמַר בַּר עֲמֶרֶם, תַּנְיָא: אֵין לִי אֵלָא דְבָרִים
שֶׁדְּרָגוֹן לִיקַדֵּב בִּלְחָלָה, גִּגּוֹן אֲבָרִים וּפְדִירִים - שְׁמַעְלָן
מִיִּמְיָנוּ מִצֹּאעַ הַשָּׁמַיִם וְהַיָּם וְהַיָּבֵשׁ וְהַיָּם כֹּל הַיָּבֵשׁ

פולחן; דברים שדרוך לקרב ביום, בגון הקומץ והתכלות והקמרת, ומנחת פנים ומנחת פהו משוח ומנחת נסכים, ששעלן ויבטורין מבוא השמש - והא אמרת: דרך לקרב ביום! אלא: עם בא השמש, שמתעקלן וחולקין כל תולדה מנו? תלמוד לומר: "ואת תורת העלה" - ריבה; והא עם בא השמש לא משפחת לה שתיצית האור ברובו! - לא קשיא: כאן לקלוט, כאן לחתיר. רבי אלעזר מתני לה "מבוא השמש", ומקום לה בפוקעין. וכן כי אתא רב דימי אמר רבי יצאי: בפוקעין. - ומי אמר רבי יצאי הכי? והא אמר רבי יצאי: קמרת שפסקה מעל גבי המזבח, אפילו קרטין שבה אין מחזירין אותה; והני רב חנינא בר מנימי בדבי רבי אלעזר בן עקיב: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח" - עיבולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיבולי קמרת! - סמי מיפן קמרת. אמר רבי אסי: כי פשט רבי אלעזר במנחות בעי הכי, בעי רבי אלעזר: קומץ ששידורו וסידור עליו את המערכה, מהו? דרך הקמרה בכה, או אין דרך הקמרה בכה? תיסקו. בעי חזקיה: אברין ששידורן וסידור עליהן את המערכה, מהו? "על העצים" אמר רחמנא - דקא על העצים. או דלמא, כיון דכתיב קרא אחרינא: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח עבד? תיסקו. בעי רבי יצחק נפחא: אברין ששידורן בצידי המערכה, מהו? אליבא דאמא

והישיב – כלומר, אם חישב עליה כל זמן שהוא בשמאל – לא מחשבה היא, ולא חיובית ברת האוכל. שאין מחשבה פוסלת לא בעיני שריו לעבדה, ושמאלו בלא כלי לרבי שמעון אינו כשרה, כדאמרין לעיל: בלא עובד בידו. וכן, פסולתו – פסולתו – מה שנתן בשמאלו, ושוב אין לו תקנה בחורו. **מאי עמקא שמוש דבני קדושיה** – מאי עמקא שפסול – עוד להקדיש בכלל. דאי לא מפסול – עוד דאי קומץ קדוש בלי – לא הוה חסיד, דהוה דם שנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו שכשו, כדאמרין במסכת יומא בפרק ליה קנתא בחורה כדפרשית, דהוה ליה ואספו – כשר. לא בעי פתן בלי – דאי בעי, לית ליה קנתא בחורה כדפרשית, דהוה ליה כנשפר על הרצפה מן הצואר שפסול, דנפקא לן מ'ולקח דמם דהפ' – דם מהפך בקבלו. וקדשו קומץ במקום קבלת דם, ושואל בלא כלי הרי לא כשרה, בלא אפשר רבי שמוען שמאל בקבלה לא חבשי אלא בכלל. לרבי יוחנן פסיק ליה – דאמרי: שבעובד ביד בעינן יומין, חבא נמי קנתי: יחידו לימניו. לרבי נאי – ליכא תתיו ויתובתא – דאמרי: אפילו דהניינו, וליכא שכן בשמאל, ודאבא קנתי: יחידו לימניו. דאמר כנא דהקשר – דקנתי לעיל: הקטר חלבים ואברים כו, ומכשר עובדה קומץ בשמאל ואפילו ביד. ולא לצדין קנתי – כדתרצה רבי יוחנן בריה דרבי חילא לעיל. **עמימם** – חצינו בראשונה חצינו בשניה, ולא פעמי עמימם. משני יתיים – הלכך, ולא נקטת מנתנין "עמימם" דוקא נקט, שתהא בכל הקטרה כוית ולא פחות, דאן הקטרה פחות ממכית. ורבי יוחנן אמר יש קומץ בפחות משני יתיים – ואפילו כל קנתי מנתנין: עמימם כשרה. מאתי חזר – כו, דבתיב "קדש קדשים מאש ה'" – אין להן חלק אלא לאחר איהו. בתורת חכמים. משמשלה – ר' יוחנן.

אֲסֵפְרָה לְךָ מַעֲמָא דְרַבִּי
לֵהָ קִטּוֹר הָאָרֶץ בְּקִיטּוֹר
קִטּוֹר עַד שְׁתַּצִּית הָאוֹר
וְבִּי אֲדָא לְרַבָּא: אֲמַרִי
נִינְיָ: אֵין לִי אֵלָא דְבָרִים
אֲבָרִים וּפְדִיִּים - שְׁמַעְלִן
עֲלֵינִן וְהוֹלְכִין כֹּל הַלֵּלָה
וּמִנַּחַת כְּהֵנִים וּמִנַּחַת
מִרְתָּ: דְרָבִן לִיקְרַב בְּיוֹם!
לְמַד לֹאמַר: "זֹאת תּוֹרַת
אוֹר בְּרוּבִי! - לֹא קִשְׁיָא:
וּמוֹסִיקִים לָהּ בְּפִקְעִין. וְכֵן
אֵי הֲכִי? וְהָא אֲמַר רַבִּי
מַחְזִירִין אוֹתָן; וְתַגִּי רַב
אֵת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ"
וּמִיָּן קִטְרַת. אֲמַר רַבִּי
מִמֶּיךָ שְׂפִידוֹ וְסִידֵר עָלֶיךָ
כִּכְדָּ: תִּיקִין בְּעֵי חִזְקָה:

ש ש את העלה על המזבח - אי בעי הכי עבדי, אי בעי הכי
 גה, מהו? אליבא דמאן דאמר: "על" ממש - לא תיבעי לה,
 ד"על"

אצל העצים על המזבח. אליבא דמאן דאמר (על העצים) על בסמוך – בפרק "שתי הלחם" (מנחות צו, א) במשנה פליגי, הכא נמי דכתיב "על העצים" "על" – בסמוך.

משנה מיעוטו מעקב את רובו – שאם חסר כל שהוא – פסול. היין – שלושת ההין של איל, ורביעית ההין לכבש, וחצי ההין לפר. וכן השמן, בין דמנחת נסכים כשיעור ההין, בין בלוג דמנחת נדבה. **גמרא** מלא

ד'על העצים" פת"י, כי תיפגעו לך - אליבא דרמא
דאמר: "על" - בסמוך, מאי? הכא נמי "על"
- בסמוך, או דלמא: "על העצים" דומיא ד'על
המנוח", מה התם "על" - ממש, אף הכא נמי
"על" - ממש? תיסק. **משנה** הקומץ, מיעוט מערב
את רובו. עשרון, מיעוט מערב את רובו. הנין,
מיעוט מערב את רובו. השקן, מיעוט מערב את
רובו. הפולת והשקן מערבין זה את זה. הקומץ
והלבונה מערבין זה את זה. **גמרא** מאי טעמא?
אמר קרא: "מלא קמץ" תרי זימני. עשרון מיעוט
מערב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא: "מסלתה"
- שאם הסרה כל שהוא פסולה. הנין מיעוט מערב
את רובו - "ככה". "ככה" השקן מיעוט מערב את רובו
דמנחת נסכים - "ככה", ומנחת דבכה - אמר קרא
"ומשמה" - שאם הסר כל שהוא פסולה. השקן
והפולת מערבין זה את זה - "מסלתה ומשמה",
"מגורשה ומשמה". הקומץ והלבונה מערבין זה את
זה - "על כל לבונה", "ואת כל הלבונה אשר
על המנחה". **משנה** שני שעירי יום הכפורים
מערבין זה את זה. שני כבשי עזרת מערבין זה
את זה. שתי חלות מעקבות זו את זו. שני סדרין
מערבין זה את זה. שני בויכין מערבין זה את זה.
הסדרין והבויכין מערבין זה את זה. שני מינים
שבויר, שלשה שבפרה, וארבעה שבתורה, וארבעה
שבזולב, וארבע שבמצורע - מערבין זה את זה.
שבעה הזאות שבפרה מעקבות זו את זו. שבע
הזיות שעל בין הדדים, שעל הפרה, שעל מנחם
ההיב - מעקבות זו את זו. **גמרא** שני שעירי יום
הכפורים מערבין זה את זה - חוקה. שני כבשי
עזרת מערבין זה את זה - חיה. שתי חלות - חיה.
שני סדרין - חוקה. שני בויכין - חוקה. הסדרין
והבויכין - חוקה. שני מינים שבויר - דכתיב: "בן
עושה" שלשה שבפרה - חוקה. ארבעה שבתורה - "בן
שלמיו", ואמר מר: "שלמיו" - לרבות שלמי נזיר. וא
חולת המצורע, וארבעה שבזולב - "ולקחתם" למ

שאלה 36 שני אלא שאין לו, אבל יש לו - אין מעבדין מיתא
עושין פירות ושנים מהם אין עושין פירות; העושים פירות יהיו וקצין לשאין עושין, ושאין
ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהיו כולם באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה - עד שיהיה
בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה! - נתנאי היא, דתנאי: לולב בין אגוד בין שאינו
בשר, שאינו אגוד - פסול. מאי מעמא דרבי יהודה? גמר קיחה קיחה מאגדת אוזב, מה להכי
לא גמרי קיחה קיחה. כמאן אולא הא דתנאי: לולב מצוה לאוגדו, ואם לא אגדו - בשר, פ
בשר? אי רבנן, מאי מצוה? - לעולם רבנן, ומאי מצוה? משום "זה אלי ואנוהו". שבע הוא
שבע הנאות ששל בין הכדים וששל החרב וששל הפרוכת מעבדות זו את זו; דיום ה
ודפר העולם דבר של ציבור וישערי עבודה וזה - ברתנאי: "נעשה לפר פאשר עשה לפר

[illegible]

ולקחתם לקחה תמה – יש מפרשים דביום שני חדר מארבעה מינים, ומבצר "על נטילת לולב", כמו אתרוג דשרי תסור, ולא בעינן תמות אלא ביום ראשון. ולדבריהם ביום שני תסיגו שיטול האחד בשביל כולם. וליתא, דבסוף "וגויל" (סוכה מא. ב) ובירש "ולקח וערבה" (שם מג. א.) דרשינן מ"לקחתם" לשון לקחה בלתי אחר ואחר, ומכתיבין "ולקחתם" לשון רבים, ולא כתיב "ולקח". אלא כי היכי דיעביד קיימא אבולות וימי – הוא הדין ליתא. תמה, דבעי קיימא מינים אבולות וימי, ולקחת כל אחד ואחד. אבל תמה של עצמן, וכן ילכס"ם למעשתי שאל וגויל – לא בעי אלא ביום ראשון. מפי רבי. **ל**א שני אלא שאין לו אבל יש לו אין מעבדין – פירש בהלכות גידולות תלמודא לולב: לא אין מעבדין – זלא אלא עבדין – דלא איתא דעמגבה תלוז בהדי הדדי לא נפיק, אלא אי מגבה חד חד תחידה שפיר דמי, דקיימאן לו כספר לא אין אגוד. מפי רבי. ורבעי חס ויהי בלתי אלא שנה. פירוש: מעבדין משום תמה – אלא שאין, לא אבל של לו – תמה הוא, אף על פי שלא חיבר באגודה. כדמארנין לקמן לדרש רבנן דלא קחה, ולבית דרבינו דרשין לו קחה קחה, וקחה היה תמה אלא אם כן אגוד. וכוילוז פירוש דגמרא, אפילו לפירוש הלכות גידולות. נראה דצריך לאגוד, כדמסקין עליה: "אז הלא ואגודה".

מפי רבי.

לגמרי קיחה קיחה — אף על גב דגמרי קיחה קיחה משדה עפרון בריש קידושין (ב, א), שמתא דף דהכא אינה מופנה. אי נמי, קיחה קיחה גמרי, לקיחה לקיחה לא גמרי. מפי רבי.

ועשה כאשר עשה כו' — ברייתא זו מיתניא בפרק "בית שאנר" (ובחסד לו, א), והתם מפרש

ב"ש שפיר, ומי רבי,

לחובל

נִקְשׁ לְגִזְרִי, דְּכִתִּיב: 'עַל זִכַּח תִּזְדַּת
זֶה שֶׁבְּמִצְוֶה - דְּכִתִּיב: 'זֹאת תִּהְיֶה
תְּפִלָּה. אָמַר רַב הֲנִן בַּר רַבָּא: לֹא
אֲרַבְעָה מֵינִין שֶׁבְּלוּלָה, שְׁנֵי מִקֵּין
וּן פִּירוֹת יִהְיוּ וְקִקְוִין לְעוֹשֵׁין פִּירוֹת,
לֵין בְּאֶגְדָּה אַחַת, שְׁנֵאָמַר: 'הַיְּבוּנָה
- כְּשִׁרִי; רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֶגְדָּה -
אֶגְדָּה - אֵף כָּאן בְּאֶגְדָּה - וְרַבְּנָן?
? אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה, לֹא אֶגְדָּה אֶפְסִי
שֶׁכִּפְרָה מַעֲבֻבֹת זֹאת זֶה - חֻקָּה.
יֵם - בְּתִיב חֻקָּה, דְּפֵר בְּהֵן מְשֻׁחַ
זֶה תִּלְמֹד לִזְמַר? לְכַפֹּל בְּחֻמּוֹת,
שֶׁאֵם

להיכל

כולו בארבעים – הקשה הרב רבינו יום טוב מלפנצ, מהא דתנן בפרק בתרא דחמדי (לג, ב:) בזמן שדון גדול נכנס להשתחוות לשם ושלשה אוחזין בו, אחד מימינו ואחד משמאלו ואחד באבנים טובות בו, הגביה לו הפרכת נכנס והשתחוה ויצא, נכנסו אחי הכהנים והשתחו ויצאו. אלמא לבית קדש הקדשים (להיכל) שרו ותידין רבינו תם, והשתחוואה צורך עבודה היא. מפי רבי.

למעוטי דרך משוש – ואם תאמר: תיפוק

ליה מדרכיה "ואל יבא", ושמשע 1
דרך ביאה, כדממעיטין בפרק שני בברכות (ז, ח) 2
שנכנס דרך גגין להיכל ויש לומר: החם 3
כשיפתח התקרה איירי, אבל הכא, לשנכנס דרך 4
לול שהיה בעליית בית קדש הקדשים שבו היו 5
משלשלין את התאמנים תביתוב – דרך ביאה 6
הוא, דלכך נעשה. אי נמי, כמו שפירש בקדושת 7
באן: שחור את החומה שלפני לפנים ועשה פתח 8
בדרום או בצפון ונכנס, ולא נכנס בפתח שבמזרח 9
שיהיו פניו למערב, ודף פירש בקדושת: אי נמי, 10
נכנס בפתח מזרח ויחד באלכסון והלך בעדידן כי 11
מחייב, ד"לפניו בעינו, שיהו פניו אל פני מזרחיים 12
של כפורת, אבל בובחים בפרק "התערובות" (פב, 13
ב) מפרש (התוספות) דרך משוש – כגון דרך לול 14
שיהיה אחורי בית הכפרת, כדאמרין בסוף "איהו" 15
מקומן (שם נה, ב:) שנים לפריה. והרב רבינו 16
יעקב מאורלישם הקשה מהחיא דסוף פרק 17
"התערובות" (שם פב, ב) גבי דם שנכנס לפנים, 18
דאמרין: יאמר "אל הקדש" ואל יאמר "פנימית" 19
ומשני: לא נצרכה אלא לדרך משוש, ופריך: והא 20
הבאה כתיב ביה, אלמא ממעיטין דרך משוש 21
מדרכיה ביה הבאה ויש לחלק בין הבאת דם 22
לבבאת גוף אדם. מפי רבי. 23
שבכה 24

מעמא דרפנן? אי סלקא דעתך דקאמר רבי יהודה – לכתוב רחמנא אל הקודש ואל 25
פני הכפרת, ואל פני מבית לפרכת, ואנא אמינא: היכל מיתחיב, מבית לפרכת מעמא? 26
מבית הפרכת דכתב רחמנא למא? לוי? שמע מיהא במיתיה. – ורבי יהודה: אי פתב רחמנא 27
אל הקודש ולא כתב מבית לפרכת, הוה אמינא: מאי קודש – מבית לפרכת, אבל היכל 28
– לאו נמי לא. – ורפנן: ההוא לא מצית אמרת, דהיכל פולו איקרי "קודש", שגאמר: 29
"והקדילה הפרכת לכס בין הקדש ובין קדש הקדשים". ורבי יהודה מאי מעמא? אי סלקא 30
דעתך דקאמר אמרי רפנן – לכתוב רחמנא אל הקודש ומבית לפרכת, ואל פני אל פני 31
הכפרת, ואנא אמינא: מבית לפרכת במיתיה, אל פני הכפרת מיבעיא? אל פני הכפרת 32
דכתב רחמנא למא? לוי? שמע מיהא: אל פני הכפרת – במיתיה, מבית לפרכת – באוהרה. 33
ורפנן: הכי נמי דלא צריך, והאי דכתב רחמנא אל פני הכפרת, למעוטי דרך משוש, 34
פדתנא דבי רבי אליעזר בן עקיב: "אל פני הכפרת קדמה" – זה פנה אב, כל מקום 35
שגאמר "פני" אינו אלא פני קדים. – ורבי יהודה: לימא קרא: "פני", מאי "אל"? שמע 36
מיהא: "אל" דקא. – ורפנן: "אל" לאו דקא. – ורבי יהודה דאמר: "אל פני הכפרת" 37
דקא – "היה אל נבח" נמי דקא, – ורפנן, מיהתם לאו דקא – קא נמי לאו דקא. דקא 38
מתקוף לה רב יוסף: לרבי יהודה מוד"אל" דקא – "אל נבח" ("על") נמי דקא; דקא, אלא 39
דמקדש שני דלא הוה ארון וכפורת, הכי נמי דלא עבדי הוואות? אמר רבה בר עוקא, 40
אמר קרא: "ויכפר את מקדש הקדש" – מקום המקדש לקודש. רבא אמר: הא והא רפנן, 41
הא 42

שאים היסר אחת מן המפתחות – לא עשה כלום. 1
הנו רפנן: שעב הזאות שפפרה שעשאן, בין שלא 2
לשמן, בין שלא מכוננות אל נבח פני אוהל מועד – 3
פסולות; ושפפנים ושפפמזרע, שלא לשמן – פסולות, 4
שלא מכוננות – פשרות. – והתניא גבי פרה: שלא 5
לשמן – פסולות, שלא מכוננות – פשרות! אמר 6
רב הספא, לא קשא: הא רבי יהודה, הא רפנן. 7
דתניא: מחופרי כפרה שנכנסו לעורה בשוגג – חייב 8
פסא, כמזדן. ענש ברת, ואין צריך לומר כמזל 9
יום ושאר כל הממאים. ומתורין שנכנסו לפנים 10
ממחיצתן, להיכל פולו – בארבעים, מבית לפרכת 11
אל פני הכפרת – במיתיה. רבי יהודה אומר: כל 12
היכל פולו ומבית לפרכת – בארבעים, ואל פני 13
הכפרת – במיתיה. כמאי קא מיפלגי? בהאי קרא: 14
"ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא 15
בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת 16
אשר על הארון ולא ימות", רפנן סברי: אל הקודש 17
בלא יבא, מבית לפרכת ואל פני הכפרת – בלא 18
ימות; ורבי יהודה סבר: אל הקודש ומבית לפרכת 19
– בלא יבא, ואל פני הכפרת – בלא ימות. מאי 20

יהודה אבן – רבנן: כמאי קא מיפלגי? בהאי קרא: 21
ענש ברת – דכל זמן שחב הכפרת אל פני 22
יבא מדי טומאתו, נפקא לן מקרא, דתניא: 23
איש (איש) אשר טימא רגלו ויחטא" (במדרש 24
– יט) – בדמים, כלומר, אם אוחזין טמאים הוא 25
שצריכין דמים אל הבית, ונכנס מלקדש – 26
ונכרתה. אתה אומר בדמים, או לא נחתא 27
במי דתו כשהוא אומר: "מי נדה לא ורוק עליו" 28
– הרי מים אמרין, את מה תלמוד לומר "אל 29
יחטא" – בדמים, להביא אל המזבח כפרה. 30
ואין צריך לומר טבול יום, דנפקא לן דם 31
ומיעד טומאתו, דהוא כל הטמאין שחייבין. 32
ושפוזין שנכנסו לפנים ממחיצתן – אחת עשרה 33
אמה מקום דרבי גרמי מיתחיב להיכל – 34
בגן ונכנסו שם. בארבעים – מכות, משום 35
דכתיב: "ואל יבא בכל עת אל הקדש" וגו' 36
(ויקרא טו). מבית לפרכת – לפני ולפנים ששם 37
ארון. ואל פני הכפרת" נמי דהיינו מבית לפרכת, 38
אלא שהלך עד לפני הארון. בארבעים. אל פני 39
הכפרת – שהלך עד לפני הארון – במיתיה. 40
מבעיא – הא היכל בכלל מבית לפרכת, דלא 41
נכנס לשם אלא דרך היכל, ומשעת ביאת 42

הא

היכל קם ליה במלקות! לאו נמי לא – אפילו לאו נמי ליבא. בין הקדש – היינו היכל. אל פני הכפרת מבעיא – דמחייב מיתה? הא משעה שנכנס מבית לפרכת 1
מחייב מיתה, ויהי בכלל מבית לפרכת פני הכפרת למעוטי דרך משוש – כגון "משוש", שחור החומה של לפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס, 2
נכנס בפתח שבמזרח ויחד באלכסון והלך לצדדן. ד"אל פני הכפרת קדמה" – זה פנה אב, כל מקום 3
שגאמר "פני" אינו אלא פני קדים. – ורבי יהודה: לימא קרא: "פני", מאי "אל"? שמע 4
מיהא: "אל" דקא. – ורפנן: "אל" לאו דקא. – ורבי יהודה דאמר: "אל פני הכפרת" 5
דקא – "היה אל נבח" נמי דקא, – ורפנן, מיהתם לאו דקא – קא נמי לאו דקא. דקא 6
מתקוף לה רב יוסף: לרבי יהודה מוד"אל" דקא – "אל נבח" ("על") נמי דקא; דקא, אלא 7
דמקדש שני דלא הוה ארון וכפורת, הכי נמי דלא עבדי הוואות? אמר רבה בר עוקא, 8
אמר קרא: "ויכפר את מקדש הקדש" – מקום המקדש לקודש. רבא אמר: הא והא רפנן, 9
הא 10

שאים היסר [אחת] מהן לא עשה כלום – אין לי אלא מהן שבעה דפרכת הוא 1
דעיקבו, שהן מהן שבע מעבבין בכל מקום, כגון פרה אדומה ובחואה דמצורע, 2
וחבי מפרש לה בובחים בפרק "בית שמאי" (מ, א). מנין לרבות במזבח הזהב שאם 3
דאמרין, כדאמרין, אף על גב דשאר ארבע מנות דמזבח היצוין לא מעבבין, כדאמרין 4
דאמרין, אף על גב דשאר ארבע מנות דמזבח היצוין לא מעבבין, כדאמרין 5

בשמעתא קמייתא דסנהדרין (ה, ב:) "ויכפר" 6
"ויכפר" – "ויכפר" – אפילו שלש מנות ואפילו 7
שתיים ואפילו אחת? תלמוד לומר: "כן יעשה", 8
מריבין כל ששיתיו ששיתיו ששיתיו. ששיתיו דקרא 9
"ועשה לפר" (ועשה הוא) דרשין (אלא) "לפר" 10
– לרבות פר יום הכפרים. ובשתיים קדשים 11
בפרק "בית שמאי" פריך: למאי הילכתא? אי 12
נימא לעכב – פשיטא, חזקו כתיב ביה ומשני 13
לה התם: לשפכת שירים דלא כתיבי בפר יום 14
הכפרים, ועוד מילי אררנינא. "כאשר עשה 15
לפר" – לרבות פר כון משיה, שאם היסר 16
אחת ממנותיו פסל. "הטאת" – לרבות שעירי 17
עבודה וזה של ציבור, דכתיבי בפרשת "שלח 18
קח" "וכי תשגו וגו' בעבודה וזה מדבר, ואותן 19
שעירים טענין חזיה על הפרכת ועל מזבח 20
הזהב, דדרשין בתורת כהנים דזה "הטאת" 21
לרבות שעירי עבודה וזה. הוואת דיהא – שלא 22
לשמן פסולות, דכתיב ביה "טטאת היא". שלא 23
כפונות – שלא כון כנגד פתחו של היכל 24
פסולות, דכתיב בה "וחזקו" ר"ל נבח". ושכפנים 25
כל דיוס הכפרים ופר כון משיה ופר העלם 26
דבר ושעירי עבודה וזה. ושכפנצורע – בשער 27
נקדו משמן של מצרע. שלא לשמן פסולות – 28
שכפנים טטאת ניהו. של מצרע לקמיה מוקים 29
לה לחתיב, שלא על לו לשם חובה להכשירו 30
בקדשים. שלא כפונות – בין מורה למערב 31
כשרות. דלא כתיב ביה "אל נבח". הא רבי 32
יהודה אבן – רבנן: כמאי קא מיפלגי? בהאי קרא: 33
ענש ברת – דכל זמן שחב הכפרת אל פני 34
יבא מדי טומאתו, נפקא לן מקרא, דתניא: 35
איש (איש) אשר טימא רגלו ויחטא" (במדרש 36
– יט) – בדמים, כלומר, אם אוחזין טמאים הוא 37
שצריכין דמים אל הבית, ונכנס מלקדש – 38
ונכרתה. אתה אומר בדמים, או לא נחתא 39
במי דתו כשהוא אומר: "מי נדה לא ורוק עליו" 40
– הרי מים אמרין, את מה תלמוד לומר "אל 41
יחטא" – בדמים, להביא אל המזבח כפרה. 42

ואין צריך לומר טבול יום, דנפקא לן דם 1
ומיעד טומאתו, דהוא כל הטמאין שחייבין. 2
ושפוזין שנכנסו לפנים ממחיצתן – אחת עשרה 3
אמה מקום דרבי גרמי מיתחיב להיכל – 4
בגן ונכנסו שם. בארבעים – מכות, משום 5
דכתיב: "ואל יבא בכל עת אל הקדש" וגו' 6
(ויקרא טו). מבית לפרכת – לפני ולפנים ששם 7
ארון. ואל פני הכפרת" נמי דהיינו מבית לפרכת, 8
אלא שהלך עד לפני הארון. בארבעים. אל פני 9
הכפרת – שהלך עד לפני הארון – במיתיה. 10
מבעיא – הא היכל בכלל מבית לפרכת, דלא 11
נכנס לשם אלא דרך היכל, ומשעת ביאת 12

ע"ש בן בשבת מוחזק? תמן תנינן: כתב על גבי כתב – פטור. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוניהו: והוא שכתב דיו על גבי דיו, וסיקרא על גבי סיקרא, אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו – חייב. רבי יצחק בר משרשיה בשם רבנן דתמן: חייב שתיים, משום מוחק ומשום כותב. עדים שאינן יודעין להתום – ריש לקיש אמר: רושם לפניהן בדיו, והן חותמין בסיקרא. בסיקרא, והן חותמין בדיו. אמר ליה רבי יוחנן: מפני שאנן עוסקין בהילכות שבת אנו מתירין את אשת איש? אלא מכיז נזיר חלק ומקרקע לפניהן וחותמין. ולא כתב ידו של ראשון הוא? אלא מרחיב לפניהן את הקרע. רבי מנא בעי: ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים?

[דף י"ב ע"א]

אם בא ועירר, עררו קנים.

הקורע על העור כתבנית כתב – פשר. הרושם על העור כתבנית כתב – פסול.

"הרי זה גיטוד על מנת שתתנהו לי" – פסול. על מנת שתחזירהו לי – פשר. ולא דא היא קדמייתא? אמר רבי יוסי: לכשתדיני. אמר רבי יוסי בי רבי בון: לכשתזכה בו ובמצוותו תחזירהו לי. בהדא תרונגא, הוון מצפצפים תמן, והנה רב נחמן בר יעקב יהב תרונגא מתנה לבריה, ואמר ליה לכשתזכה בו ובמצוותו, תחזירהו לי.

רבי ירמיה בעי: כתבו על כוס של זהב, ואמר לה, מקום הכתב שליך ובין השימים שלי. ויש כתב? עור הנקרע הרי פשר, נתקרע הרי זה פסול! בשלא נתקרע בקרע בית דין. אבל נקרע בקרע בית דין. אי זהו קרע של בית דין? בין כתב לעדים.

על העלה של זית. ולא במקורע הוא? אמר רבי זעירא: תנא בונה בר שילא: אפילו כותב "אני פלוני מגרש את אשתי" – פשר. ואיתיבא כ"י דמר רבי אילא: אם פירש – פסול. ואם לא פירש – פשר.

על הקרן של פרה. מתניתא בשאמר לה "הרי גיטוד". אבל אם אמר לה: "הרי גיטוד והשאר לכתובתיך" – נתקבלה גיטוד וכתובתה באחת. אמר לה הרי גיטוד וכתובתך: באחת.

רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: מסר לה במוסירה מוחזק מידת הדין את אמר נקנה תמורה, והכא את אמר הכין.

[דף י"ב ע"ב]

או שְׁנִיָּיא היא, דְּכָתִיב (דברים כד) וְנָתַן בְּיָדָהּ – עַד שֶׁיְהֵא פוֹלוּ בְּיָדָהּ.

ומה טַעמָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי? סֵפֶר – מַה סֵפֶר מְיוֹחֵד שָׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, אִם כָּל דְּבָר שָׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים. מַה סֵפֶר שָׂאִינוּ אוֹכֵל, אִם כָּל דְּבָר שָׂאִינוּ אוֹכֵל. מַה טַעמָא דְרַבְנִין? סֵפֶר – מַה סֵפֶר שֶׁהוּא בְּתֻלוּשׁ, אִם כָּל דְּבָר שֶׁהוּא בְּתֻלוּשׁ.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, יְדוּת הָאוֹכֵלִין – בְּאוֹכֵלִין? נִישְׁמְעִינָה מִן הֵדָא: בְּתֻבוּ עַל קֶרֶן צָבִי גָּדְדוּ וְחִתְמוּ וְנָתַנוּ לָהּ בָּשָׂר. מִפְּנֵי (שגדדו) שֶׁגָּדְדוּ וְאַחֲרֵי כֵן חִתְמוּ. הָא אִם חִתְמוּ וְאַחֲרֵי כֵן (גדדו) גָּדְדוּ – לֹא. רַבִּי בָּא בָּשָׂם רַבִּי מִיִּישָׂא: וְהוּא שֶׁכָּתַב עַל זְכָרוֹתָיו שֶׁל קֶרֶן. אֲבָל אִם כָּתַב עַל נְרָתִיקוֹ – בְּפָרוּשׁ הוּא וְכָשָׁר.

רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי: אִם לְהַכְשִׁיר זָרָעִים בֵּין? חָשַׁב שֶׁיִּרְדּוּ עַל חֲבֻחָהּ וּמִן חֲבֻחָהּ עַל הָאוֹכֵלִים. תַּמּוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: סֵפֶר – מַה סֵפֶר מְיוֹחֵד דְּבָר שָׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, אִם כָּל דְּבָר שָׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְהָכָא הוּא אוֹמֵר הֵכֵן.

[דף י"ג ע"א]

או שְׁנִיָּיא הוּא, דְּכָתִיב (ויקרא יא) וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא. מַעֲתָהּ אֶפִּילוּ חִישָׁב שֶׁיִּרְדּוּ לְבוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת. שְׁנִיָּיא הִיא הָכָא, דְּכָתִיב כְּלִי:

הַלֵּכָה ד' מִתַּנִּי' אֵין בּוֹתְבִין בְּמַחוּפֶּר לְקָרְקַע. בְּתֻבוּ בְּמַחוּפֶּר, תִּלְשׁוּ וְחִתְמוּ וְנָתַנוּ לָהּ – בָּשָׂר. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, עַד שֶׁתְּהֵא בְּתִיבָתָהּ וְחִתְיָמָתָהּ בְּתֻלוּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה בֵּין בְּתִירָה אוֹמֵר: אֵין בּוֹתְבִין לֹא עַל הַנִּייר הַמְּחוּק וְלֹא עַל הַדִּיפְתָּרָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹדִיעָהּ. וְהַכְּמִים מְכַשִּׁירִין:

גַּמְדָּא לִית הָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן, דְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כָּתַב תִּרְפוּ בְּטוֹפֶם בָּשָׂר. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אִם כָּתַב תִּרְפוּ בְּטוֹפֶם פְּסוּל.

שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא בְּעֵי: כְּתֻבוּ וְחִתְמוּ בְּתֻלוּשׁ, חִיבְרוּ וְתִלְשׁוּ וְנָתַנוּ לָהּ, מַה אָמַר בָּהּ רַבִּי יוֹדָה? רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, רַבִּי אֲבִין בְּעֵי: כְּתֻבוּ (וְחִתְמוּ) בְּתֻלוּשׁ, חִיבְרוּ תִלְשׁוּ וְחִתְמוּ וְנָתַנוּ לָהּ, מַה אָמַרִין בָּהּ רַבְּנִין?

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: מַה פְּלִיגָין? בְּגִיטִין. אֲבָל בְּשִׁטְרוֹת – אוֹף רַבִּי יְהוּדָה מוֹדָה.

[דף י"ג ע"ב]

די פתר לה, שטר על החלק ועדים על המחק. ריש לקיש אמר: לא שנייה היא, בין בגיטין בין בשטרות היא המחלוקת. די פתר לה, שטר על החלק ועדים על המחק. וקשיא אמרו לה על דרבי ליעזר: אם בעדים על המחק, בדיא חכמים מכשירין? אמר רבי ועירא קומי רבי מנא: חכמים שהן בשיטת רבי אליעזר.

די פתר לה, שטר על המחק ועדים על החלק. שמואל אמר: זה וזה על המחק. יאות אמר רבי יהודה. ומה טעמא דרבנן? אמר רבי אבא: ניכר הוא אם נמחק פעם אחת ואם נמחק שתי פעמים:

הלכה ה' מתני' הכל כשירין לכתוב את הגט, אפלו חרש שוטף וקטן. האשה כותבת את גיטה, והאיש כותב את שוכרו, שאין קיום הגט אלא בהותמיו. הכל כשירין להביא את הגט, חוץ מהחרש שוטף וקטן סומא ונכרי:

גמרא רב הונא אמר: והוא שהיה פיקח עומד על גביו. רבי יוחנן אמר: והכתיב (דברים כד) וכתב לה – לשמה. שמואל אמר: צריך שניניח תרפו של גט עמו. ואיתיבא כפי דמור רבי שמעון בן לקיש: כתב תרפו בטופס פסול:

[דף י"ד ע"א]

הלכה ו' מתני' קיבל הקטן והגדיל, חרש ונתפסקה, סומא ונתפתח, שוטף ונשתפה, נכרי ונתגייר, פסול. אבל פיקח שנתחרש וחזר ונתפסקה, פיתח שנסתמה וחזר ונתפתח, שפוי שנשתפה וחזר ונשתפה – פשר. זה הכלל, כל שתחילתו וסופו בדעת, פשר:

גמרא אתא עובדא קומי רבי אימי, בעבד שהביא את הגט, פשר. אמר ליה רבי אבא: והתני רבי חייה: עבד שהביא את הגט – פסול. אמר רבי אסי: אילולא רבי בא, כבר היינו להתיר את אשת איש. ואפילו תימר לא שמיע רבי אסי הדיא דתני רבי חייה, לא שמיע מיליהון דרבנן? גישמעניה מן הדיא דאמר רבי ועירא רבי חייה בשם רבי יוחנן: נראין דברים שיקבל העבד גט שיחרור ואל יקבל גט אשה. סברין מימר: לא אמר אלא אל וקבל, הא אם עבר וקיבל – פשר. רבי יעקב בר אחא בשם רב הושעיה: מעשה היה, וכהנת היתה, ולא חשו להן משום ריח פסול:

הלכה ז מתני' אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא את גיטה, חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. מה בין גט למיתה? שהכתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה, ובלבד שהיא צריכה לומר, בפני נכתב ובפני נחתם:

גמרא ולא מפיה אנו מאמינין אותה. שאילו לא אמרה בפני נכתב ובפני נחתם אף אתה מתיירה להינשא. אמר רבי יוסי בי רבי בון: בני דמר רבי אבי: אינו חשוד לקלקלה בידי שמים. בבית דין הוא חשוד לקלקלה. שמתוך שהוא יודע שאם בא ועירר – עררו בטל, אף הוא מוחתמו בעדים בשרים. הגע עצמך, שעשת עשר שנים ברומי, ונישאת. אמר רבי יוחנן: מתני' בשאמר לה: "אל תיגרשי אלא במקום פלוני":

הדרן עלה המביא תיגין

פרק שלישי

הלכה א' מתני' כל גט שנכתב שלא לשם אשה – פסול. כיצד? היתה עובר בשוק ושמע קול הסופרים מקריים: איש פלוני מגרש את אשתו פלונית במקום פלוני, ואמר, זה שמי וזה שם אשתי – פסול מלגרש בו. יותר מיכן, כתב לגרש את אשתו

[דף י"ד ע"ב]

ונמלה, מצאו בן עירו ואמר לו, שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך – פסול מלגרש בו. יותר מיכן, יש לו שתי נשים ושמותיהן שוין, כתב לגרש בו את הגדולה – לא יגרש בו את הקטנה. יותר מיכן, אמר לליבולר כתוב לאי זה שארצה אגרש – פסול מלגרש בו:

גמרא מהו מקריין? מלמדי תינוקות.

מהו יותר מיכן? תפון לא נכתב לשם גט, ברם הכא נכתב לשם גט.

מהו יותר מיכן? תפון (תנינן) לא נכתב לא לשמו ולא לשמה, ברם הכא נכתב לשמו ולא נכתב לשמה. מהו יותר מבאן? תפון נכתב לשמו ולא נכתב לשמה, ברם הכא נכתב לשמו ולשמה, אלא שלא היה לה ברות לשמה משעיה ראשונה.

רב אמר: בולחם אינן פסולין, חוץ מן האחרון שהוא פסול.

איסי אמר: בולן פסולין, חוץ מן הראשון שאינו פסול.

רבי בא בר חיננא אמר: בולן פסולין.

מילתיה דריש לקיש אמר: בולן אינן פסולין. דריש לקיש אמר: כתב תרפו בטופס – פסול.

מילתיה דרבי יוחנן אמר: בולן פסולין. דרבי יוחנן אמר: כתב תרפו בטופס – כשר.

מילתיה דרבי אלעזר אמר: בולן אינן פסולין. רבי אלעזר שאל: כתב קידושין שכתבו שלא לשמו, מהו שיתפסו בה קידושין? מן מה דלא צריכין לה בגיטין שאינן פסולין, לפום בן שאל לה בקידושין.

[דף ט"ז ע"א]

אין תימר צריכין לה בגיטין, לא ישאלנא בקידושין. מה אם גיטין, על ידי שהוא צריך לשמה, וכתב שלא לשמה – לא נגעו בה גירושין. קידושין שאינו צריך לשמה וכתב שלא לשמה – אינו דין שיתפסו בה קידושין! ותהא פשיטא ליה הא בן הוא פשיטא ליה הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין, מה בגירושין אינא מגורשת, אף בקידושין אינא מקודשת.

רבי לעזר בר יוסי בעא קומי רבי יוסי: הדיא דתימר גט אחד פסול בשתי נשים ודכוותה, והן שני גיטין פסולין בשתי נשים. אמר ליה: ופיני. אמר ליה: והתנינן: שני גיטין ששילחו שנים ונתערבו – נותן שניהן לזו ושניהן לזו. תמן – זה ברות לשמה וזה ברות לשמה, תערובת היא שגורמה. ברם חבא – לא זו ברות לשמה ולא זו ברות לשמה.

מכין שנתנו לה, יעשה כמו שהיה ברות לשמה משעה ראשונה. רבי יוסי בשם דרבי ביבון: דרבי שמעון היא, דתני: אמר לאומן: עשה לי שני זוגין, אחד לקרקע ואחד לבהמה. עשה לי שני מחצלות, אחת לשכיבה ואחת לאהלים. עשה לי שני סדינין, אחת לאהלים ואחת לצורות – הרי אלו ממאין עד שיפרישם במטהרה. רבי שמעון מטהר עד שיפרישם בטומאה. כמה דהוא אמר תמן: עד שיהא בלי משעה ראשונה, כך הוא אמר: עד שיהא ברות לשמה משעה ראשונה.

רבי חנניא בשם רבי ביבון בר חייה: דרבי היא.

[דף ט"ז ע"ב]

אמר רבי יוחנן: ותני בן, כל התנאים פוסלין בגט; דברי רבי. וחכמים אומרים: את שהוא פוסל בפה – פוסל בכתב. ואת שאינו פוסל בפה – אינו פוסל בכתב. "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני"

– הואיל והוא פוסל בפה פוסל בכתב. "הרי זה גיטין על מנת שתתני לי מאתים זוז" – הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב.

אמר רבי יודן: מה פליגינן? בשביטל תנאו, אבל אם לא ביטל תנאו – אף רבי מודה. הרי הוא אומר, כל התנאין שהתנינו בגיטין דלא פרבי. אמר רבי חיינא: תמן – בכותב על מנת בן, ברם הקא – בנותן על מנת בן.

רבי עזרא בעא קומי רבי מנא: הוה אמרה, אין תופשין פרבי. אמר ליה: מן את בְּעֵי מן רבי, פרבי יודה, דרבי יודה פוסל בטופסין.

ריש לקיש אמר: כל התנאין פוסלין בגט דברי הכל. אתא עובדא קומי רבי ירמיה ועבד בריש לקיש. אמר ליה רבי יוסי: שבקין רבי יוחנן ועבדין בריש לקיש! אמר ליה: הוריותיה דרבי יוחנן הוריותיה, והוריותא דריש לקיש לאו הוריותיה!

אמר רבי יעקב בר אחא: לא ריש לקיש פליג על רבי יוחנן, אלא מתניתא שמע ועמד עליה. אמר רבי יוסי בי רבי בון: לא דריש לקיש מתרים לקבל רבי יוחנן בגין דאתפלגי עליה, אלא בגין מפקין עובדא מיניה, כד שמע מתניתא הוא סמוך עליה. כד דלא שמע מתניתא, הוא מבטל דעתיה מקומי דעתיה דרבי יוחנן:

הלכה ב' מתני' הכותב תופסי גיטין – צריך שניצית מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן. שטרי מלוה – צריך שניצית מקום המלוה, ומקום הלוה, ומקום הפעולת, ומקום הזמן. שטרי מקח וממכר, צריך שניצית מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום הפעולת, ומקום השדה, ומקום הזמן – מפני התקנה. רבי יהודה פוסל בכולן. רבי אלעזר מכשיר בכולן, חוץ מגיטין נשים, שגאמור (דברים כד) וכתב לה, לשמה:

גמרא רבי יוחנן אמר: כתב תרפו בטופס – פשר. ריש לקיש אמר: כתב תרפו בטופס – פסול. מתניתא פליגא על רבי יוחנן, הכותב טופסי גיטין – צריך שניצית מקום האיש ומקום האשה והזמן.

[דף ט"ז ע"א]

פתר לה: ותורפו עמו. וקשיא על דרבי יוחנן, אם בשכתב תרפו בטופס, כדא חכמים מכשירין? רבי ירמיה בשם רבי זעירה: מפסולא את למד הכשירו. אילו כתב בולו לשמה ושם האיש ושם האשה שלא לשמה, שמו אינו פסול! ודכוותה, כתב בולו שלא לשמה, ושם האיש ושם האשה לשמה – פשר.

רבי יוסי שאל לרבי ירמיה: הגע עצמך, שזיווג. אמר ליה: בן אמר ליה רבי זעירא רבו, מבין שאינו מצוי לזיווג, אפילו זיווג במי שלא זיווג.

וקשיא על ריש לקיש, אם בשלא כתב בטופס תורפו, בךא רבי יודה פוסל? רבי יוסי ברבי זעירא: לענין אחר עבד לה רבי יודה, ותייא כיי דמר שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: חלק מקום שני שיטין לענין אחר אפילו כל שהוא – פסול.

מהו מפני התקנה? רבי שבתי בשם חזקיה: מפני תקנת בנות ישראל שלא יהו מצויות להתגרש. רבי שמואל בר רב יצחק שאל לרבי חייא בר בא: פשר, ואת אמר אכין? אין תימר פסול ויאות. מאי בדין? אמר רבי אבון: מפני תקנת הליבולר, כדי שיהו חיו מצויין לו.

רבי זעירא רב הונא בשם רב: הלכה ברבי יודה בגיטין, וברבי אליעזר בשטרות. נאמר הלכה ברבי אליעזר! רבי בא בשם רב: הלכה ברבי ליעזר בגיטין, וברבי יהודה בשטרות. נאמר הלכה ברבי יהודה, אלא בגין דרב ושמואל תרוייהו אמרין: הלכה ברבי לעזר, ולא תיסבר מימר, אף הכא בן צריך מימר: הלכה ברבי יהודה בגיטין, וברבי אלעזר בשטרות.

[דף ט"ז ע"ב]

הלכה ג' מתני' המביא גט ואבד ממנו, אם מצאו על אתר – פשר. ואם לאו – פסול.

מצאו בחפיסה או בדלוסקמה, אם מכירו – פשר. המביא גט והניחו זקן או חולח, נותנו לה בחזקת שהוא קיים. בת ישראל שנישאת לכהן והלך בעלה למדינת הים, אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח מטאתו ממדינת הים, מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים.

גמרא אינהו על אתר? רבי יוחנן אמר: כל שלא עבר שם בריית. רבי יעקב בר אידי, רבי שמעון בר אבא בשם רבי יהושע בן לוי: כל שלא עברו שם שלשה בני אדם.

עבר גוי? נישמעינה מן הדא: אבא בר בר חנה אייתי גיטא וכד מיניה, ואשכחיה חד סירקיי, אתא עובדא קומי רבי יוחנן ואכשרון. הדא אמרה: עבר גוי – פשר. גימר סימן תוה ליה ביה! ולא בן תני: אין סימן בגיטין! והוא – דמר, תרין תלת שורין. ברם הכא – ח"א שבו היה נקוד.

רבי עזרא בעא קומי רבי מנא: הכא למה הוא פסול? אני אומר: אחר היה שם והיו שמו בשמו. הגע, שבדקו כל אותו המקום ולא מצאו אדם ששמו בשמו! אלא משום חומר הוא בעריות. והא תנינן: הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו, הלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו! אמר ליה רבי מנא:

בן אמר רבי שמואל בר אבהו: האינש הזה, שני גיטין היו בידו, אחד פשר ואחד פסול, איבד את הפשר והשליך את הפסול, בשעה שמצא אני אומר הפסול מצא.

תני בר קפרא: אפילו הניחו בן מאה שנה, ועשה בדרך עוד מאה שנה – נותנו לה בחזקת שהיא קיים. ולא בן תני: (מניין) האומר לאשתו: "הרי זה גיטך לפני מיתתי שעה אחת", וכן האומר לשפחתו: "הרי שטר שחרוריך לפני מיתתי שעה אחת" – שהיא אסורה לזבל בתרומה מיד. תמן – משעה ראשונה נתקלקלה. ברם הכא – לבשימות היא מתקלקלה.

[דף י"ז ע"א]

הלכה ד' מתני' שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים – וקיימו את דבריו. על עיר שהקיפה כרקום, ועל ספינה המופרפת בים, ועל היצא לידון – שהן בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשה כרקום, וספינה שאבדה בים, ויציא ליהרג – נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מיתם, בת בהן לישראל ובת ישראל לכהן – לא תאכל בתרומה.

גמרא איזהו כרקום? רבי בא בשם רבי חייה בר אשי: בגזן זוגין ושלשלויות וכלבים ואווזין ותרנגולין ואיסטריטות המקיפין את העיר.

ואמר רבי בא בשם רבי חייה בר אשי: מעשה היה וברח משם סומא אחת.

היתה שם פירצה אחת – מצלת את הכל. היה שם מחבוייה – צריכה.

רבי זעירא, רבא בר זבדי, רבי יצחק בר חקולאי בשם רבי יודן נשייא: ובלבד כרקום של אותה מלכות, אבל כרקום של מלכות אחרת – בליסמים.

ועוד שלשה חוספו עליהן, את שגגרתו חיה, ואת ששטפו נהר, ואת שנפלה עליו מפולת. ונותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מיתם, בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל – לא תאכל בתרומה.

הלכה ה' מתני' המביא גט בארץ ישראל, וחלה – הרי זה משלחו ביד אחר. אם אמר לו: טול לי ממנה חפץ פלוני – לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר.

גמרא מפני שחלה. הא לא חלה – לא. לית הדא פליגא על רבי יוחנן, דרבי יוחנן אמר: שומר שומר לשומר – הראשון חייב. רבי בא בריה דרבי חייה: משום תנאי גיטין.

[דף י"ז ע"ב]

מה נפק מביניהון? קידם הפעל ונמלה. אין תימר משום תנאי גיטין, יאות. אין תימר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, הרי אין פקדוני ביד אחר.

אף בקידושין כן? מה בין גיטין מה בין קידושין? ביד כל אדם מצוי לגרש, לא ביד כל אדם מצוי לקדש.

הלכה ו' מתני' תמכיא גט ממדינת הים, וחלה – עושה בית דין ומשלחו, ואומר לפניהם: "בפני נכתב ובפני נחתם". אין השליח האחרון צריך שיאמר: "בפני נכתב ובפני נחתם", אלא אומר: "שליח בית דין אני".

גמרא אומר רבי מנא: לכן צריכה, והוא שבה לארץ ישראל, שלא תאמר הואיל ובה לארץ ישראל, יעשה כגיטי ארץ ישראל. וגיטי ארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

[דף י"ח ע"א]

חלה השליח? אומר רבי חנינה בריה דרבי אבה: הוה ליה עובדא ושאל ושלח לרבי חייא ולרבי יסא ולרבי אימי, והורון ליה: אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר: שליח בית דין אני.

וצריך למסור לו כל שליחותו? רבי ירמיה אומר: צריך למסור לו כל שליחותו. רבי אבין בר כהנא אומר: אין צריך למסור לו כל שליחתו.

מיייתי לה דרבי אבין בר כהנא מן תדא: אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר: שליח בית דין אני. אומר רבי ירמיה: חזר ביה רבי אבון בר כהנא מן תדא, אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר: שליח בית דין אני.

הלכה ז' מתני' הפלוגה מעות את הפהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן – מפריש עליהן כחזקת שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת פהן או לוי, או שמא העשיר העני. מתו – צריך ליטול רשות מן היורשין. ואם הללוים בפני בית דין – אינו צריך ליטול רשות.

גמרא רבי אבהו בשם ריש לקיש: דרבי יוסי היא. דתנינן תמן, רבי יוסי אומר: כל שיש חליפין ביד פהן – פטור מן הפתנות. ורבי מאיר מחייב.

כלום אמר רבי יוסי לא בקיים? ברם הָכָא עד פְּדוּן בְּעֵי מִיזְרַע?

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: במבְרִי כְהוּנָה וְלוֹיָהּ הִיא מִתְנִיתָא. וְהָא תַנְיִנן עָנִי, וְיֵשׁ מִכָּר לְעָנִי?

אַתָּא עוֹבְדָא קוּמִי רְבִי אִימִי, כְּהֵן לֹוי שְׁהִיָּה חַיִּיב לְיִשְׂרָאֵל מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: הִפְרֵשׁ עֲלֵיהֶן מִחֻלְקִי. אָמַר לִיה: וְלֹא תַנְיִנן אֲלֵא הַמְלֻחָה מְעוֹת אֵת הַכְּהֵן וְאֵת הַלֵּוִי וְאֵת הָעָנִי לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן מִחֻלְקוֹ, בְּשִׁחְלָוָהוּ עַל מִנַּת בָּן.

[דף י"ח ע"ב]

הָא לֹא הִלְוָהוּ עַל מִנַּת בָּן – לֹא.

רְבִי זְעִירָא אָמַר: אֲפִילוּ לֹא הִלְוָהוּ עַל מִנַּת בָּן. חִלְיָה דְרַבִּי זְעִירָא מִן הָדָא: וְכֵן בָּן לֹוי שְׁהִיָּה חַיִּיב לְיִשְׂרָאֵל מְעוֹת, אָמַר לוֹ: הִפְרֵשׁ עֲלֵיהֶן מִחֻלְקִי. לֹא יָהִא גּוֹבָה וּמִפְּרִישׁ, שְׂאִין לֹוי עוֹשֶׂה לֹוי. שְׂלֹא אָמַר, אֲלֵא, לֹא יָהִא גּוֹבָה וּמִפְּרִישׁ, הָא מוֹשְׁלוֹ – מִפְּרִישׁ.

לִית כָּאֵן אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ, אֲבָל חוֹשֵׁשׁ הוּא שְׂלֹא יַעֲשִׂיר הָעָנִי. וְתַנִּי בְּנֹף הַמְלֻחָה מְעוֹת אֵת הָעָנִי וְהָעֲשִׂיר – אֵין מִפְּרִישִׁין עֲלֵיהֶן שְׂאִין מִפְּרִישִׁין עַל הָאֲבוּד.

רְבִי חִיִּיָּה בַר עֻקְבָּה בְּשֵׁם רְבִי יוֹסִי, בְּשֵׁם רְבִי תַנְיָנָה: בְּיוֹרְשֵׁי כְהוּנָה וְלוֹיָהּ הִיא מִתְנִיתָא, אֲבָל בְּיוֹרְשֵׁי עָנִי אֵין לְעָנִי נִחְלָה.

תַנִּי בַר קַפְרָא: אֵין לָךְ אָדָם שְׂאִינּוּ בָא לִידֵי מִידָה זֶה, אִם לֹא הוּא, בְּנֹ. אִם לֹא בְנֹ, בְּנֹ בְּנֹ.

הָדָא אָמְרָה: יָכוֹל הוּא לְחֻזּוֹר בּוֹ. הַמְלֻחָה, מַהוּ שְׁיִחְזוֹר בּוֹ? נִישְׁמַעִינָה מִן הָדָא: הַמְלֻחָה מְעוֹת אֵת הָעָנִי וְהָעֲשִׂיר – אֵין מִפְּרִישִׁין עֲלֵיהֶן, שְׂאִין מִפְּרִישִׁין עַל הָאֲבוּד, וְזָכָה הָעָנִי בְּמָה שֵׁישׁ בְּיָדוֹ. הָדָא אָמְרָה: הַמְלֻחָה אֵינּוּ יָכוֹל לְחֻזּוֹר בּוֹ.

לִית הָדָא פְּלִיגָא עַל דְרַב? דְרַב אָמַר: יוֹרֵשׁ בְּמִשְׁוֹעָבֵד, בְּשֵׁם שְׂאִין מְלֻחָה בְּעָדִים נְגֻבִית מִן הַמִּשְׁוֹעָבָדִין, כִּד אֵינָה נְגֻבִית מִן הַיּוֹרְשִׁין! פֶּתֶר לָהּ: בְּמִלְחָה בְּשִׁמְרָה.

רְבִי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רְבִי יוֹחָנָן: מְלֻחָה בְּעָדִים – נְגֻבִית מִן הַיּוֹרְשִׁין, וּבִלְבֵד יוֹרְשִׁין שְׁיִרְשׁוּ קֶרְקַע.

כְּהָדָא אֵילִין דְרַב נְחֻמִּיָּה, אֲשָׁאלוּן לְצִיבוּרִיָּא פְרִיטִין, אַתָּא עוֹבְדָא קוּמִי רַבָּנִין, אָמְרִין לִיה: לִית צִיבוּר כּוֹלִיָּה עֲתֵר, לִית צִיבוּר כּוֹלִיָּה מִיַּעֲנִי.

מסכת דמאי פרק שני

א. ארז שפחולת אנטוכיא, במקומו - מתר. רבי אליעזר ברבי יוסי אומר: ארז שפחולת אנטוכיא - מתר הוא עד 'בורו':

ב. המקבל עליו ארבעה דברים מקבלין אותו להיות חבר. שלא למכור לעם הארץ. שלא לתן תרומות ומעשרות לעם הארץ. ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ. ושיהא אוכל חלין בטרהה:

ג. המקבל עליו להיות נאמן - מעשר את שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואין מתארח אצל עם הארץ; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: המתארח אצל עם הארץ - נאמן. אמר להם רבי מאיר: על עצמו - אינו נאמן, יהא נאמן על של אחרים? אמר רבי יהודה: מימיהן של בעלי בתים, לא נמנעו מלהיות אוכלין זה אצל זה, ואף על פי כן, פרותיהן שבתוך בתיהן - מתקנין:

ד. עם הארץ שקבל עליו כל דברי חברות, ונחשד על דבר אחד - נחשד על כלן; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין חשוד אלא על אותו דבר בלבד:

ה. גר שקבל עליו כל דברי התורה, ונחשד על דבר אחד, אפלו על התורה כלה - הרי הוא כישראל מומר:

ו. עם הארץ שקבל עליו כל דברי חברות חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. גר שקבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אפלו דבר קטן מדקדוקי סופרים:

ז. רבי שמעון אומר: כהן שקבל עליו כל עבודת כהונה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. בן לוי שקבל עליו כל עבודת לוייה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין

אותו, שנאמר (ויקרא ז, לג): "המקריב את דם השלמים" וגו', אין לי אלא זריקת דם והקטר חלבים. מניין ליציקות ובלילות, פתיתות ומליחות, תנופות והגשות, הקמיצות והקטרות, המליקות והקבלות והזאות, והשקאת סוטה, ועריפת עגלה, וטהרת מצורע, ונשיאות כפים מבפנים ומבחוץ? תלמוד לומר (שם): "בני אהרן" - כל עבודה שהיא בבני אהרן. אמר רבי שמעון: יכול אין דוחין אותן אלא ממתנות מקדש בלבד, מניין אף ממתנות גבולין? תלמוד לומר (דברים יח, ד): "ראשית דגנך תירשך ויצהרך" וגו'. מפני מה? (שם יח, ה): "כי בו בחר ה'" - כל המקבל עליו שרות יש לו במתנות. כל שאין מקבל עליו שרות - אין לו במתנות. בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום, מה נאמר בהם? (ויקרא ו, ט): "חלקם נתתי אותה מאשי" - משלהן הן נוטלין ואין נוטלין משלי. ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מה נאמר בהם? (מלאכי א, ט): "מי גם בכם ויסגר דלתים" וגו' (מלאכי א, ט):

ח. בן לוי שקבל עליו כל עבודת לוי חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. וכלן שחזרו בהן - אין מקבלין אותן עולמית; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: חזרו בפרהסיא - מקבלין אותן. במטמונות אין מקבלין אותן. רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחא אומרים: בין כך ובין כך - מקבלין אותן, שנאמר (ירמיה ג, יד): "שובו בנים שובכים" וגו':

ט. הבא לקבל עליו, אם היה נוהג מתחלה בצניעא - מקבלין אותו ואחר כך מלמדין, ואם לאו - מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו. רבי שמעון אומר: בין כך ובין כך - מקבלין אותו ומלמדין אותו והולכין ומקבלין לקנפים², ואחר כך מקבלין לטהרות. אם אמר: 'איני מקבל עלי אלא לקנפים בלבד' - מקבלין אותו. קבל עליו

² להזיל ידים קדם אכילה.

¹ שם מקום

יג. לא יאמר אדם חבר לעם הארץ: 'הולך כפר זו ותן לפלוני חבר'; שאין משלחין טהרות ביד עם הארץ. חבר שאמר לו עם הארץ: 'הולך כפר זו והולך לפלוני עם הארץ' - לא יתן לו, שאין מוסרין טהרות לעם הארץ:

יד. עם הארץ שאמר לחבר: 'תן לי כפר זה ואוכלנו' - 'יין זה ואשתנו' - לא יתן לו, שאין מאכילין טהרות לעם הארץ.

היה נדור מן הכפר, ואמר לו: 'תן לי ואוכלנו'. אבטיח שנקר, ואמר לו: 'תן לי ואוכלנו'. יין ונתגלה, ואמר לו: 'תן לי ואשתנו' - לא יתן, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.

פיוצא בו, לא יושט ישראל אבר מן החי לבני נח, ולא כוס יין לנזיר, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו. ועל כלן - אין מברכין עליהן, ואין מזמנין עליהן, ואין עונין אחריהן 'אמן':

טו. נשאלין לעם הארץ על טהרותיו. ובלבד שלא יאמר לו: 'צא אכול', 'צא שרף'. אלא אומרים לו: 'אם כזה שאלת - טמא, ואם כזה שאלת - טהור':

מִסְכַּת דְּמָא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. העיד רבי יוסי בן המשלם משום רבי נתן אחיו, משום רבי אלעזר חסמא - שאין עושין טהרות לעם הארץ. לא יעשה לו חלת עסתו של תרומה בטהרה. אבל עושה לו עסתו של חלין בטהרה - מפריש ממנה חלה ונותן בכפישה או באנחותא, ועם הארץ בא ונוטל זו וזו. לא יעשה לו תרומת יתתיו בטהרה, אבל עושה לו זיתים של חלין בטהרה. מפריש מהן תרומה, ונותן לתוך כליו של חבר, ועם הארץ בא ונוטל את שתייהן:

ב. כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר - כך אין משלמין קרן וחמש אלא לכהן. חבר האוכל תרומת עם הארץ -

לטהרות ולא קבל עליו לכנפים - אף על הטהרות אינו נאמן. עד מתי מקבלין? בית שמאי אומרים: למשקין - שלשים יום, לכסות - שנים עשר חדש. ובית הלל אומרים: זה וזה - לשלשים יום:

י. הבא לקבל עליו, אפלו תלמיד חכם - צריך לקבל עליו. אבל חכם היושב בישיבה - אין צריך לקבל עליו, שכבר קבל עליו משעה שישב. אבא שאול אומר: אף תלמיד חכם - אין צריך לקבל עליו. ולא עוד, אלא אף אחרים מקבלין בפניו. הבא לקבל עליו דברי חכמות - צריך לקבל בפני שלשה חברים, שאין דומה חבר שקבל לכן חבר שקבל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו דומה חבר שקלקל לכן חבר שקלקל:

יא. בן חבר שהיה הולך אצל אבי אמו עם הארץ - אין אביו חושש שמא מאכילו דברים טמאים. משיודע שמאכילו בטמאה - טמא, ובגדיו - טמאים מדרס:

יב. בת עם הארץ שנשאת לחבר, אשת עם הארץ שנשאת לחבר, עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר - צריכין לקבל עליהן בתחלה. בת חבר שנשאת לעם הארץ, אשת חבר שנשאת לעם הארץ, עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ - הרי הן בחזקתן עד שיחשדו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: צריכין לקבל עליהן בתחלה. וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: מעשה באשה אחת שנשאת לחבר - והיתה קומצת על ידו תפלין. נשאת למוכס - והיתה קושרת על ידו קשורין. בנו של חבר שהיה למוד³ אצל עם הארץ, עבדו של חבר שהיה למוד אצל עם הארץ - הרי הן בחזקתן עד שיחשדו. בנו של עם הארץ שלמוד אצל חבר, עבדו של עם הארץ שהיה למוד אצל חבר, כל זמן שהן אצלו - הרי הן כחבר. יצאו מאצלו - הרי הן כעם הארץ:

³ רגיל.

משלם קרן וחמש לכהן חבר, וחבר נוטל דמיו ומפיס לעם הארץ:

ג. תרומת חבר ותרומת עם הארץ שנתערכה - כופין את עם הארץ למכור את חלקו וחלק כהן. וחולק כהן עם ישראל, ישראל עם כהן, כותי במקום כותי, מפני שהוא כמציל מידו. אבל לא בארץ, מפני שמחזיקין אותם בכהנה. אף בארץ ישראל מקום שמכירין בו שהוא כותי - מתר לחלק הימנו:

ד. אוכל כהן ישראל עם כהן כותי - בזמן שעושה בטמאה. אבל בזמן שעושה בטהרה - הרי זה לא יאכל עמו, מפני שמאכילו בשר בכור טהור, ומשקה אותו יין רבעי טהור:

ה. בראשונה היו אומרים: חבר שנעשה גבאי - דוחין אותו מחבורתו. חזרו לומר: כל זמן שהוא גבאי - אינו נאמן, פרש מגבאותו - הרי זה נאמן:

ו. חבר שהיה חוכר מעם הארץ עקרי תאנים ודליות של ענבים - מעשר ונותנין לו. ואין נותן לו אלא משלו:

ז. בן חבר שהיה הולך אצל אבי אמו עם הארץ - אין אביו חושש שמא מאכילו דברים שאינן מתקנין. היו בידו פרות - אינו חושש שמא אינן מתקנין הן. אם אמר לו: 'האכילני!' - מעשר ומאכילו:

ח. לא ישתמש חבר במשתאו של עם הארץ, ובסעודתו של עם הארץ, אלא אם כן היה מתקן תחת ידו. אפלו אינה אלא מינקת אחת של יין. לפיכך חבר ששמש במשתאו של עם הארץ ובסעודתו של עם הארץ - הרי זה חזקה למעשרות:

ט. חבר שהיה יושב במשתאו של עם הארץ ובסעודתו של עם הארץ, אפלו רואין אותו נוטל ואוכל מיד, נוטל ושותה מיד - אין לו חזקה למעשרות, שמא עשר בלבד. היה בנו מיסב אצלו - מעשר עליו.

אחר - אין מעשר עליו. בנו במקום אחר - מעשר עליו:

י. בן חבר שהיה מיסב במשתאו של עם הארץ, בסעודתו של עם הארץ, אפלו רואין אותו נוטל ואוכל מיד, נוטל ושותה - אין לו חזקה למעשרות, שמא עשר בלבד. אף על פי שאמר, כל אלו תקלה לאחרים הן, אם היה שתף עמו בחנות - הרי זה חזקה למעשרות:

יא. עם הארץ שהיה משתמש בחנות של חבר, אף על פי שחבר יוצא ונכנס - הרי זה מתר, ואינו חושש שמא החליף:

יב. היה הוא נאמן, ואשתו אין נאמנת - לוקחין ממנו, ואין מתארחין אצלו. ואף על פי שאמר, הרי הוא כשרוי עם הנחש בכפיפה. אשתו נאמנת, והוא אינו נאמן - מתארחין אצלו, ואין לוקחין הימנו. הוא אינו נאמן, ואחד מבניו נאמן, ואחת משפחתו נאמנת - לוקחין ואוכלין על פיהן, ועושין לו ואוכל בשביעית. ובטהרות - אינן רשאים לעשות כן:

יג. הנחתומין, לא חיבו אותן חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה, ופטורין מן השני. במה דברים אמורים? במוכר בחנותו על פתח חנותו. אבל המוכר בפלטח, או בחנות הסמוכה לפלטחין - חייב בשני:

יד. את שדרכו למוד בגסה, ומדדו בין בדקה בין בגסה - דקה טפלה לגסה. את שדרכו למדד בדקה, ומדדו בין בדקה בין בגסה - טפלה גסה לדקה:

טו. אלו דברים הנמכרין בגסה: מיני תבואה וקטניות - דרכו למדד בדקה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: דברים שדרכן למדד בדקה ומדדן בגסה - משפיעה ומוכרן דמאי. דבר שדרכו למדד בגסה, אם מדדן בגסה - הרי זה חייב. רבי נחמיה אומר: הנטפל לדקה - הרי הוא בדקה. והנטפל לגסה - הרי הוא בגסה. רבי

כ. גבאי קפה - אין גובין ומכריזין ביום טוב, כדרך שגובין ומכריזין בחול. אבל גובין בצנעא בתוך חיקן, ומחלקין על כל שכוונה ושכונה:

כא. גבאי צדקה, בשביעית - מדלגין על פתחיהן של אוכלי שביעית; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין צריכין לדקדק באוכלי שביעית, אפלו פת נתנו להם - מקבלין אותם הימנו, שלא נחשדו להיות נותנים מתנות אלא מעות וביצים בלבד. אם היתה עיר כלה של אוכלי שביעית - אין צריכין לדקדק באוכלי שביעית. הכהנים מקבלין⁶ בטהרה - צריכין לדקדק באוכלי שביעית:

מסכת דמאי פקק רביעי

א. הלוקח ירק מן השוק - הרי זה בורר כל היום כלו ואינו חושש. משגמר בלבו - אסור. להחזיר אין יכול, מפני שצריך לעשר. ולעשר אין יכול, מפני שמחסר מנין. ולטול אחד ולהניח אחד אין יכול, שמא יבא אחד לקח, ונמצא מעשר מן המתקן על שאינו מתקן:

ב. הרוצה להחזיר עלי ירק להקל ממשאו - לא ישליך עד שיעשר. רבי יוסי אומר: בודאי - אסור, ובדמאי - מתר:

ג. המוצא פרות בדרך, ונטלן לאכלן, ונמלך להצניע - לא יצניע עד שיעשר. רבי יוסי אומר: בודאי - אסור, ובדמאי - מתר:

ד. קניבת ירק שבגנה - הרי זו מתרת. של בעל הבית ושבתוך ביתו - הרי זו אסורה. שעל גבי אשפה בכל מקום - הרי זו מתרת. רבי יוסי אומר: כרוב שלקטו לסחט ולעשות את הפרגוס ולהשליך - הרי זה מתר. לקטו לאכלו, ונמלך לעשות אפרגוס ולהשליך - לא ישליך עד שיעשר:

ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר: הנמכר בדקה - הרי זה חייב. אפלו לא מכר לו אלא סאה ורבע - צריך לעשר את הרבע. 'לימון'⁴ - מדה גסה. מ'לימון' ולמטה - מדה דקה. ובלח, הין - מדה גסה. מהין ולמטה - מדה דקה. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יוסי: קליעה של שום, וסלי תאנים, וסלי ענבים, וקפה של ירק, שמכרן אכסרה⁵ - הרי הוא כמדה גסה:

טז. לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. בעל הבית, בין כך ובין כך - צריך לעשר; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אחד סיטון ואחד בעל הבית - מתר למכור, ולשלח לחברו, ולתן לו במתנה:

יז. השולח ודאי בין לעם הארץ ובין לחבר - צריך לעשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעם הארץ - צריך לעשר. לחבר - צריך להודיע. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה ששלח לי רבי יוסי ברבי אתרוג גדול מצפורי, ואמר: 'זה בא בידי מקסרי'. ולמדתי ממנו שלשה דברים: אחד, שהיה ודאי. ושהיה טמא. ושלא היה בידו אלא זה בלבד. שאלו היה בידו אחר - היה מעשר ממנו עליו:

יח. הלוקח מן התגר ואמר: 'זה מתקן וזה אינו מתקן' - אף על המתקן אינו נאמן. את שדרכו למכר דמאי - נאמן:

יט. חבר שהיה מוכר משפיע ומתקן, ונתמנה לו דבר שהוא דמאי - צריך להודיע, שכל דבר שהוא של דמאי צריך להודיע. רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי, ומודיע. ואם בידוע שאין לבעל הבית מאותו המין - אין צריך להודיע:

⁴ שם של מטבע.

⁵ לא במדה, ולא במשקל, אלא לפי האמור.

⁶ במנחת בפורים גורם: 'מגבלין'.

ח. ודאי שתקנו דמאי, ודמאי שתקנו ודאי - לא עשה ולא כלום; דברי רבי יעקב. רבי יוסי אומר: ודאי שתקנו דמאי - לא עשה כלום. דמאי שתקנו ודאי - מעשרותיו מעשרות. ותרומתו - אין תרומה, שאין תרומה אחר תרומה:

ו. כל העיר מוכרין ודאי, ואחד דמאי, לקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זו אסור. מפריש תרומת מעשר ונותנן לכהן, והשאר שלו. הטבל והמתקן שנתעברו ואבד אחד מהן - נוהג במשיר ודאי. מפריש תרומה ותרומת מעשר, ומוכרין לכל כהן שירצה:

ז. כל העיר מוכרין מתקן, ואחד מוכר שאין מתקן, ולקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור. כל העיר מוכרין בשר שחוטא, ואחד מוכר בשר גבלה, ולקח, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור. כל העיר מוכרין זין טהור, ואחד מוכר זין טמא, ולקח, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור. במה דברים אמורים? בזמן שלקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח. אבל הלוקח מן השוק - הולכין אחר הרב:

ח. פרות - לא הלכו בהן חכמים, לא אחר הטעם, ולא אחר הריח, ולא אחר המראה, ולא אחר הדמים, אלא אחר הרב בלבד:

ט. זיתים - משייתנם בבד ובבודידה⁷; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין הבד והבודידה שוין, לא בעיר ולא במדינה. רבו בעיר ולא רבו במדינה, בעיר - מתר, במדינה - אסור. רבו במדינה ולא רבו בעיר, במדינה - מתר, בעיר - אסור. רבו בקר ולא רבו בבקעה, בקר - מתר, ובבקעה - אסור. רבו בבקעה ולא רבו בקר, בבקעה - מתר, ובקר - אסור. רבו לחנוני ולא רבו לבעל הבית, לחנוני - מתר, לבעל הבית - אסור. רבו לבעל הבית ולא רבו לחנוני, לבעל הבית - מתר,

ולחנוני - אסור. זה הכלל: כל שרבו לו - מתר, לא רבו לו - אסור. רבו ונתמעטו - חזר השוק ליושנו. אמר רבי יוסי: מעשה שנכנס גורנות של פול במירק, וכאו ושאלו את רבי עקיבה, והתיר להן את השוק. אמרו לו: 'רבי! נתמעטו'? אמר להם: 'חזר השוק ליושנו'. רבי שמעון אומר: אפילו לא נכנס אלא גרן אחד בעיר, הנחתומין - מתרין, מפני שהן רצין אחר החדש:

י. מצרפין פרות חוצה לארץ על פרות הארץ הפטורין, כדי שירבו על פרות הארץ, לפוטרו מן המעשרות. מצרפין פרות חוצה לארץ על פרות שניה, כדי שירבו על פרות שלישית, לפוטרו מן מעשר עני. מצרפין מפרות חוצה לארץ על פרות שלישית, כדי שירבו על פרות רביעית, לפוטרו מן המעשר שני. מצרפין פרות חוצה לארץ על פרות ערב שביעית, כדי שירבו על פרות שביעית, לפוטרו מן הבעור. מצרפין פרות חוצה לארץ על פרות שביעית, כדי שירבו על פרות מוצאי שביעית, לפוטרו מן המעשרות:

יא. אמר לו: 'מכר לי זין ישן'. אמר לו: 'של אשתקד הוא' - נאמן להחמיר. 'של ארבע ושל חמש שנים הוא' - נוהג בו כשעת לקיחתו, בין להקל בין להחמיר:

יב. חזקת תגר בכל מקום - דמאי. ואחד הנכרי ואחד הישראלי ואחד הכותי. במה דברים אמורים? בזמן שמביאין לו מישראל. אבל מביאין לו מן הנכרי ומן הכותי - חזקתו ודאי. איזהו תגר? כל שהביא ושנה ושלש:

יג. הלוקח מן התגר, אמר: 'זה מתקן וזה אינו מתקן' - ודאי! 'זה אינו מעשר'⁸ -

⁸ נפח כתב יד: במירון.

⁹ הינו שאינו מעשר.

⁷ בית הבד קטון.

מוציא עליו שני מעשרות, ופטור מן התרומה, שאין תרומה אחר תרומה:

יד. המפקיד פרות אצל עם הארץ - הרי זה בחזקתן למעשרות ולשביעית. אם היו של טבל - עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר, וקורא שם לתרומה ומעשר שבהן. אם היו של מעשר טבל - עושה אותן תרומת מעשר על מקום אחר, או קורא שם לתרומת מעשר שבהן. אם היו של מעשר שני - מחללן על המעות, ואם היה מעות - מחללן על השני אלו. נטלתים והנחתים לה שנים תחתיהן מתקנין תחתיהן, אם אתה מאמינו שנטל - האמינו שנתן. ואם אי אתה מאמינו שנתן - אל תאמינו שנטל. במה דברים אמורים? בזמן שהניח ובא ומצא את אותו המין שהניח, אבל הניח עגרון¹⁰ ומצא קסרי, או קסרי ומצא עגרון - הרי זה חושש להן משום מעשרות ומשום שביעית:

טו. המפקיד פרות אצל כותי - הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית. ואם היו של טבל - עושה אותן תרומת מעשר על מקום אחר, וקורא שם לתרומת מעשר שבהן, ואם היו של מעשר טבל - עושה אותן תרומת מעשר על מקום אחר, וקורא שם לתרומת מעשר שבהן. ואם היו של מעשר שני - מחללין על המעות. ואם היה מעות - מחללין על השני. אמר לו: נטלתי והנחתי לה שנים תחתיהן ומתקנין - הרי זה אינו חושש להם משום מעשרות ומשום שביעית:

טז. המפקיד פרות אצל הנכרי - הרי זה חושש משום מעשרות ומשום שביעית. רבן שמעון בן גמליאל ורבי שמעון אמרים: עשו פרות ישראל את פרות הנכרי הזה דמאי:

יז. המשלח ביד עם הארץ וביד כותי - אינו חושש משום מעשרות, ולא משום דמאי, ולא משום שביעית. המשלח ביד הנכרי - הרי זה חושש משום מעשרות ומשום שביעית. אבל חמרי נכרים המורידים מן הגרן לעיר - אינו חושש לא משום מעשרות ולא משום שביעית, מפני שהן בחזקת המשתמר:

יח. הטוחן אצל עם הארץ או אצל הכותי - אינו חושש משום טמאה. הטוחן אצל הנכרי - הרי זה חושש משום טמאה:

יט. מפקידין תרומה אצל ישראל עם הארץ, ואין מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ, מפני שלבו גם בה:

כ. טוחנין ומרקדיין אצל אוכלי שביעית ואצל עושין בטמאה, אבל אין טוחנין, לא לאוכלי שביעית, ולא לעושין בטמאה:

כא. המשלח פרות לחבר, ונמלה להחזיר - נוהג בהן כמות שהן. אבא שאול אומר: חושש אני שמא חולפן. רבן שמעון בן גמליאל אומר: היה לו אריס שידוע לתקן, והוא אין מאמינו על המעשרות, והביא לו פרות משלו, ואומר: 'שלך הן'; מתקנין הן' - נאמן. רבי אומר: אינו נאמן, שהחשוד על דבר - לא דנו ולא מעידו:

כב. נותן אדם לשכנתו תבשיל לבשל, ועסה לאפות לו, ואינו חושש לשאור ותכלין שבהן, משום מעשרות ומשום שביעית. במה דברים אמורים? בזמן שנתן להן שאור ותכלין, לא נתן להן שאור ותכלין - הרי זה חושש לשאור ותכלין שבהן, משום מעשרות ומשום שביעית:

כג. נותן אדם לפונדקית תבשיל לבשל לו, ומנחת הקדרה בפניו ומנערת. אפלו בין הנכרי - אינו חושש:

מסכת דמאי פרק חמישי

א. הלוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרן - שואלו בשבת

¹⁰ עגרון ומיסרי שמות מקומות הם.

וְאוֹכֵל עַל פִּי. שְׁאֵלוֹ בְּשֶׁבֶת וְאוֹכֵל בְּיוֹם טוֹב. שְׁאֵלוֹ בְּשֶׁבֶת - לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת לֹא יֵאכֹל עַד שִׁיעָשׂוּר. שְׁאֵלוֹ בְּשֶׁבֶת - לְשֶׁבֶת הַבָּאָה לֹא יֵאכֹל עַד שִׁיעָשׂוּר:

ב. הִיָּה מוֹכֵר פְּרוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת עִם חֲשֻׁכָה, אָמַר: 'מִתְקַנֵּין הֵן', הִלּוּקָהּ מִמֶּנּוּ לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת - לֹא יֵאכֹל עַד שִׁיעָשׂוּר:

ג. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּמָאֵי שִׁחְזָרָה לְמִקּוּמָהּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֵף בַּחֹל שְׁאֵלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּי. יֵתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי: הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת, וְנִגְנְבוּ הַפְּרוֹת - הוֹלֵךְ וְשׁוֹאֵלוֹ, וְכֹא וְאוֹכֵל עַל מֵה שֶׁהַפְּרִישׁ, שֶׁכֶּשֶׁם שְׁאִימַת שֶׁבֶת עַל עִם הָאֶרֶץ, כִּף אִימַת דְּמוּעַ עַל עִם הָאֶרֶץ:

ד. עִם הָאֶרֶץ שְׁאָמַר: 'זֶה טָבֵל זֶה תְּרוּמָה'; זֶה וְדָאֵי זֶה דְּמָאִי, אֵף עַל פִּי שְׁאָמְרוּ: 'הַחֲשׂוֹד עַל דְּבַר לֹא דָנוּ וְלֹא מַעֲדִיד' - לֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כֵּךְ:

ה. נִכְרִי שֶׁהִיָּה צוּנֵחַ וְאוֹמֵר: 'בֹּאוּ וְקָחוּ לָכֶם - 'פְּרוֹת עֶזְקָא¹¹ הֵן'; 'פְּרוֹת עֶרְלָה הֵן'; 'פְּרוֹת רִבְעֵי הֵן' - אֵין נֶאֱמָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַשְׁבַּח מִקְחוֹ. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: 'מֵאִישׁ פְּלוֹנִי כוֹתִי לְקַחְתִּים'; 'מֵאִישׁ פְּלוֹנִי נִכְרִי לְקַחְתִּים'; 'מִשְׁלִי הַבֹּאֲתִים' - נֶאֱמָן לְהַחֲמִיר; דְּבַרִּי רַבִּי. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין נֶאֱמָן, שֶׁדְּבַרִּי הַנִּכְרִי לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין:

ו. הָאוֹמֵר לְמִי שְׁאֵין נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת: 'קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר וּמִמִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן' - אֵין נֶאֱמָן. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי - הֵרִי זֶה נֶאֱמָן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵין נֶאֱמָן, שְׁמָא מִצָּא אַחֵר קְרוֹב הֵימָּנוּ. מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי, בְּאוֹמֵר: 'צֵא אֲכוֹל אֶת הַכֶּכֶר וְאֲנִי נוֹתֵן דְּמִיָּה'; 'צֵא שְׁתֵּה רִבְעִית יַיִן וְאֲנִי נוֹתֵן אֶת דְּמִיָּה' - שֶׁהוּא נֶאֱמָן.

ז. הַנִּכְנָס לְעִיר, וְהִיָּתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ, וְאֵין מִכִּיר שֶׁם אָדָם. וְכֵן מִי שֶׁעָמַד עַל הַגֶּרֶן, וְהִיָּתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ יָדוֹ, וְאֵין מִכִּיר שֶׁם אָדָם - הֵרִי זֶה נִשְׁאָל לַחֲבָרִים וּלְעַמִּי הָאֶרֶץ; דְּבַרִּי רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין נִשְׁאָלִים עַל הַתְּרוּמָה אֲלָא לַחֲבָרִים בְּלִבָּד:

ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּתוֹךְ סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְאוֹמֵר: 'מִי כָאן נֶאֱמָן? מִי כָאן מַעֲשֵׂר? אָמַר לוֹ אֶחָד: 'אֲנִי'! - אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ שֶׁהוּא נֶאֱמָן: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן' - הֵרִי זֶה נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן? וְאוֹמֵר לוֹ: 'נֶאֱמָן', בְּפָנָיו - אֵינוֹ נֶאֱמָן. שְׁלֹא בְּפָנָיו - נֶאֱמָן. 'מַעֲשֵׂר הוּא' - הֵרִי זֶה נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר: בְּפָנָיו - נֶאֱמָן, שְׁלֹא בְּפָנָיו - אֵין נֶאֱמָן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנָן שְׁאֵין מִכִּיר שֶׁם אָדָם, אָבֵל אִם הִיָּה מִכִּיר שֶׁם אָדָם - לֹא יִטּוֹל אֲלָא מִן הַמִּמְחָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנָן שְׁלֹא שֶׁהָהָה שֶׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָבֵל שֶׁהָהָה שֶׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם - לֹא יִטּוֹל אֲלָא מִן הַמִּמְחָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּתְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, אָבֵל בְּשִׁבְעִית וּבִטְהָרוֹת - אֵין נֶאֱמָן:

ט. הַרוֹצֵה לְהַפְּרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחִלָּה כְּאֶחָד - נוֹטֵל כְּדִי תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחִלָּה. וְכִמָּה הֵם? אֶחָד מַעֲשָׂרִים. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִמָּאָה מִמָּה שִׁישׁ כָּאן, הֵרִי זֶה בָּצֵד זֶה מַעֲשֵׂר סְמוּךְ לוֹ. וְעוֹד אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה מִמָּה שִׁישׁ כָּאן, הֵרִי זֶה בָּצֵד זֶה חֲלִין, וְהִשָּׂאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל. מֵאָה חֲלִין שִׁישׁ כָּאן, הֵרִי זֶה בָּצֵד זֶה מַעֲשֵׂר, וְהִשָּׂאָר מַעֲשֵׂר סְמוּךְ לוֹ, זֶה שְׁעִשִּׁיתִי מַעֲשֵׂר עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהִשָּׂאָר חֲלָה. מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדְרוֹמוֹ וּמִחֲלָל עַל הַמַּעֲוֹת. הִלּוּקָהּ מִן הַפֶּלֶטֶר - מַעֲשֵׂר מִכָּל טָפוֹס וְטָפוֹס. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר בַּתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמִתִּיר בַּחֲלָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנָן שֶׁכֵּלֶן מִפְּרִישִׁין - נוֹטֵל חֲלָה מִכֵּלֶן, אָבֵל מִקְצָתָן מִפְּרִישִׁין וּמִקְצָתָן אֵין מִפְּרִישִׁין - נוֹטֵל חֲלָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

¹¹ פְּרוֹת מִשְׁמָרִים, וְהַמְדָּבָר בְּשַׁנַּת שְׁבִיעִית.

טו. יִרְקָה שֶׁל חֲלִין שְׂבִשְׁלוֹ בְּשֶׁמֶן שְׂאִינוֹ מֵתֶקֶן - הֵרִי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פִּרְנֶסָה מִמָּקוֹם אֲחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבוֹן. וְאִם לֹא, דְּבַר הַנִּבֵּל - בּוֹלֵל וְנוֹטֵל. דְּבַר שְׂאִינוֹ נִבֵּל - נוֹטֵל מִן הַקֶּלֶחַ וּמִן הַחֲתִיכוֹת וּמִן הַבִּיצָה:

טז. אוֹמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ וּלְפוֹעֲלָיו: 'צֵאוּ וְאָכְלוּ בְּדִינִי זֶה, וְשִׁתּוֹ בְּדִינִי זֶה', וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוֹם מַעֲשָׂרוֹת וְלֹא מִשּׁוֹם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשּׁוֹם יֵין נֶסֶךְ. אָבֵל אִם אָמַר: 'צֵאוּ וְאָכְלוּ אֶת הַכֶּכֶר וְאֲנִי נוֹתֵן דְּמִיָּה'; 'צֵאוּ וְשִׁתּוֹ רְבִיעִית וְאֲנִי נוֹתֵן דְּמִיָּה' - הֵרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם שְׂבִיעִית וּמִשּׁוֹם מַעֲשָׂרוֹת וּמִשּׁוֹם יֵין נֶסֶךְ:

יז. הַנוֹתֵן צֶמֶר לְצִבְעֵי נֹכְרִי - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא צָבְעוֹ בַּחֲמֵץ שֶׁל יֵין נֶסֶךְ. אִם בָּא לְבֵית הַחֶשְׁבוֹן - אִסּוּר:

יח. לֹא יִתֵּן אָדָם תְּרוּמַת בֵּיתוֹ לְשׁוֹמֵר בֵּיתוֹ, וְלֹא בְּכוֹרֵי צֹאנוֹ לְרוּעָה צֹאנוֹ, אִם נִתֵּן לָהֶם שְׂכָרָן. רָצָה, נוֹתֵן לָהֶם לְשֵׁם טוֹבָה. לֹא יִתֵּן יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְטִבַּח כֶּהֵן לְשַׁחוּט, וְלֹא בְּכוֹר לְרוּעָה כֶּהֵן לְרֻעוֹת לוֹ, אֲלֹא אִם כֵּן נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן:

יט. רִשְׁאֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיאֵמַר לַכֹּהֵן: הִילֵךְ סֹלַע זֶה וְתֵן תְּרוּמָה לְכֵן בְּתִי כֹהֵן, תֵּן בְּכוֹר לְכֵן בְּתִי כֹהֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲנִי אוֹמֵר¹², כָּל מִתְּנּוֹת כֹּהֲנָה רִשְׁאֵי שִׁיאֵמַר לוֹ: 'הִילֵךְ סֹלַע זֶה וְתֵן לְכֵן בְּתִי כֹהֵן':

כ. יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶכֶר אֶת זִיתוֹ בְּשָׁשִׁים לוֹג טָבִלִים, וְאָמַר לוֹ כֹהֵן: 'תֵּנֶם לִי בְּשָׁשִׁים לוֹג מִתְּקַנֵּין וּמַעֲשָׂרוֹת שְׁלִי' - מַעֲשָׂרוֹת שְׁלוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוֹם שְׂבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוֹם רְבִית, וְלֹא מִשּׁוֹם מַחֲלֵל אֶת הַקֳּדָשִׁים:

י. פּוֹעֲלִין שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִין וְאוֹכְלִין וְהוֹתִירוּ פְרוּסוֹת, וְכֵן אוֹרְחִין שֶׁהֵיוּ מְסַבִּין וְאוֹכְלִין וְהוֹתִירוּ פְרוּסוֹת, וְנִתְּנוּם לְשֶׁמֶשׁ, אוֹ שֶׁהֵיוּ אֲחֵרִים מְלַקְטִין תַּחְתֵּיהֶן - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. שָׁחַק אֶת הַפֶּת וַעֲשָׂאָה פְרוּרִין, אוֹ גְרוּגְרוֹת וַעֲשָׂאֵן דְּבִלָּה - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁנֶת שִׁבְעַ, אָבֵל בְּשָׂאֵר שְׁנַיִם - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

יא. הַלּוֹקַח מִן הָעֲנִי, וְכֵן עֲנִי שֶׁנִּתְּנוֹ לוֹ פְרוּסוֹת פֶּת וּגְרוּגְרוֹת - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. בְּתִמְרִים וּבְעֵמָקִים - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. בְּמִקְוֹמוֹת אֲחֵרִים - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. בְּגְרוּגְרוֹת, בְּשֵׁנֶת שִׁבְעַ - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, בְּשָׂאֵר שְׁנַיִם - מַעֲשֵׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

יב. הַלּוֹקַח מִן הַפֶּלְטָר - מַעֲשֵׂר מִכָּל דְּפוּס וְדְפוּס. וְאִם הָיָה מְבִיאֵן וְצוֹבְרִין לְפָנָיו - נוֹטֵל מַעֲשֵׂר מִכָּל קִשּׁוֹת וְקִשּׁוֹת, וּמִכָּל אֲגוּדָה וְאֲגוּדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתְמָרָה. הַלּוֹקַח מִן חֲנוּנִי, וְחֹזֵר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה, אִף עַל פִּי שֶׁמִּכִּיר אֶת הַחֲבִית שֶׁהִיא הִיא - לֹא יַעֲשֵׂר מִזֶּה עַל זֶה. וְאִם הָיָה מְבִיאֵן וְאוֹגֵדֵן לְפָנָיו - מַעֲשֵׂר מִכָּל קִשּׁוֹת וְקִשּׁוֹת, וּמִכָּל אֲגוּדָה וְאֲגוּדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתְמָרָה:

יג. הַלּוֹקַח מִן הַסִּיטוֹן וְנִמְלֵךְ לְהַחֲזִיר - לֹא יַחֲזִיר. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמָאִי, אָבֵל בְּשֶׁל וְדָאִי - הֵרִי זֶה אִסּוּר. לָקַח הֵימְנוֹ בְּאֶסֶר יִרְקָה, בְּאֶסֶר גְּלוּסְקִין, בְּאֶסֶר רְמוּנִין, וְנִמְלֵךְ לְהַחֲזִיר - לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁהוּא מִתְּקַנֵּן. בְּשֶׁל דְּמָאִי, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר בְּשֶׁל וְדָאִי:

יד. הַטָּבֵל שֶׁנִּתְּעַרַב בַּחֲלִין - הֵרִי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ פִּרְנֶסָה מִמָּקוֹם אֲחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבוֹן. וְאִם לֹא - נוֹטֵל מִן הַחֲלִין כְּדִי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר. וְכֵן מַעֲשֵׂר טָבֵל שֶׁנִּתְּעַרַב בַּחֲלִין - הֵרִי זֶה אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא. וְאִם יֵשׁ לוֹ פִּרְנֶסָה מִמָּקוֹם אֲחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבוֹן, וְאִם לֹא - נוֹטֵל אֶת הַחֲלִין כְּדִי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׂבִמַעֲשֵׂר טָבֵל:

¹² בְּנוֹסַחַת הַסְּפָרִים מוֹבָאֵת פְּסָקָה זוֹ בְּאֵין: 'אִף בְּמִתְּנּוֹת מִקְדָּשׁ בְּכֹהֲנִים כֵּן. בִּיצֵד? הֵרִי עָלֵי מֵאֵתִים זוּזִי'.

שֶׁל כּוֹתִים, וְלֹא מִשָּׁל כּוֹתִים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִשָּׁל נְכָרִים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נְכָרִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי: מַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְעַרְבוּ לִי פְרוֹת טְבָלִין, בָּאתִי וְשָׁאלְתִי אֶת רַבִּי טְרַפּוֹן, אָמַר לִי: צֵא וְקַח פְּרוֹת מִן הַשּׁוּק וְעֲשֹׂר עֲלֵיהֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר אֶף מִשָּׁל כּוֹתִים, כָּשֶׁם שֶׁעֲשׂוּ פְרוֹת יִשְׂרָאֵל דְּמָאֵי אַחֵר רַבֵּן, וְאֵין תּוֹרְמִים וּמַעֲשָׂרִין מִזֶּה עַל זֶה - כִּף עֲשׂוּ פְרוֹת כּוֹתִים וְדָאֵי אַחֵר רַבֵּן, וְאֵין תּוֹרְמִים וּמַעֲשָׂרִין מִזֶּה עַל זֶה:

כח. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּמָקוֹם שֶׁעֲשׂוּ פְרוֹת כּוֹתִים וְדָאֵי כְּגוֹן יֶרֶק שֶׁבְּכֹפֶר עוֹתָנִי - מַעֲשֹׂר מֵהֶן עַל הַטְּבָלִין, אֲבָל לֹא מִן הַטְּבָלִין עֲלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקַח מִן הַשּׁוּק, אֲבָל הַמוֹצֵא פְרוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פְּרוֹת - נוֹהֵג בָּהֶן דְּמָאֵי:

כו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ גִּזְרוֹת בְּדְמָאֵי. מַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְכַּסְּסוּ רַבּוּתֵינוּ לְעִירוֹת שֶׁל כּוֹתִים שֶׁעַל יַד הִירְדֵּן, וְהִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם יֶרֶק. קִפֵּץ רַבִּי עֲקִיבָה וְעֲשָׂרוֹ וְדָאֵי. אָמַר לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: 'עֲקִיבָה! הֵיאֵךְ מְלֹאֵךְ לְכָךְ לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי חֲבֵרָךְ? אוֹ מִי נִתֵּן לָךְ רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹר?' אָמַר לוֹ: 'וְכִי הֲלֹכָה קִבְעָתִי בְּיִשְׂרָאֵל? יֶרֶק שְׁלִי עֲשֵׂרְתִּי! אָמַר לוֹ: 'תִּדַּע לָךְ שֶׁקִּבְעָתָה הֲלֹכָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעֲשֵׂרְתָּ יֶרֶק שְׁלֹךְ'. כְּשֶׁהֲלַךְ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל לְבִינְיָהֵן עָשָׂה תְּבוּאוֹת וְקִטְנִיּוֹת - דְּמָאֵי, וְשָׁאֵר כָּל פִּירוּתֵיהֶן - וְדָאֵי. כְּשֶׁחֲזַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל לְבִינְיָהֵן, וְרָאָה שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, עָשָׂה כָּל פִּירוּתֵיהֶן - וְדָאֵי:

כז. עֲצִיץ שְׁאִינוֹ נָקוֹב - חִיב בְּמַעֲשָׂרוֹת, אֵין תְּרוּמָתָן מִדְּמַעַת, וְאֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן חֻמֶּשׁ:

מִסְכֵּת דְּמָאֵי פָּרָק שִׁישִׁי

א. הַמִּקְבֵּל שְׂדֵה מִן הַכּוֹתִי - תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מָה אִם יִרְצֶה הַכּוֹתִי הַזֶּה שְׁלֹא לְתָרֵם פְּרוּתָיו - אֵינוֹ רִשָּׁאֵי, אֲלֹא חוֹלֵק וְנוֹתֵן לוֹ:

כא. מִפְּרִישֵׁין תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר מִמָּקוֹם הַיָּקָר לְמָקוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמָּקוֹם הַזּוֹל לְמָקוֹם הַיָּקָר. בִּיצֵד? הָיוּ לוֹ תְּשַׁעָּה כּוֹרִין בִּיהוּדָה וְאַחַד בְּגָלִיל, אוֹ תְּשַׁעָּה כּוֹרִין בְּגָלִיל וְאַחַד בִּיהוּדָה - אוֹמֵר: 'כּוֹר שְׁבִיהוּדָה עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר עַל תְּשַׁעָּה כּוֹרִין שְׁבְּגָלִיל', אוֹ 'כּוֹר שְׁבְּגָלִיל עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר עַל תְּשַׁעָּה כּוֹרִין שְׁבִיהוּדָה'. יִתֵּר עַל כֵּן אָמְרוּ: יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲבֵרִים, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאַחַד בְּגָלִיל. וְלֹא שְׁנֵי כּוֹרִין, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאַחַד בְּגָלִיל. אוֹמֵר לָזֶה שְׁבִיהוּדָה: 'בָּא וְטוֹל לָךְ כּוֹר שְׁבְּגָלִיל'. וְלָזֶה שְׁבְּגָלִיל: 'בָּא וְטוֹל לָךְ כּוֹר שְׁבִיהוּדָה', וְחֲזַר וְנוֹטֵל מֵהֶם כְּשַׁעֲר הַזּוֹל:

כב. אֵין פּוֹדִין מַעֲשֹׂר שְׁנֵי בְּמָקוֹם הַיָּקָר כְּשַׁעֲר הַזּוֹל, אֵין פּוֹדִין מִכֵּן לֹא בְּמָקוֹם הַיָּקָר כְּשַׁעֲר הַזּוֹל:

כג. כֹּהֲנִים וְלוֹוִים שֶׁהָיוּ מְסִיעִין בֵּין הַגִּזְרוֹת - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת בְּשֹׁכְרָן. וְאִם נִתְּנָן - הָרִי זֶה חֲלָלוֹ. שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבָּר יח, לב): 'וְאֵת קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ' - [נִכְבָּר הֵן חֲלִין]. וְאָמַר (מְלָאכִי ב, ח): 'שִׁחַתְּם בְּרִית הַלֹּוי אֲמַר ה' צְבָאוֹת'. יִתֵּר עַל כֵּן אָמְרוּ: תְּרוּמָתָן - אֵין תְּרוּמָה, וּמַעֲשָׂרוֹתֵיהֶן - אֵינָן מַעֲשָׂרוֹת. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁבִקְשׁוּ חֻקִּים לְקוֹנְסֵן לְהִיּוֹת פִּירוּתֵיהֶן צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִשְׁלָהֶן. וְעֲלֵיהֶן הִכְתּוּב אוֹמֵר (מִיכָה ג, יא): 'רְאִשֵׁיהֶם בְּשַׁחַד יִשְׁפְּטוּ וְכִהְנִיָּה' וְגו', לְפִיכָךְ הִבִּיא עֲלֵיהֶן הַמָּקוֹם שֶׁל פְּרַעֲנוֹת כְּנָגַד שֶׁל עֲבֹרוֹת שְׁבִידִם, שְׁנֵאמַר (שִׁם ג, יב): 'לָכֵן בְּגָלְלֶכֶם צִיוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ' וְגו':

כד. מַעֲשָׂרִין מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוֹתִי, וּמִשָּׁל כּוֹתִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נְכָרִי, וּמִשָּׁל נְכָרִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִן הַכָּל עַל הַכָּל; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסִי, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מַעֲשָׂרִין מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁל כּוֹתִים עַל שֶׁל כּוֹתִים, וּמִשָּׁל נְכָרִים עַל שֶׁל נְכָרִים. אֲבָל לֹא מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל

חולק לו בפניו. קבל הימנו מעות לתן לו פרות - לעולם מעשר ונותן לו:

ז. ישראל שקבל שדה מחברו לקצר שבלין, כרמו לבצר בענבים, זיתיו למסוק בזיתים - נותן לו כמות שהן. שדהו לקצר בחטין, כרמו לבצר ביין, זיתיו למסוק בשמן - מעשר ונותן לו:

ח. העיר רבי יוסי בן המשלם משום רבי נתן אחיו, שאמר משום רבי אלעזר בן חסמא: המקבל שדה אבותיו מן הנכרי למוסקו לזיתים - נותן לו כמות שהן:

ט. חבר ועם הארץ שירשו את אביהן עם הארץ - רשאי שיאמר לו: 'טול אתה חטים שבמקום פלוני, ואני חטים שבמקום פלוני'; 'אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני'. אבל לא יאמר לו: 'טול אתה חטין ואני שעורים'; 'טול אתה הלח ואני היבש', אלא חולקין בשנה. חולק לו בפני חבר. חבר - אוכל את היבש, ושורף את הלח, מפני שאמרו: כל טהרותיו של עם הארץ נשרפות:

י. ירשו את אביהן חבר - רשאי שיאמר: 'טול אתה חטין שבמקום פלוני ואני חטין שבמקום פלוני'; 'אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני', אף על פי שאמרו: חבר שמת והניח בנים חברים ועמי הארץ - לא יוריש טהרותיו לעמי הארץ, אלא לחברים בלבד. הניח מעשר שני - אין רשאי שיאמר לו: 'טול אתה חטים, ואני אטל שעורים'; 'אתה יין, ואני שמן', אלא אומר לו: 'טול אתה מעות של חטים, ואני מעות של שעורין'; 'טול אתה מעות של יין, ואני מעות של שמן':

יא. חבר ומי שאינו נאמן על המעשרות שלקחו פרות, שירשו, או שנשתתפו - רשאי שיאמר לו: 'טול אתה חטין, ואני שעורין'; 'אתה יין, ואני שמן', שכל דבר שמתר למוכרו דמאי - רשאי לעשות כן. לקחו גדיש של תבואה, עביט של ענבים,

ב. השוכר שדה מן הנכרי - מעשר ונותן לו. רבי שמעון אומר: תורם ונותן לו. לפיכך, אם חזר הנכרי ונתגיר, או שמכר לישראל - מעשר ונותן לו. רבי שמעון אומר: תורם ונותן לו. שכר ממנו שדה - מעשר ונותן לו. מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפרות:

ג. החוכר שדה מן הנכרי - מעשר ונותן לו. לפיכך: אם חזר הנכרי ונתגיר, או שמכרה לישראל אחר - נוהג בה דמאי:

ד. השוקל לאוצר¹³ השוקל לקטרון¹⁴ - מעשר ונותן לו:

ה. לא יאמר ישראל לכותי ולנכרי ולמי שאינו נאמן על המעשרות: 'הילך מאתים זוז ושקול תחתיו מן האוצר'. אלא אומר לו: 'פוטרני מן האוצר'. וכן לא יאמר אדם לחברו: 'הילך מאתים זוז ועול'¹⁵ תחתיו לאמנות'. אלא אומר לו: 'פוטרני מן האומנות':

ו. המקבל שדה מישראל - תורם ונותן לו. רבי מאיר אומר: מעשר ונותן לו. רבי יהודה אומר: אם נתן לו מאותה השדה ומאותו המין - תורם ונותן לו. משדה אחרת וממין אחר - מעשר ונותן לו. וחקמים אומרים: אם מאותה שדה נתן לו, בין מאותו המין בין ממין אחר - תורם ונותן לו. אם משדה אחרת נתן לו, בין מאותו המין בין ממין אחר - מעשר ונותן לו. קבל הימנו זרע לתן לו פרות בגרן - מעשר ונותן לו. מקום שחולקין על הגרן -

¹³ מי ששוקל לאוצר המלך מה שנותנים תבואה עבור מס לאוצר המלך - צריה גם כן לעשר תחלה.

¹⁴ שם שר שנותנים לו מס, והוא שר העיר.

¹⁵ והכנס.

ב. ישראל שקבל שְׁדָה מִכֶּהֱן - תְּרוּמָה לכהֶן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - חֻלְקִין בִּינֵיהֶם. קֵבֵל שְׁדָה מִלּוֹי - מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן ללְוִי, תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - חֻלְקִים בִּינֵיהֶן.

16 תָּקַן בְּפָנִים כְּפִי נִסְחַת הַגִּבֹּרָא, אָבֵל שָׁם
אֵינָא עוֹד: שֶׁבְּכַתֵּב יָד הַגִּיבֹרָא: בַּחֲן וְלִי שְׁחָכְר
פְּרוֹת שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאָמַר: עַל מִנָּת שְׂאֻמֵּל
אֵת הַמַּעֲשָׂרוֹת וְאֵתֶּן לְפִלּוּנִי – אֲסוּר. עַל מִנָּת
שְׂאֻמֵּל אֲנִי וְאַתָּה, נִתְּנָם לְבַחֲךָ – מוֹתָר.

מכרה לאחר, אף על פי שחזרה ולקחה ממנו - אין לבניו במעשרות כלום:

יא. ישראל שקבל שדה מכהן, אמר לו: 'על מנת שהמעשרות שלי ארבע או חמש שנים' - מתר. 'לעולם' - אסור, שאין כהן עושה כהן. וכן בן לוי שהיה חייב מעות לישראל - לא יהא גובה מאחרים ומפרש עליו, שאין לוי עושה לוי:

יב. מפריש ישראל בין ברשות לוי בין ברשות עני, ועושה חשבון באחרונה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין, אלא אם כן נותן לו מעות בראשונה:

יג. כהן שמכר שדה לישראל, אמר לו: 'על מנת שהמעשרות שלי ארבע וחמש שנים' - אין רשאי ליטע כרם, ולזרעה אסטיס¹⁸, ולעשותה שדה קנים. 'לעולם' - רשאי ליטעה כרם, ולזרעה אסטיס, ולעשותה שדה קנים:

מסכת דמאי פרק שמיני

א. עם הארץ שאמר לחבר: 'קח לי אגדת ירק אחד, גלוסקין אחד' - רבי יוסי אומר: אין צריך לעשר. רבי יהודה אומר: צריך לעשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם החליף את המעה - צריך לעשר:

ב. חמשה שאמרו לאחד: 'צא והבא לנו עשר גלוסקין, עשר אגדות של ירק'. הביא לכל אחד ואחד בפני עצמו - אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד. הביא להן מערבין - חברין שבהן צריכין לעשר על הכל. נתנו לו אחת יתרה - רבי יהודה אומר: לשליח. רבי מאיר אומר: לאמצע:

ג. המזמין את חברו שיאכל אצלו, והוא אין מאמינו על המעשרות, אומר מערב

הותירו הרי הן שלי, מעשרות שלך' - מתר. כהן שקבל מעות מישראל לקח בהן פרות למחצית שכו, אמר לו: 'פחתו או הותירו הרי הן שלך, והמעשרות שלי', אם נתן לו שכרו - מתר, ואם לאו - אסור:

ז. ישראל שקבל שדה מכהן - תרומה לכהן. מכרה לישראל - חולקין ביניהם. קבל שדה מישראל - חולקין ביניהן. מכרה לכהן - חולקין. קבל שדה מבת ישראל - חולקין ביניהן. נשאת לכהן - חולקין ביניהן. קבל שדה מבת כהן - תרומה לבת כהן. נשאת לישראל - חולקין ביניהן. נתארמלה או נתגרשה - חזרה לתחלתה:

ח. פרתו של כהן שהיתה שומא¹⁷ אצל ישראל, וילדה בכור, הבכור - לכהן; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: הבכור - לשניהן. אמר להן רבי יהודה: אי אתם מודים בפרות שדה שהן שלו? ! אמרו לו: שדה - גופה שלו, ופרה - גופה לשניהן. אף פרה, אם היתה גופה שלו - בכור לכהן:

ט. הנותן שדהו בקבלה לכותי ולנכרי, ולמי שאינו נאמן על המעשרות, אף על פי שאינו רשאי לעשות כן, אף על פי שלא בא לעונת המעשרות - צריך לעשר על ידו. הנותן שדהו בקבלה לעם הארץ, עד שלא באו לעונת המעשרות - אין צריך לעשר על ידו. משבאו לעונת המעשרות - צריך לעשר. כיצד הוא עושה? עומד על הגרן ונוטל, ואינו חושש למה שאכלו, שאין אחריות לרמאין:

י. כהן שמכר שדה לישראל, ואמר: 'על מנת שהמעשרות שלו לעולם' ומת - אין לבניו במעשרות. 'על מנת שמעשרות לו ולבנו' ומת - מעשרות לבנים. 'על מנת שהמעשרות שלי כל זמן ששדה לפניך',

¹⁸ מין שצובעים בו ואין דרך ללקטם אלא אחר ארבע שנים.

¹⁷ שנתן לו את הפרה בשומא, כמה היא שוה, וכמה שיהיה רוח או הפסד וחלקו.

ח. הרי שהיה טוען כדי יין וכדי שמן, וראה שהן משתברות - לא יאמר: 'הרי זה תרומות ומעשרות על פרות שיש לי בתוך ביתי'. ואם אומר - לא אומר כלום. אבל קורא שם לתרומת מעשר שבה עד שלא יגיע לארץ. לא יטיר אדם שמן, לא לתוך גר חדש, ולא לתוך המדורה, ולא לתוך דבר המאבד. אבל קורא שם לתרומת מעשר שבה עד שלא תגיע לארץ. כיוצא בו: מי שהיו לו עשר חביות של מעשר טבל טמא, ושל מעשר טבל טהור, ראה אחת מהן שנשפכה או שנתגלתה - אומר: 'הרי זו עשויה תרומת מעשר על תשע אלו'. בשמן - אסור מפני הפסד כהן. ואם אומר: 'הרי זו תרומת מעשר' - לא אומר כלום:

ט. ראה אחד שהפריש תרומה ומעשרות, ואמר: 'הריני כמה שאמר זה' - דבריו קיימין. רבי יוסי אומר: בסמוך תוך כדי דבור הוא:

י. הממעיט במעשרותיו - מעשרותיו ופרותיו מקלקלין. המרבה במעשרותיו - מעשרותיו מקלקלין ופרותיו מתקנים. רבי יהודה אומר: סומך על תנאי בית דין:

יא. הקורא שם לשולי חבית - לא ישתה מפיה. לפיה - לא ישתה משוליה, מפני שהמשקין מערבין. אבל הקורא שם לשולי מגורה - אוכל מפיה. לפיה - אוכל משוליה:

יב. היו לפניו שתי כלכלות של טבל, בזו מאה ובזו מאה. נטלה תרומתן ואומר: 'מעשרות זו בזו', הראשונה - מעשרת. 'של זו בזו ושל זו בזו' - אין הראשונה מעשרת. נוטל שני תאנים, שני עשורין, ועשורו של עשור. 'מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה' - קורא שם. נוטל עשרים תאנים מאיזה מהן שירצה. בזו מאה ובזו מאתים, אם מהגדולה הוא נוטל - אחד מעשרה. ואם מקטנה הוא נוטל - עשרים ושתים. בזו מאה ובזו אלף, אם מהגדולה

שבת: 'מה שאני עתיד להפריש מחר - הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר - עשוי תרומת מעשר עליו, מעשר שני - בצפוני או בדרומו, ומחלל על המעות'. אומר רבי יהודה: היאך זה מעשר דבר שלא בא לתוך ידו? מודה רבי יהודה בהולך ולוקח ממקום שלקח זה. מזגו את הכוס, אומר: 'מה שאני עתיד לשיר בשולי הכוס - הרי זה מעשר. ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר - עשוי תרומת מעשר עליו. מעשר שני - בצפוני או בדרומו, ומחלל על המעות':

ד. פועל שהיה עושה אצל בעל הבית, והוא אינו מאמינו על המעשרות - רבי יוסי אומר: תנאי בית דין הוא שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית, ומעשר שני משל פועל:

ה. הלוקח יין מבין הכותים מערב שבת, ושכח ולא הפריש, אומר: 'שני לוגין מה שאני עתיד להפריש - הרי הן תרומה. ועשרה הבאין אחריהן - מעשר ראשון. ותשעה הבאין אחריהן - מעשר שני'. מחל ושותה מיד; דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין. אמרו לו לרבי מאיר: אי אתה מודה שמה יבקע הנוד ונמצא שותה טבל! אומר להם: לכשיבקע:

ו. היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה - אומר: 'שני תאנים שאני עתיד להפריש - הרי הן תרומה. ועשר הבאות אחריהן - מעשר ראשון. ותשע הבאות אחריהן - מעשר שני'. היו דמאי, אומר: 'מה שאני עתיד להפריש מחר - הרי הוא מעשר. ושאר מעשר סמוך לו. זה שעשיתי מעשר - עשוי תרומת מעשר עליו. מעשר שני - בצפוני או בדרומו, ומחלל על המותר':

ז. נוטל תרומה ותרומת מעשר ומניחה במקום המצנע, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה:

נוטל - אחד עשר. ואם מקטנה - נוטל את כלה ולא השלים, מכאן ואילך - לפי החשבון:

יג. היתה בידו כלכלה של פרות שאינה מתקנת, נוטל שני תשיע, האחד ותשיע האחד של תשיע, בין שהטבל מרבה על החלין, ובין שהחלין מרבין על הטבל, נוטל את כל החלין כדי תרומת מעשר שבטבל, בין שהמעשר טבל מרבה על החלין, בין החלין מרבין על המעשר טבל - נוטל את כל החלין, כדי תרומת מעשר שבמעשר טבל. מאה טבל ותשעים טבל - נוטל מאה ואחד חסר עשור אחד. תשעים טבל ושמונים טבל - נוטל תשעים ואחד חסר שני עשורים. שמונים טבל ושבעים טבל - נוטל שמונים ואחד חסר שלשה עשורים. מכאן ואילך - לפי החשבון¹⁹.

יד. המפקיד לוג טבל, אוכל עליו תשעים ותשע. הוא אומר: 'לוג שבשולי חבית הרי הוא חלין, ושאר תרומה על הכל'. נטל לאכול נטל לשתות, אומר: 'לוג שבשולי חבית עשוי תרומת מעשר על יין שמן שבחבית ושאר מעשר סמוך לו, זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר עליו, מעשר שני בצפוננו או בדרומו מחלל על המעות'. כיצד? המפקיד עשרה לוג מעשר, אוכל עליו תשעים, אומר: 'לוג שמן שבשולי חבית - הרי הן חלין. ושאר תרומה על הכל'. נטל לאכול ונטל לשתות, אומר: 'מעשר בדרומו - עשוי תרומת מעשר על יין שבחבית'. גמך ודאי - נותן לכהן. ספק גמך ספק לא גמך - מעשר עליהן וקורא שם למעשרותיהן. כיצד קורא שם למעשרותיהן? אם היו של טבל,

אומר: 'מעשרן בדרומן, ותרומת מעשר בדרום דרומן'. אם היו של מעשר טבל אומר: 'תרומת מעשר בדרום דרומן':

טו. מי שהיו לו שתי חביות, אחת של מעשר טבל טמא, ואחת של מעשר טבל טהור - מביא שני לגין, וממלא מזה כדי תרומת מעשר על שתיקה, ומזה כדי תרומת מעשר על שתיקה. הולך אצל הראשון ואומר: 'אם זה מין טמא - אין בדברי כלום, ואם זה מין טהור - עשוי כדי תרומה ומעשר על שתיקה'. והולך אצל השני ואומר: 'אם זה מין טמא - אין בדברי כלום, ואם זה מין טהור, מזה עשוי כדי תרומת מעשר על שתיקה'. וקורא שם לראשון, וחוזר וקורא שם לשני. נמצאו חביות מתקנין. הלגינין אחד של מעשר טבל טמא, ואחד של מעשר טבל טהור - שותה מזה וטובל ושותה מזה וטובל - דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אינו צריך. שותה משניהם כאחת. וטובל בראשונה וצריך טבילה באחרונה.

טז. מי שהיו לו שתי חביות, אחת של מעשר טבל טמא, ואחת של חלין טהורין - מביא שני לגינין וממלא מזו כדי תרומת מעשר עליה, ומזה כדי תרומת מעשר עליה, הולך אצל הראשון ואומר: 'אם זה מין טמא - אין בדברי כלום, ואם זה מין טהור - עשוי כדי תרומת מעשר עליה'. והולך אצל השני ואומר: 'אם זה מין טמא - אין בדברי כלום. ואם זה מין טהור - עשוי כדי תרומת מעשר עליה'. קורא שם לראשון, וחוזר וקורא שם לשני. נמצאו חביות מתקנות, והלגינין, אחד של מעשר טבל טמא, ואחד של חלין טהורים, שותה מזה וטובל, ושותה מזה וטובל; דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: שותה משניהם כאחד, וטובל באחרונה:

¹⁹ בהנהגות הגר"א מובאת כאן גירסא נוספת

בשם 'כתב יד': מאה טבל ותשעים טבל - נוטל

תשעים ואחד חסר עשור אחד. מאה טבל

ושמונים טבל - נוטל שמונים ואחד.

וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדִּין חֹתֵן מִשָּׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמִשָּׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא י-הוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

וַשְׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְּמִדִּין חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה יֵת כָּל דְּעַבַּד יְיָ לְמִשָּׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיה אַרִי אַפִּיק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ – מה שְׁמוּעָה שְׁמַע וּבִא? קָרִיעַת יָם סוּף וּמִלְחַמַת עֲמָלֶק . יִתְרוֹ – שְׁבַע שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ: רַעוּאֵל, יֵתֵר, יִתְרוֹ, חוֹבָב, חֶבֶר, קִנִּי, פּוּטִיאֵל. "יֵתֵר" עַל שֵׁם שְׁיִתֵּר פְּרָשָׁה אַחַת בַּתּוֹרָה: "וְאַתָּה תִּחְזָה" . "יִתְרוֹ" לְכַשְׁנִתָּגִיר וְקִנִּים הַמְצוֹת הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת עַל שְׁמוֹ. "חוֹבָב" שְׁחַבֵּב אֶת הַתּוֹרָה . וְחוֹבָב הוּא יִתְרוֹ, שְׁנֵאָמֵר: "מִבְּנֵי חוֹבָב חוֹתֵן מִשָּׁה". וַיֵּשׁ אוֹמְרִים רַעוּאֵל אֲבִיו שֶׁל יִתְרוֹ הָיָה, וּמֵהוּ אוֹמֵר "וַתִּבְאֵנָה אֵל רַעוּאֵל אֲבִיהֶן"? שֶׁהִתְיַנּוּקוֹת קוֹרִין לְאֲבִי אֲבִיהֶן "אֲבָא". בְּסִפְרֵי . חֹתֵן מִשָּׁה – פֶּאן הָיָה יִתְרוֹ מִתְכַּבֵּד בְּמִשָּׁה: "אֲנִי חוֹתֵן הַמֶּלֶךְ!" וְלִשְׁעֵבֶר הָיָה מִשָּׁה תוֹלָה הַגְּדֻלָּה בְּחִמּוֹ, שְׁנֵאָמֵר: "וַיֵּשֶׁב אֵל יֵתֵר חוֹתְנוֹ". לְמִשָּׁה וּלְיִשְׂרָאֵל – שְׁקוּל מִשָּׁה כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל. אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָהֶם בִּירִידַת הַמֶּן וּבִבְאָר וּבַעֲמָלֶק. כִּי הוֹצִיא ה'... – זֶה גְּדוּלָּה עַל כָּלָם.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מִשָּׁה אֶת-צִפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשָּׁה אַחֵר שְׁלוּחִיהָ:

וַדְּבַר יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה יֵת צִפְרָה אַחַת מִשָּׁה בַּתֵּר דְּשִׁלְחָה:

אַחֵר שְׁלוּחִיהָ – כְּשֵׁאָמֵר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדִּין "לֹךְ שָׁב מִצְרַיִם... נִיקַח מִשָּׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֵת בְּנָיו..." , וַיֵּצֵא אֶהְרֹן לְקִרְאָתוֹ "וַיִּפְגְּשֶׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים" , אָמֵר לוֹ: מִי הֵם הַלָּלוּ? אָמֵר לוֹ: זֶה הִיא אִשְׁתִּי שְׁנֵשְׂאָתִי בְּמִדִּין, וְאֵלּוּ בְנֵי. אָמֵר לוֹ: וְהֵיכָן אַתָּה מוֹלִיכֵן? אָמֵר לוֹ: לְמִצְרַיִם. אָמֵר לוֹ: עַל הָרָאשׁוֹנִים אֲנִי מַצְטַעְרִים, וְאַתָּה בָּא לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם?! אָמֵר לָהּ: לְכִי לְבֵית אֲבִיךָ. נִטְלָה שְׁנֵי בָנֶיהָ וְהִלְכָה לָהּ.

וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִית:

וְיֵת תָּרִין בְּנֵהָ דְּשׁוּם חַד גִּרְשׁוּם אַרִי אָמַר דְּיִיר הָוִיתִי בְּאֶרֶע נוֹכְרָא:

וְשָׁם הָאֶחָד אֲלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלְנִי מִתַּרְב פָּרְעָה:

וְשׁוּם חַד אֲלִיעֶזֶר אַרִי אֱלֹהֵיהָ דְּאָבָא הָוָה בְּסַעֲדִי וַשִּׁיזְבִּנִי מִתַּרְבָּא דְּפָרְעָה:

וַיַּצִּלְנִי מִתַּרְב פָּרְעָה – כְּשֵׁגִלּוֹ דָּתָן וְאֶבִירָם עַל דְּבַר הַמִּצְרִי, וּבִקְשׁ לְהַרְגוֹ אֶת מִשָּׁה, נַעֲשֶׂה צוּרָאָר וּכְעוּד שֶׁל שִׁישׁ .

וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מִשָּׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מִשָּׁה אֵלֵּי הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה חֲנָה שָׁם הָרָא-לָהֶם:

וְאַתָּא יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה וּבְנֵהִי וְאַתְמִיהָ לְנֵת מִשָּׁה לְמִדְבָּרָא דְּהוּא שָׂרִי תַמָּן לְטוּרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:

אֵל הַמִּדְבָּר – אֵף אֲנִי יוֹדְעִים שֶׁבְּמִדְבָּר הָיוּ! אֵלָּא בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל יִתְרוֹ דְּכַר הַכְּתוּב, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם וּנְדָבּוּ לְבוֹ לְצִאת אֵל הַמִּדְבָּר, מְקוֹם תְּהִי, לְשִׁמוּעַ דְּבַרֵּי תוֹרָה.

וַיֹּאמֶר אֶל-מִשָּׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלָיךְ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

וְאָמַר לְמִשָּׁה אֲנָא חֲמוּד יִתְרוֹ אֲמִי לְנֵתָּ וְאַתְמָךְ וְיִתְרִין בְּנֵהָ עִמָּה:

וַיֹּאמֶר אֵל מִשָּׁה – עַל יְדֵי שְׁלִיחִים. אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ... – אִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, צֵא בְּגִין אִשְׁתְּךָ. וְאִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִין אִשְׁתְּךָ, צֵא בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיהָ.

וַיֵּצֵא מִשָּׁה לְקִרְאָת חֲתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:

וְנִפְקַ מִשָּׁה לְקִדְמוֹת חֲמוּהִי וּסְגִיד וַנִּשְׁיֵק לִיהָ וַשְׁאִילוּ גֵבֶר לְחִבְרִיהָ לְשָׁלוֹם וַעֲלוּ לְמִשְׁכָּנָא:

וַיֵּצֵא מִשָּׁה – כְּבוֹד גְּדוֹל נִתְכַּבֵּד יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה: כִּינּוֹן שְׁיֵצֵא מִשָּׁה, יֵצֵא אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא. וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֶת אֵלּוּ יוֹצֵאִין וְלֹא יֵצֵא? וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקוּ לוֹ – אִינִי יוֹדֵעַ מִי הִשְׁתַּחֲוָה לָמִי; כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אִישׁ לְרַעְהוּ", מִי הִקְרִי "אִישׁ"? זֶה מִשָּׁה, שְׁנֵאָמֵר: "וְהָאִישׁ מִשָּׁה".

וַיִּסְפֹּר מִשָּׁה לְחֲתָנּוֹ אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה י-הוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַתִּלְאָה אֲשֶׁר מַצְאָתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלָם י-הוָה:

וְאַשְׁתַּעֲי מִשָּׁה לְחֲמוּהִי יֵת כָּל דְּעַבַּד יְיָ לְפָרְעָה וּלְמִצְרַאֵי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל עֲקָתָא דְּאַשְׁכַּחְתָּנוּן בְּאוּרְתָא וַשִּׁיזְבִּנוּן יְיָ:

וַיִּסְפֹּר מִשָּׁה לְחֲתָנּוֹ – לְמִשְׁוֹף אֶת לְבוֹ לְקַרְבּוֹ לַתּוֹרָה. אֶת כָּל הַתִּלְאָה – שְׁעַל הַיָּם וְשֶׁל עֲמָלֶק. הַתִּלְאָה – לִמ"ד אֶל"ף מִן הַסּוּד שֶׁל תִּיבָה, וְהַתִּי"ו הוּא תַקוּן וַיִּסּוּד הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים. וְכֵן: תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה.

וַיַּחֲדֵ יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה י-הוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:

וַחֲדֵי יִתְרוֹ עַל כָּל טְבַתָּא דְּעַבַּד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל דְּשִׁיזְבִּנוּן מִיָּדָא דְּמִצְרַאֵי:

וַיִּסְחָד יִתְרוֹ – וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: נַעֲשֶׂה בְּשָׂרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִצָּר עַל אֲבוֹד מִצְרַיִם. הֵינּוּ דְאִמְרֵי אֵינִשׁ: גִּיּוֹרָא עַד עֲשָׂרָה דָּרֵי לֹא תִבְנִי אֲרַמָּאָה בְּאַפִּיָּה. **עַל כָּל הַטּוֹבָה** – טוֹבַת הַמֶּן וְהַבָּאָר וְהַתּוֹרָה. וְעַל כָּלֵן **אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם** – עַד עַכְשָׁיו לֹא הָיָה עֶבֶד זָכוֹל לִבְרוֹחַ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיְתָה הָאָרֶץ מְסֻגָּרָת, וְאֵלּוּ יֵצְאוּ שְׂשִׁים רַבּוּא.

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְ-הוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פֶּרַעַה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:

וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְיָ דְשִׁיזִיב יִתְכוֹן מִיַּדָּא דְמִצְרָאִי וּמִיַּדָּא דְפֶרַעַה דְשִׁיזִיב יִת עֲמָא מִתַּחַת מְרוֹת מִצְרָאִי:

אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם – אִמָּה קִשְׁיָה. וּמִיַּד פֶּרַעַה – מֶלֶךְ קִשְׁיָה. מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם – כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן רַדּוּי וּמְרוֹת, הֵיכַד שְׁהָיוּ מִכְּבִידִים עֲלֵיהֶם הָיָה הַעֲבוּדָה.

עַתָּה יִזְעָתִי כִּי־גָדוֹל יְ-הוָה מִכָּל־הָאֱ-לֹהִים כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

כַּעַן יִזְעָנָא אַרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהַ בְּרַ מְנִיָּה אַרִי בְּכַתְגָּמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרָאִי לְמִדָּן יִת יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְּבִינּוּן:

עַתָּה יִזְעָתִי – מִכִּירוֹ הָיִיתִי לְשַׁעֲבֵר, וְעַכְשָׁיו בִּיּוֹתֵר. מִכָּל הָאֱ-לֹהִים – מִלְמַד שֶׁהָיָה מִכִּיר בְּכָל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבַעוֹלָם, שְׁלֹא הֵינִיחַ עֲבוּדָה זָרָה שְׁלֹא עֲבָדָה. כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם – כְּתַרְגוּמוֹ: בְּמַיִם דְּמוּ לֹאבְדָם וְהֵם נֶאֱבָדוּ בְּמַיִם. אֲשֶׁר זָדוּ – אֲשֶׁר הִרְשִׁיעוּ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרִשְׁוֵהוּ לְשׁוֹן "וַיִּזְדַּקֵּב נָזִיד": בְּקֻדְרָה אֲשֶׁר בְּשָׁלוֹ בָּהּ נִתְבַּשְׁלוּ.

וַיִּלָּחַד יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לֹא־לֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶכְל־לֶחֶם עִם־חֲתָן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱ-לֹהִים:

וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה עֲלָנוּ וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קֹדֶם יְיָ וְנֹאמָא אֶהָרֹן וְכָל סָבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכָל לְחֻמָּא עִם חֲמוּהִי דְמֹשֶ׈ה קֹדֶם יְיָ:

עִלָּה – כְּמִשְׁמַעָה, שֶׁהָיָה כָּלָה כָּלִיל. זְבָחִים – שְׁלָמִים. וַיָּבֵא אֶהָרֹן... – וּמֹשֶׁה הֵיכָן הִלָּךְ? וְהֵלֹא הוּא שְׂיַצָּא לְקִרְאָתוֹ וְגֵרָם לוֹ אֶת כָּל הַכְּבוֹד? אֵלֹא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִשְׁמַשׁ לִפְנֵיהֶם. לִפְנֵי הָאֱ-לֹהִים – מִכָּאן שֶׁהִנָּהֶנּה מְסַעֲדָה שְׁתַּלְמִידֵי חֻכְמַיִם מְסַבִּין בָּהּ, כָּאֵלּוּ נִהְיָה מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה.

שְׁנִי

וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּנֹשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:

וְהָיָה בִּיּוֹמָא דְבִתְרוּהִי וַיְתִיב מֹשֶׁה לְמִדָּן יִת עֲמָא וְקָם עֲמָא עֲלֻוּהִי דְמֹשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׂא:

וַיְהִי מִמַּחֲרַת – מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה, כֹּף שְׁנִינּוּ בְּסַפְרֵי. וּמַהוּ "מַמַּחֲרַת"? לְמַחֲרַת רִדְתּוֹ מִן הָהָר. וְעַל כִּרְחֻף אֵי אֲפֻשֶּׁר לוֹמַר אֵלֹא מַמַּחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָיָה קוֹדֶם מִמֶּן תּוֹרָה אֵי אֲפֻשֶּׁר לוֹמַר "וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי...". וּמִשְׁנֵתָנָה תּוֹרָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא יָשֵׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת הָעָם, שֶׁהָיָה בְּשַׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז יָרַד וְשָׁבֵר אֶת הַלּוּחֹת, וְלִמְחֹר עֲלָה בְּהַשְׁכָּמָה וְשָׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם וַיֵּרַד בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְאֵין פְּרָשָׁה זֹו כְּתוּבָה כְּסֻדֵּר, שְׁלֹא נֶאֱמַר "וַיְהִי מִמַּחֲרַת" עַד שְׁנֵה שְׁנִיָּה. אַף לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר יִתְרוֹ קוֹדֶם מִמֶּן תּוֹרָה בָּא, שְׁלּוּחֹו אֵל אֶרֶצוֹ לֹא הָיָה אֵלֹא עַד שְׁנֵה שְׁנִיָּה, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר כָּאן "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חוֹתְנּוֹ", וּמִצִּינוּ בְּמִסַּע הַדְּגָלִים שְׂאֹמֵר לוֹ מֹשֶׁה "נוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֵל הַמָּקוֹם... אֵל נָא תַעֲזוּב אוֹתְנוּ". וְאִם זֶה קוֹדֶם מִמֶּן תּוֹרָה, מִשְׁשִׁלְחוֹ וְהִלָּךְ הֵיכָן מִצִּינוּ שְׁחֻזֵּר? וְאִם תֹּאמַר: שֵׁם לֹא נֶאֱמַר "יִתְרוֹ" אֵלֹא "חוֹבֵב", וּבְנֵו שֶׁל יִתְרוֹ הָיָה? הוּא חוֹבֵב הוּא יִתְרוֹ, שֶׁהָיָה כְּתִיב: "מִבְּנֵי חוֹבֵב חוֹתֵן מֹשֶׁה". וַיָּשֵׁב מֹשֶׁה... וַיַּעֲמֵד הָעָם – יוֹשֵׁב כְּמֶלֶךְ וְכָלֵן עוֹמְדִים. וְהַקִּשָּׁה הַדְּבָר לִיתְרוֹ שֶׁהָיָה מְזֻלָּל בְּכַבּוּדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהוֹכִיחוֹ עַל כֹּף, שְׁנֶאֱמַר: "מִדּוּעַ אִתָּה יוֹשֵׁב לְבִדָּה" וְכָלֵם נִצָּבִים. מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב – אֲפֻשֶּׁר לוֹמַר כֵּן? אֵלֹא כָּל דִּין שְׂדָן דִּין אִמָּת לֹאמְתוֹ אֲפִלוּ שְׁעָה אַחַת, מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה כָּל הַיּוֹם, וּכְאֵלּוּ נַעֲשֶׂה שְׁתַּף לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: "וַיְהִי עֶרֶב...".

וַיִּרְא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מַה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אִתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אִתָּה יוֹשֵׁב לְבִדָּה וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:

וַחֲזָא חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יִת כָּל דְּהוּא עָבִיד לְעֲמָא וַאֲמַר מָא פִתְגָּמָא הָדִין דְּאִתָּ עָבִיד לְעֲמָא מִדִּין אִתָּ יְתִיב בְּלַחֲוֹדָה וְכָל עֲמָא קִימִין עֲלָנוּ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׂא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי אַרִי אָתָּן לְנָתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אֱ-לֹהִים:

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי אַרִי אָתָּן לְנָתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אֱ-לֹהִים:

כִּי יָבֵא – כְּמוֹ "כִּי בָא", לְשׁוֹן הוֹנָה. לְדִרְשׁ אֱ-לֹהִים – כְּתַרְגוּמוֹ: "לְמַתְבַּע אוּלְפָּן", לְשֹׁאֵל תַּלְמוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטָתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רַעְיָהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱ-לֹהִים וְאֶת־תּוֹרָתִיו:

כַּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אָתָּן לְנָתִי וְדֹאִינָנָא בֵּין גּוּבְרָא וּבֵין חֲבָרִיָּה וּמַהוֹדַעְנָא לְהוֹן יִת קִימָיָא דִּי יִת אוֹרְיָתִיָּה:

כי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – מִי שְׁיִהְיֶה לוֹ הַדָּבָר – בָּא אֵלַי.

וַיֹּאמֶר חֲתָן מִלְּשָׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:

וַיֹּאמֶר חֲתָן מִלְּשָׁה – דָּרָךְ כְּבוֹד קוֹרְאוֹ הַכְּתוּב: חוֹתְנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ.

נָכַל תִּבֶּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמָּךְ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְךָ:

נָכַל תִּבֶּל – כְּתָרְגוּמוֹ . וּלְשׁוֹנוֹ לְשׁוֹן כְּמִיּוּשָׁה, פְּלִישְׁטִרִי"ר בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "וְהָעֵלָה נָכַל", "כְּנָבוֹל עָלָה מִגֶּפֶן..." , שֶׁהוּא כְּמוֹשׁ עַל יְדֵי חֲמָה וְעַל יְדֵי קֶרֶחַ, וְכֹחוֹ מִשׁ וְנִלְאָה. גַּם אַתָּה – לְרַבּוֹת אֶהְרֹן וְחֹזֵר וְשׁוֹבְעִים זְקֻנִּים. כִּי כָבֵד מִמָּךְ – כְּבִדּוֹ רַב יוֹתֵר מִכּוֹחָךְ.

עָתָּה שָׁמַע בְּקִלְלִי אִיעָצְךָ וַיְהִי אֶ־לִּהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לָעַם מוֹל הָא־לִּהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָא־לִּהִים:

אִיעָצְךָ וַיְהִי אֶ־לִּהִים עִמָּךְ – בְּעֶצְהָ. אָמַר לוֹ: צֵא הַמֶּלֶךְ בְּגִבּוֹרָה. הִנֵּה אַתָּה לָעַם מוֹל הָא־לִּהִים – שְׁלִים וּמְלִיץ בִּינוֹתָם לְמָקוֹם, וְשׁוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֵתוֹ. אֵת הַדְּבָרִים – דְּבָרֵי רִיבּוֹתָם.

וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדָּרָךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חֵיל יִרְאִי אֶ־לִּהִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׂנָאִי בָצַע וְשָׁמַת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:

וְאַתָּה תַּחֲזֶה – בְּרוּם הַקֹּדֶשׁ שְׁעָלֶיךָ. אֲנָשִׁי חֵיל – עֲשִׁירִים, שָׂאִין צָרִיכִין לַהֲסָנִיף וּלְהַפִּיר פָּנִים. אֲנָשִׁי אֲמַת – אֵלּוּ בְּעָלֵי הַבִּטָּחָה, שֶׁהֵם כְּדָאִי לְסִמּוּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁעַל יְדֵי כּוֹ יִהְיוּ דְבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִין. שְׂנָאִי בָצַע – שְׁשׁוֹנָאִין אֵת מְמוֹנָם בְּדִין, כִּסְהִיא דְאַמְרִינּוּ: כָּל דִּינָא דְמַפְקִין מְמוֹנָא מִנִּיהּ בְּדִינָא, לֹא דִינָא הוּא . שָׂרֵי אֲלָפִים – הֵם הָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׂרִים לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף. שָׂרֵי מֵאוֹת – שִׁשֹּׁת אֲלָפִים הָיוּ. שָׂרֵי חֲמִשִּׁים – שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲלָף. וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת – שְׁשִׁים אֲלָף .

וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכַל־עֹת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם וְהָקֹל מֵעָלֶיךָ וְנִשְׁאָו אִתְּךָ:

וְשִׁפְטוּ – "וַיִּדְּיִנוּ", לְשׁוֹן צוּיִי. וְהָקֹל מֵעָלֶיךָ – דָּבָר זֶה לְהָקֹל מֵעָלֶיךָ. וְהָקֹל – כְּמוֹ: "וְהַכְּבֵד אֵת לִבּוֹ", "וְהַכּוֹת אֵת מוֹאֵב", לְשׁוֹן הוֹנָה.

אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצוּךְ אֶ־לִּהִים וְיִכְלָתָ עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:

וְצוּךְ אֶ־לִּהִים וְיִכְלָתָ עִמּוֹד – הַמֶּלֶךְ בְּגִבּוֹרָה: אִם מִצְנָה אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן, תוּכַל עִמּוֹד. וְאִם יַעֲכֹב עַל יָדְךָ לֹא תוּכַל לַעֲמוֹד. וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה – אֶהְרֹן, נָדָב וַאֲבִיהוּא, וְשׁוֹבְעִים זְקֻנִּים הַגְּלוּיִם עִתָּה עִמָּךְ.

שְׁלִישִׁי

וַיִּשְׁמַע מִלְּשָׁה לְקוֹל חֲתָנָהּ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר:

וַיִּבְחַר מִלְּשָׁה אֲנָשִׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אִתָּם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:

וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכַל־עֹת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּ אֶל־מִלְּשָׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפּוּטוּ־הֶם:

וַיִּדְּיִנוּ יָת עִמָּא בְּכָל עֵדוֹן יָת פִּתְגָם קָשִׁי מִיתָן לָוֶת מִלְּשָׁה וְכָל פִּתְגָם זַעִיר דִּינִין אַנּוּן:

וַיִּבְחַר מִלְּשָׁה גּוֹבְרִין דְּחִילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל וּמִנִּי יִתְהוֹן רִישִׁין עַל עִמָּא רַבָּנִי אֲלָפִי רַבָּנִי מֵאוֹתָא רַבָּנִי חֲמִשִּׁין וּרַבָּנִי עֶשְׂרִייתָא:

וְשָׁפוּטוּ – "וְדִינִין יָת עֲמָא" . וְיִיאֻוּן – "מִיתָן" . לְשָׁפוּטוּ הֵם – כְּמוֹ "לְשָׁפוּטוּ" . וְכֵן : "לֹא תַעֲבֹרִי" , כְּמוֹ 'לֹא תַעֲבֹרִי' . וְתַרְגּוּמוֹ: "דִּינִין אַנּוּן" . מִקְרָאוֹת הָעֵלְיוֹנִים הָיוּ לְשׁוֹן צוּוּי, לְכַף מִתְרַגְּמִין "וִידִינוּן", "יִיתוּן", "דִּינִינוּן"; וּמִקְרָאוֹת הַלְלוֹ לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ .

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיִּלְךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ:

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה יָת חֲמוּהִי וְאַזַּל לִיהָ לְאַרְעִיהָ:

וַיִּלְךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ – לַגִּיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ .

רביעי

פְּרִשְׁת הַהֲגָבָלָה

בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:

בְּיָרְחָא תְּלִיתָאָה לְמַפְק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּיוֹמָא הַדִּין אָתוּ לְמִדְבָּרָא דְּסִינַי:

בְּיוֹם הַזֶּה – בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ . לֹא הָיָה צָרִיד לְכַתֵּב אֵלָּא בְּיוֹם הַהוּא, מֵהוּ בְּיוֹם הַזֶּה? שְׂיָהִיו דְּבָרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים עָלֶיהָ, כְּאֵלּוּ הַיּוֹם נִתְּנָם .

וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּתְּנוּ מִצְוֹת וַיִּשְׁאֲרוּ לְקַבֵּיל טוֹרָא:

וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים – מֵהַ תִּלְמוּד לומר לְחֹזֵר וּלְפָרֵשׁ מֵהִיכָן נִסְעוּ? וְהֵלֵךְ כְּכָר כְּתִב שְׁבַרְפִּידִים הָיוּ חוֹנִינִם, בְּיָדוֹעַ שְׁמִשְׁם נִסְעוּ! אֵלָּא לְהַקִּישׁ נִסְיַעְתָּן מִרְפִּידִים לְבִיאָתָן לְמִדְבַּר סִינַי: מֵהַ בִּיאָתָן לְמִדְבַּר סִינַי בְּתִשְׁבֻּכָּה, אַף נִסְיַעְתָּן מִרְפִּידִים בְּתִשְׁבֻּכָּה. **וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל –** כְּאִישׁ אֶחָד בְּלִב אֶחָד; אֲבָל שָׂאָר כָּל הַחַיּוֹת בְּמִרְעַמַּת וּבְמַחֲלָקַת. **וַיִּתְּנוּ טוֹרָא –** לְמַזְרָחָהוּ . וְכָל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא נֶגֶד, פָּנִים לְמַזְרָח .

וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְיָ־הוֹה מֶן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

וּמֹשֶׁה עָלָה – בְּיוֹם הַשָּׁנִי . וְכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהִשְׁכָּמָה הָיוּ, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר" . **כֹּה תֹאמַר –** בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְכַסְדָּר הַזֶּה. **לְבֵית יִשְׂרָאֵל –** אֵלּוּ הַנָּשִׁים, תֹּאמַר לָהֶן בְּלִשׁוֹן רַבָּה. **וְתֹאמַר לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל –** עֲנֻשִׁים וְדַקְדּוּקִין פֶּרֶשׁ לְזָכָרִים, דְּכָרִים הַקָּשִׁין כְּגִידִין .

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־כַּנְּפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:

אַתֶּם רְאִיתֶם – לֹא מִסֵּרַת הָיָא בְּיָדְכֶם, , אֵלָּא אַתֶּם רְאִיתֶם. **אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם –** עַל כַּמָּה עֲבֻרוֹת הָיוּ סִיבִין לִי קִדְּם שְׁנִידוּגוֹ לְכֶם, וְלֹא נִפְרַעְתִּי מֵהֶם אֵלָּא עַל יָדְכֶם. **וְאֲשָׂא אֶתְכֶם –** זֶה יוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעַמְסֶס, שְׂהִיו יִשְׂרָאֵל מִפְּזָרִין בְּכָל אֶרֶץ גִּשְׁוֹן, וַיִּלְשַׁע קֵלָה, כְּשֶׁבָּאוּ לִסְעָ וּלְצֵאתָ, נִקְבְּצוּ כָּלֶם לְרַעַמְסֶס. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם "וְאֲשָׂא" – כְּמוֹ "וְאִסְעָ אֶתְכֶם", "וְנִשְׁיִלִית יִתְכוּן", תַּקּוֹן אֶת הַדְּבָר דְּרָף כְּבוֹד לְמַעְלָה. **עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים –** כְּנֶשֶׁר הַנוֹשֵׂא גּוֹזְלֵיו עַל כַּנְּפָיו. שְׁכַל שָׂאָר הָעוֹפּוֹת נוֹתְנִים אֶת בְּנֵיהֶם בֵּין רַגְלֵיהֶם, לְפִי שְׁמִתְנָרְאִין מַעוֹף אַחֵר שְׁפוֹרֵחַ עַל גְּבִיהֶם; אֲבָל הַנֶּשֶׁר הַזֶּה – אֵינוֹ מִתְנָרֵא אֵלָּא מִן הָאֲדָם, שְׁמָא יִזְרַק בּוֹ חַץ, לְפִי שְׂאִין עוֹף אַחֵר פּוֹרֵחַ עַל גְּבִיו. לְכַף נוֹתְנֵהוּ עַל כַּנְּפָיו, אוֹמֵר: מוֹטֵב יִכְנֹס הַחֵץ בִּי וְלֹא בְּבִנִי. אַף אֲנִי עָשִׂיתִי כֵן, "וַיִּסְעָ מִלֵּאדָּה אֶל־הָהָר" וְגוֹמֵר , "וַיָּבֹאוּ בֵּין מִחְנֵה מִצְרַיִם" וְגוֹמֵר ; וְהָיוּ מִצְרַיִם זוֹרְקִים חֲצִים וְאֲבָנֵי בִלְסִטְרָאוֹת, וְהָעֵנָן מִקְבֵּלָם. וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי – כְּתַרְגּוּמוֹ .

וַעֲתָה אִם־נִשְׁמָעוּ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאֶרֶץ:

וַעֲתָה – אִם עֲתָה תִּקְבְּלוּ עָלֵיכֶם, יַעֲרֹב לְכֶם מִכָּאן וְאֵילָף, שְׁכַל הַתַּחֲלוֹת קִשּׁוֹת. וְשִׁמְרַתֶּם אֶת בְּרִיתִי – שְׁאֲכַלְתָּ עִמָּכֶם עַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה. **סִגְלָה –** אוֹצָר חֲבִיב, כְּמוֹ "וְסִגְלַת מְלָכִים": כְּלִי יָקָר וְאֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גּוֹנְזִים אוֹתָם; כֹּךְ אַתֶּם תִּהְיוּ לִי סִגְלָה מִשְׂאָר אֲמוֹת. וְלֹא תֹאמְרוּ: אַתֶּם לְבַדְכֶם שְׁלִי וְאֵין לִי אַחֵרִים עִמָּכֶם, וּמֵהַ יֵּשׁ לִי עוֹד שְׁתֵּהא חֲבַתְכֶם נִפְרָת? **כִּי לִי כָל הָאֶרֶץ,** וְהֵם בְּעִינֵי וּלְפָנֵי לְכֻלּוֹם .

וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהֻנִּים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֲלֵהָ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֻנִּים – שָׂרִים, כְּמָה דָּאת אָמַר: "וּבְנֵי דוֹד כְּהֻנִּים הָיוּ" . אֲלֵהָ הַדְּבָרִים – לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר .

חמישי

וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשְׁמַע לְפָנֵיהֶם אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְיָ־הוֹה:

וְאַתָּה מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְסָבִי עֲמָא וְסִדֵּר גְּדַמְיָהוּן יָת כָּל פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין דְּפַקְדִּיהָ יְיָ:

וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְ-הוָה
נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִלְּשַׁח אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְ-הוָה:

וְאֶתִּיבוּ כָּל עַמָּא כַחֲדָא וְאָמְרוּ כָּל דְּמַלִּיל יִי נַעֲבִיד
וְאֶתִּיב מִלְּשַׁח יְת פִּתְגָמִי עַמָּא לְקֹדֶם יִי:

וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם וּגְוַמַּר – בְּיוֹם הַמַּחֲרָת, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי; שֶׁהָרִי בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה. וְכִי צָרִיד הָיָה מֹשֶׁה לְהַשִּׁיב? אֵלָּא בָּא הַכָּתוּב לְלַמֶּדֶד דְּרַךְ אֶרֶץ מִמֹּשֶׁה, שֶׁלֹּא אָמַר: הוּאִיל וְיִוָּדַע מִי שֶׁשָּׁלַחנִי, אֵינִי צָרִיד לְהַשִּׁיב.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָב
הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְךָ וְגַם־בִּי
נֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְ-
הוָה:

וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה הָא אָנָּא מִתְגַּלִּי לְךָ בְּעִיבָא דַּעֲנָנָא בְּדִיל
דִּישְׁמַע עַמָּא בְּמַלְלוֹתִי עַמְךָ וְאַף בִּי יְהִימָנוּן לְעָלָם
וְתוּי מֹשֶׁה יְת פִּתְגָמִי עַמָּא לְקֹדֶם יִי:

בְּעָב הָעָנוּ – בְּמַעֲבַה הָעָנוּ, וְזֶהוּ עֲרַפֵּל. וְגַם בִּי – גַּם בְּנִבְיָאִים הַבָּאִים אַחֲרָיִךְ. וַיַּגֵּד מֹשֶׁה וּגְוַמַּר – בְּיוֹם הַמַּחֲרָת, שֶׁהוּא רְבִיעִי לַחֲדָשׁ. אֶת דִּבְרֵי הָעָם וּגְוַמַּר – תְּשׁוּבָה עַל דְּבַר זֶה: שֶׁמַּעֲתִי מֵהֶם שָׁרְצוֹנָם לְשֹׁמֵעַ מִמֶּךָ. אֵינִי דוֹמָה לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי שְׁלִיחַ לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הַמַּלְךְ; רְצוֹנָנוּ לְרֹאוֹת אֶת מַלְכָּנוּ.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה לְךָ אֶל־הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם
וּמָחָר וּכְבֹּסוּ שִׁמְלֹתָם:

וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אֵינִיל לְוֹת עַמָּא וְתַזְמִינָנוּן יוֹמָא דִּין
וּמָחָר וַיַּחֲוִירוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה – אִם כֵּן, שֶׁמַּזְקִיקִין לְדַבֵּר עִמָּם, לְךָ אֵל הָעָם. וְקִדְשָׁתָם – וְזַמְנָתָם, שֶׁיִּכְיִנוּ עִצָּמָם הַיּוֹם וּמָחָר.

וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי | בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִרְד
יְ-הוָה לְעִינֵי כָּל־הָעָם עַל־הָר סִינַי:

וַיְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
תְּגַלִּי יִי לְעִינֵי כָּל עַמָּא עַל טוֹרָא דְּסִינַי:

וְהָיוּ נֹכְחִים – מַבְדִּילִים מֵאַשֶׁה. לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי – שֶׁהוּא שְׁשֶׁה בַּחֲדָשׁ. וּבַחֲמִישִׁי בְּנָה מֹשֶׁה אֶת הַמִּזְבֵּחַ תַּסַּח הָהָר וּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה מִצְבָּה, כָּל הָעָנָן הָאֵמֹר בְּפָרְשַׁת וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים; וְאִין מְקֹדֶם וּמֵאַחֵר בַּתוֹרָה. לְעִינֵי כָּל הָעָם – מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם סוּמָא, שֶׁנִּתְרַפְּאוּ כָּלָם.

וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעָם סָבִיב לֹאמֹר הַשְׁמָרוּ לְכֶם עֲלֹת
בְּהָר וְנִגַּע בְּקַצָּהּוּ כָּל־הַנִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:

וְתַתִּחִים יְת עַמָּא סָחֹר סָחֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן
מְלַמְסַק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפִיָּה כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא
אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל:

וְהִגְבַּלְתָּ – קִבַּע לָהֶם תַּחוּמִּין לְסִימָן, שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ מִן הַגְּבוּל וְהִלָּאָה. לֹאמֹר – הַגְּבוּל אוֹמֵר לָהֶם: הַשְׁמָרוּ מַעֲלֹת מִכָּאן וְהִלָּאָה; וְאַתָּה תַּזְהִירָם עַל כָּךְ. וְנִגַּע בְּקַצָּהּוּ – אֶפְלוּ בְּקַצָּהּוּ.

לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל או־יִירָה יִירָה אִם־
בְּהִמָּה אִם־אִישׁ לֹא יִתְּנָה בְּמִשְׁחָ הַיִּבְל הַמָּה יַעֲלוּ
בְּהָר:

לֹא תִקְרַב בֵּיה יָד אַרִי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגִּים אוֹ אֲשַׁתְּדָּא
יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֲנָשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד
שׁוֹפְרָא אָנוּן מוֹרְשָׁן לְמַסַּק בְּטוֹרָא:

יִירָה יִירָה – מִכָּאן לְנִסְקָלִין שֶׁהֵם נִדְחִין לְמִטָּה מִבֵּית הַסְּקִילָה, שֶׁהִיָּה גְבוּעָה שְׁתֵּי קוֹמוֹת. יִירָה – יִשְׁלַח לְמִטָּה לְאַרְצָן, כְּמוֹ "יִירָה בֵּינָם". בְּמִשְׁחָ הַיִּבְל – כְּשִׁימְשָׁח הַיִּבְל קוֹל אֶרֶץ, הוּא סִימָן סְלוּק שֶׁכִּינָה וְהַפְּסָקַת הַקוֹל; וְכִינָן שֶׁאֶסְתַּלַּק, הֵם רִשְׁאִין לַעֲלֹת. הַיִּבְל – הוּא שׁוֹפֵר שֶׁל אֵיל, שֶׁכֵּן בְּעַרְבֵי־אֵרֶץ קוֹרִין לְדַכְרָא יוֹבְלָא. וְשׁוֹפֵר שֶׁל אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק הָיָה.

וַיִּרְד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם
וַיְכַבְּסוּ שִׁמְלֹתָם:

וַנְּתַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוֹת עַמָּא וְזַמִּין יְת עַמָּא וְתַחֲוִירו
לְבוּשֵׁיהוֹן:

מִן הָהָר אֵל הָעָם – מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה פּוֹנֶה לְעַסְקָיו, אֵלָּא מִן הָהָר אֵל הָעָם.

וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלְשֶׁת יָמִים אֶל־תַּגְּשׁוּ
אֶל־אִשָּׁה:

וַאֲמַר לְעַמָּא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד
אֶתְתָּא:

הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלְשֶׁת יָמִים – לְסוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים, הוּא יוֹם רְבִיעִי, שֶׁהוּסִיף מֹשֶׁה יוֹם אַחַד מִדַּעֲתוֹ, כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר: בְּשִׁשָּׁה בַּחֲדָשׁ נִתְּנוּ עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת, לֹא הוּסִיף מֹשֶׁה כְּלוּם; וְלְשַׁלְשֶׁת יָמִים, כְּמוֹ "לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי". אֵל תַּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה – כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הֵלְלוּ, כְּדִי שִׁיְהִי הַנָּשִׁים טוֹבֵלוֹת לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתִהְיֶינָה טְהוֹרוֹת לְקַבֵּל תּוֹרָה; שָׂאֵם יִשְׁמָשׁוּ תוֹף שְׁלֹשֶׁת יָמִים, שֶׁמָּא תִפְלֹט הָאִשָּׁה שֶׁכָּבַת גֶּרַע לְאַחֵר טְבִילָתָהּ וְתַחֲזֹר וְתִטְמָא. אֲבָל מִשְׁשֻׁהָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, כָּכָר הַגֶּרַע מִסְרִיחַ וְאֵינִי רְאוּי לְהַזְרִיעַ, וְטְהוֹר מְלִטְמָא אֶת הַפּוֹלָטָה.

וְהָיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחַת הַבֶּקֶר וַיְהִי קָלִית וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
בַּהֵיחַת הַבֶּקֶר – מְלַמֵּד שֶׁהַקִּדִּים עַל יָדָם, מֵה שְׁאִין דָּרָךְ בְּשׂוֹר וְדָם לַעֲשׂוֹת כּוֹ, שְׂיֵהָא הָרַב מִמַּתִּין לַמִּלְמִיד. וְכֵן מְצִינוּ בִּיחְזַקְאֵל: קוּם צֹא אֶל הַבִּקְעָה וְגוֹמֵר, וְאָקוּם וְאַצֵּא אֶל הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד ה' עֹמֵד.	וַיּוֹצֵא מִשָּׁה אֶת־הָעָם לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמִּתְּנָה וַיִּתְּנֻצְבוּ בַּמִּתְּחִית הַהִיר:
וְאַפִּיק מִשָּׁה יָת עַמָּא לְקֻדְמוֹת מִימָרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וְאַתְעַתְּדוּ בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא:	לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים – מַגִּיד שֶׁהַשְׂכִּינָה יֵצֵאָה לִקְרֹאתָם כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לִקְרֹאת כָּלָה. וְזֶהוּ שְׁנַאמֵר: "ה' מַסִּינִי בָּא", וְלֹא נֹאמֵר "לְסִינִי בָּא". בַּמִּתְחִית הַהִיר – לְפִי פְּשׁוּטוֹ: בְּרָגְלֵי הַהִיר. וּמִדְּרָשׁוֹ, שֶׁנִּתְלַשׁ הַהִיר מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְפָּה עָלֵיהֶם כְּגִיגִית.
וְטוּרָא דְּסִינִי תִנּוּן פּוֹלִיָּה מִן קֻדָּם דְּאַתְגָּלִי עָלוּהִי יִי בְּאִישְׁתָּא וְסָלִיק תַּנְגִּיָּה כְּתַנְנָא דְּאַתּוּנָא וְזַע כָּל טוּרָא לְחֻדָּא:	וְהָרַסִינִי עֲשׂוֹן כָּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשׂוֹן כַּעֲשׂוֹן הַכְּבָשָׁן וַיִּתְחַד כָּל־הַהָר מְאֹד:
עֲשׂוֹן כָּלּוֹ – אֵין "עֲשׂוֹן" זֶה שֵׁם דְּבָר, שְׁהָרִי נְקוּד הַשִּׁי"ן פִּתְחָ; אֲלֹא לְשׁוֹן פֻּעַל, כְּמוֹ: אָמַר, שָׁמַר, שָׁמַע. לְכַךְ תַּרְגּוּמוֹ "תִּנּוּן פּוֹלִיָּה", וְלֹא תַרְגָּם "תַּנְנָא". וְכָל "עֲשׂוֹן" שֶׁבְּמִקְרָא נְקוּדִים קָמֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֵׁם דְּבָר. הַכְּבָשָׁן – שֶׁל סִיד. יָכוֹל כְּכַבָּשָׁן זֶה וְלֹא יוֹתֵר? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "בַּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשְּׂמִים"; וְזֶה תַּלְמוּד לּוֹמֵר "כְּבָשָׁן"? לְשַׁבֵּר אֶת הָאָזֶן מֵה שֶׁהִיא יָכוֹלָה לְשַׁמֵּעַ, נוֹתֵן לְבָרִיּוֹת סִמָּן הַנֶּכֶר לָהֶם. פִּיּוּצָא בּוֹ: "כְּאַרְיָה לְשָׂאֵג". וְכִי מִי נִתֵּן פֶּחַ בָּאָרִי, אֲלֹא הוּא, וְהַפְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאַרְיָה? אֲלֹא אֲנִי מְכַנֵּין וּמַדְמִין אוֹתוֹ לְבָרִיּוֹתָיו כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת הָאָזֶן מֵה שֶׁיָּכוֹלָה לְשַׁמֵּעַ. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ: "וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים"; וְכִי מִי נִתֵּן קוֹל לַמַּיִם? וְהִלָּא הוּא, וְאַתָּה מְכַנֶּה אוֹתוֹ לְדַמּוּתוֹ לְבָרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת הָאָזֶן.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפֵר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מִשָּׁה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד – מְנַהֵג הַדִּיּוּט, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְאַרְיָה לְתַקְעַ, קוֹלוֹ מְחַלֵּשׁ וְכוּהָה; אֲכָל כָּאֵן, הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד. וְלָמָּה כָּךְ מִתְחַלֵּה? לְשַׁבֵּר אֲזִנֵּיהֶם מֵה שֶׁיָּכוֹלִין לְשַׁמֵּעַ. מִשָּׁה יִדְבָּר – כְּשֶׁהִנֵּה מִשָּׁה מִדְּבַר וּמִשְׁמַע הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֹא "אֲנִכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ"; וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיעֵו לְתַת בּוֹ פֶּחַ, לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מְגִבִּיר וְנִשְׁמָע. יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל – יַעֲנֶנּוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל, כְּמוֹ "אֲשֶׁר יַעֲנֶה בָּאֵשׁ", עַל דְּבַר הָאֵשׁ, לְהוֹרִידוֹ.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפֵר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מִשָּׁה יִדְבָּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
וְהָיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וְהָיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:
וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבַמְשָׁרִיתָא:	וַיְהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְוֵי צַפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּתְּנָה:

וַיֹּאמֶר לִיה יְיָ אֵינִי לְחַיִּים וְתִסַּק אֶת וְאֶהְרֹן עִמָּךְ וְכִהְנִיָּא
וְעִמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמִסַּק לְקַדָּם יְיָ דְלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְ-הוָה לֵךְ-רֵד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ
וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהֹרָסוּ לַעֲלֹת אֵל-יְ-הוָה פֶּן-
יִפְרֹץ-בָּם:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה לְפָנֵי ה' וַיֹּאמֶר לֵהוֹךְ:

וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

וּמִלֵּיל יְיָ ית כָּל פֶּתַח־מַיָּא הָאֵלֵּין לְמִימַר:

וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

**אָנאַ יי אַלעקד דאפיקתד מארעא דמצרים מבית
עבדיתא לא יהוי לך אלה אחרון פר מני:**

אֲנֹכִי יְ-הוָה אֶ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֶ-לֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנַי:

לֹא תַעֲבִיד לָךְ צִילִים וְכָל דָּמוֹ דְּבַשְׁמִיָּא מִלְּעִילָא
וּדְבִארְעָא מִלְּרַע וּדְבַמִּיָּא מִלְּרַע לֹא רַע:

לֹא־תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל
וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תִפְלֹתְנִין אַרְי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא מִסְעֵר חֻבִּי אֲבָהֶן עַל בְּנִין מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתַאי
וְעַל דֶּר רַבִּיעֵאֵי לְסַנְאֵי כַּד מִשְׁלָמִין בְּנִיָּא לְמַחְטִי בְּתַר
אֲבָהֵתְהוֹן:

לֹא-תִשְׁמַחְנָה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְ-הוָה
אֶ-לֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פֶּלֶד עֶוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-
שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשֹׂנְאֵי:

וְעֵבִיד טִיבוֹ לְאַלְפֵי דָרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:

וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי:

לֹא תִימִי בְשֹׁמֵא דִי אֱלֹהֵךְ לְמַגְנָא אַרִי לֹא יִזְכִּי יְיָ ית
דִּיִּימִי בְשֹׁמִיָּה לְשִׁקְרָא:

לֹא תִשָּׂא אֶת-נַפְשׁוֹ יְיָ-הוֹה אֶל-לִהְיוֹת לְשׂוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה
יְיָ-הוֹה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׂוֹא:

לִישׁוּא – חֲנָם, לִהְבֵּל. וְאַיִזָּהוּ שְׂבוּעַת שְׁוֹא? נִשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיָּדוּעַ, עַל עֲמוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זֶהָב . לִשׁוֹן שֶׁקָר, כְּתַרְגוּמוֹ, כְּמָה דְּתִימָר: אִיזָהוּ שְׂבוּעַת שְׁוֹא? נִשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיָּדוּעַ, עַל עֲמוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זֶהָב. הַשְׁנִי לִשׁוֹן מִגֹּן, כְּתַרְגוּמוֹ, זֶה הַנִּשְׁבַּע לַחֲנָם וּלְהִבֵּל, עַל שֶׁל עֵץ – עֵץ, וְעַל אֶבֶן – אֶבֶן].

זְכוֹר אֶת-יְיָ הַשָּׁבֹת לְקַדְּשׁוֹ:

הוּא דְּכִיר יְת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהָ:

זְכוֹר – זְכוֹר וְ"שְׁמֹר" בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, וְכֵן: "מִסְלֻלִיָּה מוֹת יוֹמֶת", "וּבְיוֹם הַשָּׁבֹת שְׁנֵי כְּבָשִׂים". וְכֵן "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָיִם", "גְּדֻלִּים תַּעֲשֶׂה לָּךְ"; וְכֵן "עֲרֹנֹת אִשֶּׁת אַחִידָה", "וְכִמְהָ יָבֵא עָלֶיהָ". הוּא שְׁנַאֲמָר: "אִסַּח דְּבָר אֶל-לֵהִים שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְנֹי". "זְכוֹר" – לִשׁוֹן פְּעוּל הוּא, כְּמוֹ: "אֶכּוֹל וְשָׁתוּ", "הִלּוּד וּבִכָּה"; וְכֵן פְּתָרוֹנוֹ: תָּנוּ לֵב לִזְכֹּר תָּמִיד אֶת יוֹם הַשָּׁבֹת, שְׁאֵם גִּזְמָן לָךְ סָפֵץ יָפֵה, תִּהְיֶה מְזַמִּינוֹ לְשַׁבָּת .

לַעֲשֹׂת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתָהּ:

שְׁתָא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידָתָהּ:

וְעֲשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתָהּ – כְּשֶׁתִּבְאֵא שַׁבָּת, יִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּאֵלוֹ כָּל מְלָאכָתָהּ עֲשׂוּיָהּ, שְׁלֹא תִהְרַהֵר אַחֵר מְלָאכָה.

וּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיָה לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אִתָּהּ | וּבְנֶה וּבְנֶה עֲבָדָהּ וְאִמְתָּהּ וּבְהִמְתָּהּ וּגְרָהּ אֲשֶׁר בַּשְּׁעָרֶיהָ:

וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיהָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אִתָּהּ וּבְנֶה וּבְנֶה עֲבָדָהּ וְאִמְתָּהּ וּבְהִמְתָּהּ וּגְרָהּ דְּבִקְרוּן:

אִתָּהּ וּבְנֶה וּבְנֶה – אֵלּוּ קִטְנִים. אוֹ אֵינֻ אֵלּא גְּדוּלִּים? אֲמַרְתָּ, הֲרִי כְּכֹר מְזַהֲרִים הֵם; אֵלּא לֹא בָּא אֵלּא לְהַזְהִיר גְּדוּלִּים עַל שְׂבִימַת הַקִּטְנִים. וְזֶהוּ שְׁשִׁנִּינוּ: קָטָן שָׁבָא לְכַבּוֹת – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שְׁשִׁבִיתָתוֹ עָלֶיהָ .

כִּי נַעֲשֶׂה יָמִים עֲשֶׂה י-הִנֵּה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְךָ י-הִנֵּה אֶת-יְיָ הַשָּׁבֹת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

אֲרִי שְׁתָא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יְת שְׁמִיָּא וְיְת אֲרַעָא יְת יִמָּא וְיְת כָּל דְּבַהוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִידָה יְיָ יְת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקַדְּשִׁיהָ:

וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – כְּבִיכּוֹל הַכְּתִיב בְּעֲצָמוֹ מְנוּחָה, לְלַמֵּד הֵימָנוּ קַל נַחְמָר לְאָדָם שֶׁמְלַאכְתּוֹ בְּעָמַל וּבִיגִיעָה, שִׁיָּהָ נַח בְּשַׁבָּת. בְּרַךְ... וַיְקַדְּשֵׁהוּ – בִּרְכוּ בְּמֹן, לְכַפְּלוֹ בַּשָּׁשִׁי לַחֵם מִשְׁנֶה; וְקַדְּשׁוּ בְּמֹן, שְׁלֹא הִיָּה יוֹרֵד בּוֹ.

כִּבְדָּה אֶת-אֲבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיהָ עַל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-י-הִנֵּה אֶל-לִהְיָה נָתַן לָךְ:

יִקָר יְת אָבוּיהָ וְיְת אִמָּהּ בְּדִיל דְּיִירְכוּן יוֹמָהּ עַל אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶיהָ יְהִיב לָךְ:

לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיהָ – אִם תִּכְבֵּד יֵאָרְכוּ, וְאִם לֹא יִקְצְרוּ, שְׁדַבְּרִי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם, נִדְרָשִׁין מְכַלל הֵן לֹא וּמְכַלל לֹא הֵן.

לֹא תִרְצַח לֹא תִנָּאף לֹא תִגְנֹב לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעְיָה עַד שֶׁקָר:

לֹא תִקְטוּל נִפְשָׁ לֹא תִגּוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד בְּחִבְרָה סְהִדוּתָא דְּשִׁקְרָא:

לֹא תִנָּאף – אֵין נֶאֱוָף אֵלּא בְּאִשֶּׁת אִישׁ, שְׁנַאֲמָר: מוֹת יוֹמֶת הִנָּאף וְהִנָּאֶפֶת", וְאֹמַר: "הָאִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים". **לֹא תִגְנֹב** – בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר. "לֹא תִגְנֹבוּ", בְּגוֹנֵב מִמּוֹן. אוֹ אֵינֻ אֵלּא זֶה בְּגוֹנֵב מִמּוֹן, וְלִהְלֹן בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת? אֲמַרְתָּ, דְּכָר הַלָּמֵד מַעֲנִינוֹ: מַה לֹּא תִרְצַח, לֹא תִנָּאף, מְדַבֵּר בְּדָכָר שְׁסִיבִין עָלֵיהֶם מִימַת בֵּית דִּין, אִף לֹא תִגְנֹב, דְּכָר שְׁסִיב עָלָיו מִימַת בֵּית דִּין .

לֹא תִחַמֵּד בֵּית רַעְיָה לֹא-תִחַמֵּד אִשֶּׁת רַעְיָה וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרׇוֹ וְחִמְרׇוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָה:

לֹא תִחַמֵּד בֵּית חִבְרָה לֹא תִחַמֵּד אִמַת חִבְרָה וְעַבְדִּיהָ וְאִמְתִּיהָ וְתוֹרִיהָ וְחִמְרִיהָ וְכָל דְּלִחְבְּרָה:

שְׁבִיעִי פְּרִשְׁתָּ יִרְאֵת מַעֲמַד הָרַ סִינִי

וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַקָּהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק:

וְכָל עֲמָא חֲזַן יְת קִלְיָא וְיְת בַּעוֹרִיָּא וְיְת קַל שׁוֹפְרָא וְיְת טוֹרָא דְּתַנּוּ וְחִזָּא עֲמָא וְנָעוּ וְקָמוּ מֵרַחֲקָ:

וְכָל הָעָם רֹאִים – מְלַמֵּד שְׁלֹא הִיָּה בְּהֶם אֶחָד סוּמָא. וּמִנֵּין שְׁלֹא הִיָּה בְּהֶם אֵלֶם? תַּלְמוּד לׁוֹמַר: "וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם". וּמִנֵּין שְׁלֹא הִיָּה בְּהֶם חֲרָשׁ? תַּלְמוּד לׁוֹמַר: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע". **רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת** – רוֹאִין אֶת הַנִּשְׁמָע, שְׁאִי אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר. **אֵת הַקּוֹלֹת** – הַיּוֹצֵאִין מִפִּי הַגְּבוּרָה. **וַיִּנָּעוּ** – אֵין נוּעַ אֵלּא זִיעַ. **וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק** – הֵיוּ נִרְתַּעֲוִין לְאַחֲרִיהֶם שְׁנִים עָשָׂר מִיל, כְּאֶרֶךְ מִחְנִיָּהֶם; וּמִלֵּאכִי הַשְּׂרַת בָּאִין וּמִסִּיעִין אוֹתָן לְהַסְוִירָן, שְׁנַאֲמָר: "מִלֵּאכִי זֶ-בָּאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן".

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יִדְּבַר עִמָּנוּ אֶל-לֵהִים פֶּן-נָמוּת:

וְאֹמְרוּ לְמֹשֶׁה מַלְיִל אִתָּ עֲמָנָא וְנִקְבִּיל וְלֹא יִתְמַלֵּל עֲמָנָא מִן קָדָם יְיָ דְּלִמָּא נָמוּת:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבִעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה לַעֲמָא לֹא תִדְחִלוּן אַרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֶתְגְּלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּיּוּ וּבְדִיל דְתַהִי דַחְלַתִּיה עַל אִפִּיכוֹן בְּדִיל דְלֹא תַחֲבוּבוּן:
--	---

לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם – לַגְדֹּל אֶתְכֶם בַּעוֹלָם, שְׂנִיצָא לְכֶם שֵׁם בְּאֻמוֹת שֶׁהוּא בְּכֹבֹדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם. נִסּוֹת – לְשׁוֹן הִרְמָה וּגְדֻלָּה, כְּמוֹ: "הִרְמִינִי נָס", "אֲרִים נָסִי", "וְכַנֵּס עַל הַגִּבְעָה", שֶׁהוּא זָקוּף. וּבִעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ – עַל יְדֵי שְׁרָאִיתָם אוֹתוֹ יִרְאוּי וּמֵאִים, תִּדְעוּ כִּי אֵין זִוְלָתוֹ וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו.

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעָרְפֶּל אֲשֶׁר־שֵׁם הָאֱלֹהִים:	וְקָם עֲמָא מֵרַחֵיק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמַטָּא דְתַמָּן יִקְרָא דִּיּוּ:
--	---

נִגַּשׁ אֶל הָעָרְפֶּל – לִפְנֵים מִשְׁלַשׁ מַחְצוֹת שְׁנָאָמַר, חֻשָּׁף עֵנָן וְעָרְפֶּל: "וְהָיָה בְּעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֻשָּׁף עֵנָן וְעָרְפֶּל". עָרְפֶּל הוּא עַב הָעֵנָן, שְׂאָמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִכִּי בָא אֵלֶיךָ בַּעֲב הָעֵנָן".

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוֹה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּן חֲזִיתוֹן אַרִי מִן שְׂמִיא מַלְלִית עִמָּכוֹן:
--	--

כֹּה תֹאמַר – בְּלִשׁוֹן הֵנָּה. אַתֶּם רְאִיתֶם – יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַה שְׂאָדָם רוֹאֶה לְמַה שְׂאָחֲרִים מְשִׁיחִין לוֹ; שְׂמִיא שְׂאָחֲרִים מְשִׁיחִין לוֹ, פְּעָמִים שְׁלֹבֹן חֲלוּק מִלְהַאָּמִיו. כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי – וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי" ? בָּא הַפְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ בִּינֵיהֶם: "מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעָה אֶת קוֹלֵי לִיכְרֹךְ וְעַל הָאָרֶץ הִרְאָה אֶת אִשׁוֹ הַגְּדוּלָּה"; כְּבוֹדוֹ בְּשָׁמַיִם, וְאִשׁוֹ וּגְבוּרָתוֹ עַל הָאָרֶץ. דְּבַר אַחֵר: הַרְפִּין שְׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְהַצִּיעֵן עַל הָהָר; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֶד".

לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם:	לֹא תַעֲבֻדוּן קִדְמֵי דַחְלוֹ דְכֶסֶף וְדַחְלוֹ דְזָהָב לֹא תַעֲבֻדוּן לְכוֹן:
---	---

לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי – לֹא תַעֲשׂוּן דְמוֹת שְׂמִישֵׁי הַמְּשֻׁמָּשִׁים לִפְנֵי בַּמִּרוֹם. אֱלֹהִי כֶסֶף – בָּא לְהַזְהִיר עַל הַכְּרוּבִים שְׂאִתָּה עוֹשֶׂה לַעֲמֵד אִתִּי, שְׁלֹא יִהְיוּ שֵׁל כֶּסֶף; שְׂאִם שְׁנִיתָם לַעֲשׂוֹתָם שֵׁל כֶּסֶף, הָרִי הֵן לִפְנֵי כְּאִלְהוּת. וְאֱלֹהִי זָהָב – בָּא לְהַזְהִיר שְׁלֹא יוֹסִיף עַל שְׁנֵי; שְׂאִם עֲשִׂית אַרְבָּעָה, הָרִי הֵן לִפְנֵי כֹא־לֹהִי זָהָב. לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם – לֹא תֹאמַר: הָרִינִי עוֹשֶׂה כְּרוּבִים בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת כְּדָרָף שְׂאִנִּי עוֹשֶׂה בְּבֵית עוֹלָמִים; לְכַךְ נֹאמַר: לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם.

מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזִבְחֶתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֵמֶיךָ אֶת־צֹאנֶיךָ וְאֶת־בִּקְרָדְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ:	מִדְּבַח אֲדָמָתָא תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתַהִי דְבַח עֲלוֹהִי יִתְ עֲלֹתֶיךָ וְיִתְ נִכְסַת קוּדְשָׁךְ מִן עֲנָךְ וּמִן תוֹרָךְ בְּכָל אֶתְר דְּאֲשִׁרִי שְׁכִינָתִי לְתַמָּן אֲשַׁלַּח בִּרְכָתִי לָךְ וְאֲבָרְכֶנְךָ:
--	--

מִזְבַּח אֲדָמָה – מִחֻבֵּר בְּאֲדָמָה, שְׁלֹא יִכְנָנוּ עַל גְּבִי עֲמוּדִים אוֹ עַל גְּבִי בָסִיס. דְּבַר אַחֵר: שְׁהִיָּה מְמַלֵּא אֶת חֲלָל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲדָמָה בְּשַׁעַת חֲנִינָתוֹ. תַעֲשֶׂה לִּי – שְׂתַּהֲבָה תַחֲלַת עֲשִׂיתוֹ לְשָׁמִי. וְזִבְחֶתָּ עָלָיו – אֲצִלוֹ, כְּמוֹ "וְעָלִיו מִטָּה מְנֻשָּׁה". אוֹ אֵינֹו אֵלָא עָלִיו מִמָּשׁ? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל מִזְבַּח ה' אֶל־לִהְיוֹת", וְאֵין שְׁחִיטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ – אֲשֶׁר מִצְאָנָךְ וּמִבִּקְרָדְךָ; "אֶת צֹאנֶיךָ וְאֶת בִּקְרָדְךָ" – פְּרוֹשׁ לְאֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי – אֲשֶׁר אֲמֵן לָךְ רְשׁוֹת לְהַזְכִּיר שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שְׁלִי, שֵׁם אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ, אֲשֶׁרָה שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ. מִכָּאֵן אִתָּה לְמַד שְׁלֹא נִתְּן רְשׁוֹת לְהַזְכִּיר שֵׁם הַמִּפְרָשׁ אֵלָא בְּמָקוֹם שְׁהַשְׁכִּינָה בָּאָה שֵׁם, וְהוּא בֵּית הַבְּחִירָה, שֵׁם נִתְּן רְשׁוֹת לַפְּהָגִים לְהַזְכִּיר שֵׁם הַמִּפְרָשׁ בְּנִשְׂיָאָת כַּפִּים לְכַרְךָ אֶת הָעָם.

וְאִם־מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתְהֶן גְּזִית כִּי חֲרָבָה הִנֵּפֶת עָלֶיךָ וְתַחֲלָלָהּ:	וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִין תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנִי יִתְהוֹן פְּסִילוֹן לֹא תִרִים חֲרָבָה עָלֶיךָ וְתַחֲלִינָהּ:
--	--

וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים – רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: כָּל "אִם" וְ"אִם" שֶׁבַתּוֹרָה רְשׁוֹת, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה. וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי, הָרִי "אִם" זֶה מְשֻׁמָּשׁ בְּלִשׁוֹן "כַּאֲשֶׁר": וְכַאֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לִּי מִזְבַּח אֲבָנִים – לֹא תִבְנֶנָּה אֶתְהֶן גְּזִית; שְׁהִרִי חוּבָה עָלֶיךָ לְבָנוֹת מִזְבַּח אֲבָנִים, שְׁנָאָמַר: "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶנָּה". וְכֵן "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה" – חוּבָה הוּא, שְׁנָאָמַר: "וְהִעֲבַט תַעֲבִיטֶנּוּ", וְאִף זֶה מְשֻׁמָּשׁ בְּלִשׁוֹן "כַּאֲשֶׁר". וְכֵן "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בָּפוֹרִים", זֶה מִנְחַת הָעֹמֶר, שְׁהִיא חוּבָה; וְעַל פְּרָחָד אֵין "אִם" הַלָּלוּ תְלוּיִין, אֵלָא נִדְאִין, וּבְלִשׁוֹן "כַּאֲשֶׁר" הֵם מְשֻׁמָּשִׁים. גְּזִית – לְשׁוֹן גְּזִיזָה, שְׁפוֹסְקָן וּמִכְתָּמָן בְּכַרְזֵל. כִּי חֲרָבָה הִנֵּפֶת עָלֶיךָ – הָרִי "כִּי" זֶה מְשֻׁמָּשׁ בְּלִשׁוֹן "פֶּן" שֶׁהוּא "דִּילְמָא": פֶּן תִּגְרִי חֲרָבָה עָלֶיךָ. וְתַחֲלָלָהּ – הָא לְמַדָּת שְׂאִם הִנֵּפֶת עָלֶיךָ בְּרָזֵל, חֲלָלָתָ; שְׁהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהַאֲרִיךְ יָמָיו שֵׁל אָדָם, וְהַבְּרָזֵל נִבְרָא לְקַצֵּר יָמָיו שֵׁל אָדָם; אֵין זֶה בְּדִין שְׁיֻנוּף הַמִּקְצָר עַל הַמַּאֲרִיךְ. וְעוֹד, שְׁהַמִּזְבֵּחַ מְטִיל שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שְׁבִשְׁמִים, לְפִיכָךְ לֹא יָבֹא עָלֶיךָ כּוֹרֶת וּמַסְכֵּל. וְהָרִי דְבָרִים קַל נַחֲמָר: וְיָמָה אֲבָנִים, שְׂאִינִם רוֹאוֹת וְלֹא שׁוֹמְעוֹת וְלֹא מְדַבְּרוֹת, עַל יְדֵי שְׁמִטִּילוֹת שְׁלוֹם אֲמָרָה תּוֹרָה: "לֹא תִגְרִי עָלֶיךָ בְּרָזֵל" – הַמְטִיל שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין מִשְׁפָּחָה לְמִשְׁפָּחָה, בֵּין אָדָם לְחֵבֶרֶו, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁלֹא תִבּוֹאֶהוּ פְרַעַנּוֹת.

וְלֹא-תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלָה וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶיךָ עַל מִזְבְּחִי דָלָא תִתְגַּלִּי עֲרִיתְךָ עֲרוֹתֶךָ עָלָיו:

וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת – כְּשֶׁאַתָּה בּוֹנֶה כֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ, לֹא תַעֲשֶׂהוּ מַעֲלֹת מַעֲלֹת, אִישׁקִלוֹנִי שׁ בְּלַעַז, אֲלֵא חֶלֶק יִהְיֶה וּמִשְׁפָּע. אֲשֶׁר לֹא תִגָּלָה עֲרוֹתְךָ – שֶׁעַל יְדֵי הַמַּעֲלֹת אַתָּה צָרִיךְ לְהִרְחִיב פְּסִיעוֹתַיִךְ. וְאִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ גִּלְוֵי עֲרוֹנָה מִמֶּשׁ, שְׁהִרִי כְּתִיב: "וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי בָד", מִכָּל מְקוֹם הִרְחַבְתָּ הַפְּסִיעוֹת קְרוֹב לְגִלְוֵי עֲרוֹנָה הוּא, וְאַתָּה נוֹהֵג בָּהֶם מִנְהַג בְּזִיוֹן. וְהִרִי דְבָרִים קֵל וְחֹמֶר: וְכֵּה אֲבָנִים הִלְלוּ, שְׂאִין בָּהֶם וַעֲת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנוֹ, אֲמָרָה תוֹרָה: הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶם צִרְף, לֹא תִנְהַג בָּהֶם מִנְהַג בְּזִיוֹן; חֲבֵרָה, שֶׁהוּא בְּדַמּוֹת יוֹצֵרָה וּמִקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנוֹ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

המשך נ"ך:

שְׁלֵהֲבַתְיָה: יָמִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת-הָאֵהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטָפוּהָ אִם-יִתֵּן אִישׁ אֶת-כָּל-הָוֶן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ: אֲתוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ מֶה-נַּעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בַּיּוֹם שִׁידְבֵּר-בָּהּ: אִם-חֹמֶה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם-דָּלֶת הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לוֹחַ אַרְז: אֲנִי חֹמֶה וְשָׂדִי כַּמִּגְדָּלוֹת אֲזִי הִנֵּיתִי בְּעֵינָיו כַּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: אֲכַרֵּם הִנֵּה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמֶּוֶן נָתַן אֶת-הַכָּרֶם לְנֹטְרִים אִישׁ יָבֵא בְּכָרְיוֹ אֶלָּה כֶּסֶף: בְּכָרְמִי שָׁלִי לְפָנַי הָאֵלֶּה לָּהּ שִׁלְמָה וּמֵאֲתָיִם לְנֹטְרִים אֶת-כָּרְיוֹ: הִיוֹשֶׁבֶת בַּגָּזִים חֲבֵרִים מִקְשִׁיבִים לְקוֹלָהּ הַשְׁמִיעֵנִי: בָּרַח | דוֹדִי וְדַמָּה-לָּהּ לְצַבִּי אוֹ לַעֲפֹר הָאֵילִים עַל הָרֵי בְּשָׁמִים:

המשך רמב"ם:

שְׁנֵאמַר "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, מִמִּתְרַת הַשָּׁבֶת".
קִסָּב לְשַׁבַּת בַּיּוֹם חֲמִשִּׁים, שְׁנֵאמַר "וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, מִקְרָא קֹדֶשׁ".
קִסָּג לְשַׁבַּת בְּרֵאשׁוֹן שְׁלַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנֵאמַר "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן".
קִסֵּד לְהַתְעַנּוֹת בְּעִשְׂרֵי בּוֹ, שְׁנֵאמַר "וּבַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנִנוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם".
קִסֵּה לְשַׁבַּת בַּיּוֹם הַצּוֹם, שְׁנֵאמַר "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם".
קִסוֹ לְשַׁבַּת בְּרֵאשׁוֹן שְׁלַחֲדָשׁ הַשְּׁכֹת, שְׁנֵאמַר "בַּיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ".

ב. אֲנִי תִבְצֹלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשְׁנַת הָעֲמָקִים:
בְּשׁוֹשְׁנָהּ בֵּין הַחוֹתִים כִּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבְּנוֹת:
בְּתַפְלוֹת בַּעֲצֵי הַיָּעַר כִּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ
חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבְּתִי וּפְרִיָּו מִתּוֹק לַחֲפִי: הִבִּיאֲנִי אֶל־
בֵּית הַלֵּין וְדָגְלוֹ עָלַי אֲהַבָּה: סִמְכוּנִי בְּאִשִּׁישׁוֹת
רִפְדוֹנִי בַּתְּפוּתִים כִּי־חֹלֶלֶת אֲהַבָּה אָנִי: וְשָׂמָלּוּ
תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיִּמְיְנוּ תַּחֲבֻקָּנִי: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם
בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָּאוֹת אוֹ בְּאִילֹת הַשָּׁדָה אִם־
תַּעֲרִירוּ וְאִם־תַּעֲזוֹרְרוּ אֶת־הָאֲהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ:
"קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מִדֹּלֶג עַל־הַקְּהָרִים מִקִּפְץ
עַל־הַגְּבָעוֹת: "דּוֹמָה דּוֹדִי לַצִּבִּי אוֹ לַעֲפָר הָאֵילִים
הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּית מִן־הַחֲלִלוֹת
מֵאִיץ מִן־הַחֲרָכִים: עֲנֶה דּוֹדִי וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ
רַעֲיָתִי יָפְתִי וְלִכִּי־לָךְ: "כִּי־הִנֵּה הִסְתּוֹ עָבַר הַגֶּשֶׁם
חִלָּף הַלָּךְ לוֹ: "הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ עֵת הַזֹּמֶר
הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ: "הִתְאַנָּה חֲנוּטָה
פִּלְיָה וְהַגִּפְנִים סִמְדָר גִּתָּנוּ רִית קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי
יָפְתִי וְלִכִּי־לָךְ: "יֹונָתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע בְּסִתְרִי
הַמִּדְרָגָה הִרְאִינִי אֶת־מְרָאִיךָ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ
כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרָאִיךָ נָאוֹה: "אֶחְזוּ־לָנוּ שְׁעָלִים
שְׁעָלִים קִטְנִים מִחֲבָלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סִמְדָר:
"דּוֹדִי לִי וְאָנִי לוֹ הִרְעָה בְּשׁוֹשְׁנִים: "עַד שִׁיפּוֹת
הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סֵב דְּמַה־לָּךְ דּוֹדִי לַצִּבִּי אוֹ
לַעֲפָר הָאֵילִים עַל־תְּרִי בְּתֵר:

ג. עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלִּילֹת בִּקְשָׁתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
בִּקְשָׁתִי וְלֹא מִצָּאתִיו: אֶקְוֶמָה נָא וְאֶסֹבְבָהּ
בְּעִיר בְּשׁוֹקִים וּבִרְחֻבוֹת אֲבִקְשָׁה אֶת שְׂאֵהָבָה
נִפְשִׁי בִּקְשָׁתִי וְלֹא מִצָּאתִיו: מִצָּאוֹנִי הַשְׁמָרִים
הַסֹּבְבִים בְּעִיר אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי רֵאִיתָם: דִּמְעַט
שִׁעְבַּרְתִּי מֵהֶם עַד שִׁמְצָאתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
אֶתְחַזְּתִי וְלֹא אֶרְפָּנוּ עַד־שֶׁהִבִּיאֲתִיו אֶל־בֵּית אִמִּי
וְאֶל־חֻדְר הַזֹּרְתִי: "הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
בְּצַבָּאוֹת אוֹ בְּאִילֹת הַשָּׁדָה אִם־תַּעֲרִירוּ וְאִם־
תַּעֲזוֹרְרוּ אֶת־הָאֲהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ: מִי זֹאת עֲלָה
מִן־הַמִּדְבָּר כְּתִימָרוֹת עֲשֹׂן מִקִּטְרַת מֶרֶ וְלִבּוֹנָה

מִכָּל אֲבָקָת רוֹכֵל: הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁלֹמָה שְׁשִׁים
גִּבּוֹרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל: "כָּלֶם אֶחָזִי חָרֵב
מִלְמָדִי מִלְחָמָה אִישׁ חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ מִפְּתַח
בַּלִּילֹת: "אֶפְרַיִם עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה מַעֲצֵי
הַלְבָּנוֹן: עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף רִפִּידָתוֹ זָהָב מְרַכְּבוֹ
אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אֲהַבָּה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:
"צִאֲנָה וְרֹאעִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה בְּעֶטְרָה
שְׁעֵטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחַת לְבוֹ:

ד. הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים מִבַּעַד
לְצִמְתֶּךָ שֹׁעֵרֶךְ כַּעֲדָר הָעֵזִים שְׁגָלְשׁוֹ מִתֵּר גִּלְעָד:
"שִׁנִּיךָ כַּעֲדָר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִן־הַרְחָצָה שְׁכָלֶם
מִתְאַיְמוֹת וְשִׁפְלָה אֵין בָּהֶם: גִּפְחוֹט הַשָּׁנִי
שִׁפְתוֹתֶיךָ וּמִדְבַּרְךָ נָאוֹה כְּפֶלֶח הָרִמּוֹן רִקְתֶּךָ
מִבַּעַד לְצִמְתֶּךָ: דִּמְגָדְל דּוֹיֵל צוֹאֲרֶךְ בְּנוֹי
לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמַּגֵּן תִּלּוֹי עָלָיו כָּל שְׁלִטִי
הַגִּבּוֹרִים: "שְׁנֵי שִׁנֶּיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם תְּאוּמֵי צִבְיָה
הָרוּעִים בְּשׁוֹשְׁנִים: עַד שִׁיפּוֹת הַיּוֹם וְנָסוּ
הַצִּלְלִים אֶלְךָ לִי אֶל־תֵּר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת
הַלְבוֹנָה: יִפְלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמֹום אֵין בָּךְ: "אֲתִי
מִלְבָּנוֹן כָּלָה אֲתִי מִלְבָּנוֹן תְּבוֹאִי תִשְׁוִרִי | מֶרֶאשׁ
אַמְנָה מֶרֶאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מִמַּעַנּוֹת אֲרִיּוֹת
מִהַרְרֵי נִמְרִים: "לִבְבְּתָנִי אֶחָתִי כָלָה לִבְבְּתָנִי
בְּאַחַת מַעֲיִנֶיךָ בְּאַחַד עֲנָק מִצּוֹרְגֶיךָ: מַה־יָּקוּ
דְּרִיךְ אֶחָתִי כָלָה מַה־טָּבוּ דְרִיכֶךָ מִלֵּין וְרִית שְׁמִנֶיךָ
מִכָּל־בְּשָׂמִים: "נָפֶת תִּטְפֹּנָה שִׁפְתוֹתֶיךָ כָלָה דְּבִשׁ
וְחִלָּב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ וְרִית שְׁלִמְתֶיךָ כְּרִית לְבָנוֹן:
"גֵּן נָעוּל אֶחָתִי כָלָה גֵּל נָעוּל מַעֲנֵן חֲתוּם:
"שְׁלַחְתֶיךָ פֶּרֶדֶס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מִגְדִּים כְּפָרִים
עִם־גִּרְדִּים: "גִּרְדָּ | וְכֶרֶם קִנָּה וְקִנְמֹון עִם כָּל־
עֲצֵי לְבוֹנָה מֶרֶ וְאֶהְלוֹת עִם כָּל־רֹאשֵׁי בְשָׂמִים:
"מַעֲנֵן גִּנִּים בָּאֵר מִים חַיִּים וְנִזְלִים מִן־לְבָנוֹן:
"עוֹרִי צָפוֹן וּבּוֹאִי תִימָן הִפִּיחִי גִנִּי יִזְלוּ בְשָׁמִיו
יָבֹא דּוֹדִי לְגִזּוֹ וַיֹּאכֵל פְּרִי מִגְדָּיו:

ה. בָּאתִי לְגִנִּי אֶחָתִי כָלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם־בְּשָׂמִי
אֶכְלָתִי יַעֲרִל עִם־דְּבִשִׁי שְׂתִיתִי יִיגִי עִם־חִלְבִּי

אכלו רעים שתי ושכרו דודים: אני ישנה ולבי
 ער קול | דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי
 תמתי שראשלי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה:
 פשטתי את פתנתי איככה אלפשנה רחצתי את
 רגלי איככה אטנפם: דודי שלח ידו מן החור
 ומעי המו עליו: הקמתי אני לפתח לדודי וידי
 נטפוי מור ואצבעתי מור עבר על פפות המנעול:
 ופתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר בפשי יצאה
 בדברו בקשתייהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא
 ענני: ומצאתי השמרים הסבבים בעיר הכוני
 פצעוני נשאו את ידידי מעלי שמרי החמות:
 השבעתי אתכם בנות ירושלם אמ-תמצאו את
 דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני: מה דודי
 מדוד היפה בנשים מה דודי מדוד שפכה
 השבעתנו: דודי צח ואדום דגול מרבבה: ראשו
 כתר פז קוצותיו תלתלים שחרות פערב: עיניו
 כיונים על אפיקי מים רחצות בתלב ישובות על
 מלאת: לחיו פערוגת הבשם מגדלות מרקתים
 שפתותיו שושנים נטפות מור עבר: ידי וגלילי
 זהב ממלאים בתרשיש מעיו עשת שן מעלפת
 ספירים: שוקיו עמודי שש מיסדים על אדני
 פז מראהו כלבנון בחור פארזים: חכו ממיתקים
 וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלם:

ו אנה הלך דודי היפה בנשים אנה פנה דודי
 ונבקשנו עמו: דודי ירד לגנו לערגות הבשם
 לרעות בגנים וללקט שושנים: אני לדודי ודודי
 לי הרעה בשושנים: יפה את רעיתי פתרצה
 נאנה פירושלם אימה פנדגלות: הסבי עיניו
 מנגדי שהם הרהיבני שערך פער העזים
 שגלשו מן הגלעד: שניו פער הרחלים שעלו
 מן הרחצה שפלם מתאימות ושפלה אין בהם:
 כפלח הרמון רכתו מבעד לצמתו: ששים המה
 מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר:
 אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא
 לילדתה ראיה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים

ויהללוה: מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה
 כלבנה ברה כחמה אימה פנדגלות: אל גנת אגוז
 ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן
 הנצו הרמנים: לא ידעתי בפשי שמתני מרפבות
 עמי נדיב:

ז שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך
 מה תחזו בשולמית כמתלת המתנים: מה יפוי
 פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך כמו
 חללים מעשה ידי אמן: שררך אגן הסהר אלי
 יחסר המזג בטנד ערמת חטים סוגה בשושנים:
 שני שדיך פשני עפרים תאמי צביה: צוארך
 כמגדל השן עיניך ברכות בת שפון על שער בת
 רבים אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק:
 ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך פארגמן מלך
 אסור ברהטים: מה יפית ומה נעמת אהבה
 בתענוגים: זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך
 לאשפלות: אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסנו
 ויהיו גא שדיך כאשפלות הגפן וריח אפך
 פתפוחים: ורחף פניו הטוב הולך לדודי
 למישרים דובב שפתי ישנים: אני לדודי ועלי
 תשוקתו: לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים:
 נשכימה לכרמים נראה אם פרחתה הגפן פתח
 הסמך הנצו הרמוגים שם אתן את ידיך:
 יהודאים נתנו ריח ועל פתחניו כל מגדים
 חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך:

ח מי יתנה פאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ
 אשקך גם לא יבזו לי: אנהגך אביאך אל בית
 אמי תלמדני אשקך מינין הרקח מעסים רמני:
 שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני: השבעתי
 אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעירו
 את האהבה עד שתתפץ: מי זאת עלה מן
 המדבר מתרפקת על דודתה תחת התפוח עוררתה
 שמה חבלתך אפך שמה חבלה ילדתה: שימני
 כחותם על לבי כחותם על זרועי פי ענה כמות
 אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש
 המשך בעמוד אחרון של חומש רש"י...

הלכות מלכים ומלחמות פרק יא

יא, א המלך המשיח עתיד לעמד, ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ גדתי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו, כשהיו מקדם: מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותן האמורה בתורה.

יא, ב וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר גביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו: שהרי תורה העידה עליו, שנאמר "ושב ה' א-להיך את שבותך, ורחמך; ושב, וקבצך מפל העמים... אם יהיה נדחה, בקצה השמים משם, יקבצך ה' א-להיך, ומשם, יקחה. והביאך ה' א-להיך...". ואלו הדברים המפרשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים.

יא, ג אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמד מבניו, שמושיע את ישראל מיד בני עשו.

יא, ד ושם הוא אומר "אראנו ולא עתה", זה דוד; "אשורנו ולא קרוב", זה המלך המשיח. "דרך כוכב ממצלב", זה דוד; "וקם שבט מישראל", זה המלך המשיח. "ומחץ פאתי מואב" זה דוד, וכן הוא אומר "וניד את מואב, וימדדם בחבל". "וקרקר כל בני שת" זה המלך המשיח, שנאמר בו "ומשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" לדוד, שנאמר "ותהי אדום לדוד, לעבדים". "והיה ירשה שעיר איביו" זה המלך המשיח, שנאמר "ועלו מושעים בהר ציון, לשפט את הר עשו".

יא, ה אף בערי מקלט הוא אומר "כי ירחיב ה' א-להיך, את גבולך... ויספת לך עוד שלש ערים, על השלש האלה"; ומעולם לא היה דבר זה, ולא צוה הקדוש ברוך הוא לתהו. אבל בדברי הנביאים, אין הדבר צריך ראיה, שכל הספרים מלאים מדבר זה. יא, ו אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח, צריך

לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים, וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים; אין הדבר כן שהרי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא פליו שלכן כוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעוונות; כיון שנהרג, נודע שאינו משיח, ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא מופת.

יא, ז ועיקר הדברים, פכה הן: שהתורה הזאת אין חקיה ומשפטיה משתנים לעולם, ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליה, ולא גורעין מהן; וכל המוסיף או גורע, או שגלה פנים בתורה והוציא הדברים שלמצוות ממשוין הרי זה בודאי רשע ואפיקורוס.

יא, ח ואם יעמד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' הרי זה בתוקף שהוא משיח: אם עשה והצליח, ונצח כל האמות שסביביו, ובנה מקדש במקומו, וקבץ גדתי ישראל הרי זה משיח בודאי.

יא, ט ואם לא הצליח עד כה, או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הנשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים, שנאמר "ומן המשכילים יכשלו, לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ: כי עוד, למועד".

יא, י אף ישוע הנוצרי שדמה שיהיה משיח, ונהרג בבית דין כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר "ובני פריצי עמך, ינשאו להעמיד חזון ונכשלו". וכי יש מכשול גדול מזה: שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ גדתיהם ומחזק מצוותו; וזה גרם לאבד ישראל בתרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רב העולם לעבד א-ל לזה מבלעדי ה'.

יא, יא אבל מחשבות בורא עולם אין כות באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו

מחשבותיו. וכל הדברים האלו שלישוע הנוצרי, ושלזה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן את העולם כלו לעבד את ה' ביחד: שנאמר "פי אז אהפך אל עמים, שפה ברורה, לקרא כלם בשם ה', ולעבדו שכם אחד".

יא, יב פיצד: פבר נתמלא העולם כלו מדברי המשיח, ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים, ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים ונותנים בדברים אלו, ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה, ולא היו נוקות לדורות. ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם, ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח, וגלה נסתריהם.

יא, יג וכשנעמד המלך המשיח באמת, וינצליח ויגרום וינשא מיד הם פלן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעום.

הלכות מלכים ומלחמות פ'ק יב

יב, א אל יעלה על הלב שבימות המשיח, יבטל דבר ממנהגו שלעולם, או יהיה שם חדוש במעשה בראשית; אלא עולם כמנהגו הולך. וזה שנאמר בישעיה "וגר זאב עם כבש, ונמר עם גדי ירפץ", משל וחידה. ענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי העולם, המשולים בזאב ונמר: שנאמר "זאב ערבות ישדדם נמר שקד על עריהם". ויחזרו כלם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המתר בנחת פישראל, שנאמר "ואריה, כבקר יאכל תבן".

יב, ב וכן כל פיוצא באלו הדברים הפתובין בענין המשיח, משלים הם; ובימות המלך המשיח יודע לכל לאיזה דבר היו משל, ומה ענין רמוז בהן. אמרו חכמים, אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכיות בלבד.

יב, ג יראה מפשוטן שלדברי הנביאים, שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג; ושקדם מלחמת גוג ומגוג, יעמד נביא לישראל לישר ישראל ולהכין לבם: שנאמר "הנה אנכי שלח

לכם, את אליה הנביא". ואינו בא לא לטמא הטהור, ולא לטהר הטמא, ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשרות, ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין; אלא לשום שלום בעולם, שנאמר "והשיב לב אבות על בנים".

יב, ד ויש מן החכמים שאומרים שקדם ביאת המלך המשיח, יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם היאך יהיו, עד שיהיו: שדברים סתומים הן אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים; ולפיכך יש להם מחלקת בדברים אלו. ועל כל פנים, אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקן, עיקר בדת.

יב, ה ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך בדברי מדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן; ולא ישימם עיקר שאינן מביאין לא לידי אהבה, ולא לידי יראה. וכן לא יחשב הקצין; אמרו חכמים, תפוח דעתן שלמחשבי קצין. אלא יחפה וינאמין בכלל הדבר, כמו שבארנו.

יב, ו בימי המלך המשיח, כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתחסו כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שנאמר "וישב מצרף ומטהר...". ובני לוי מטהר תחלה, ואומר זה מיחס פוהן וזה מיחס לוי, ודוחה את שאינן מיחסין לישראל: הרי הוא אומר "ויאמר התרשתא להם... עד עמד פהן, לאורים ולתמים". הנה למדת שברוח הקדש מתחסין המתחזקין, ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני. אבל אינו אומר על שהן בחזקת פשרות, זה ממזר וזה עבד שהדין הוא שמשפחה שנשטמעה, נשטמעה.

יב, ז לא נתאוו הנביאים והחכמים ימות המשיח לא פדי שישלטו על כל העולם, ולא פדי שיירדו בגויים, ולא פדי שינשאו אותם העמים, ולא פדי לאכל ולשתות ולשמח: אלא פדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, פדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שבארנו בהלכות תשובה.

יב,ח ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהיה משפעת הרבה, וכל המעצנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד.

ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויוזעים דברים הסתומים העמוקים; וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר "כי מלאה הארץ, דעה את ה', כמים, לים מכסים".

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר ארבעה עשר, בעזרת ש-די.

ומגן פרקים שלספר זה, אחד ושמונים: הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן, ששה ועשרים פרקים; הלכות עדות, שנים ועשרים פרקים; הלכות ממרים, שבעה פרקים; הלכות אבל, ארבעה עשר פרקים; הלכות מלכים ומלחמות, שנים עשר פרקים.

ש' כח אייבערשטער!! די כוח פון סדר דרך הלימוד!

ספר משנה תורה להרמב"ם

אז לא אבוש בהביטי, אל כל מצותיך

הקדמה (דינסטאג – יום שלישי)

א כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני בפרושן נתנו, שנאמר "ואתנה לך את לחת האבן, והתורה והמצוה": "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זה פרושה. וצונו לעשות התורה, על פי המצוה. ומצוה זו, היא הנקראת תורה שבעל פה.

ב כל התורה כתבה משה רבנו קדם שימות, בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט; וספר אחד נתנו בארון לעד, שנאמר "לקח, את ספר התורה הזו, ושמרתם אותו, מצד ארון ברית ה' א-להיכם; והיה שם בך, לעד".

ג והמצוה, שהיא פרוש התורה לא כתבה; אלא צוה בה לזקנים וליהושוע ולשאר כל ישראל, שנאמר "את כל הדבר, אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו, לעשות...". ומפני זה נקראת תורה שבעל פה.

ד אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, למדה משה רבנו פלה בבית דינו לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושוע, שלשתן קבלו ממשנה. וליהושוע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר

תורה שבעל פה וצוהו עליה; וכן יהושוע, כל ימי חייו למד על פה.

ה וזקנים רבים קבלו מיהושוע, וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס; ושמואל קבל מעלי ובית דינו, ודוד קבל משמואל ובית דינו. ואחיה השילוני, מיוצאי מצרים היה ולוי היה, ושמע ממשנה, והיה קטן בימי משה; והוא קבל מדוד ובית דינו.

ו אליהו קבל מאחיה השילוני ובית דינו, ואלישע קבל מאליהו ובית דינו, ויהויזע הכוהן קבל מאלישע ובית דינו, וזכריהו קבל מיהויזע ובית דינו, ויהושע קבל מזכריה ובית דינו, ועמוס קבל מהושע ובית דינו, וישעיהו קבל מעמוס ובית דינו, ומיכה קבל מישיעיה ובית דינו, ויואל קבל ממיכה ובית דינו, ונחום קבל מיואל ובית דינו, וחבקוק קבל מנחום ובית דינו, וצפניה קבל מחבקוק ובית דינו, וירמיה קבל מצפניה ובית דינו, וברוך בן נריה קבל מירמיה ובית דינו, ועזרא ובית דינו קבלו מברוך ובית דינו.

ז בית דינו שלעזרא, הם הנקראין אנשי כנסת הגדולה. והם חגי זכריה ומלאכי, ודניאל חנניה

מישאל ועזריה, ונתמיה בן חכליה, ומרדכי, וזרבל; והרבה חכמים עמהם, תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון מהם הוא שמעון הצדיק, והוא היה מפלל המאה ועשרים, וקבל תורה שבעל פה מקלן; והוא היה כוהן גדול, אחר עזרא.

ח אנטיגנוס איש שוכו ובית דינו קבלו משמעון הצדיק ובית דינו, ויוסף בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קבלו מאנטיגנוס ובית דינו, ויהושוע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם קבלו מיוסף ויוסף ובית דינם, ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושוע ונתאי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. והלל ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בנו שלהלל קבלו מהלל ובית דינו.

ט חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, והם גדולי החכמים שקבלו ממנו; ואלו הם רבי אליעזר הגדול, ורבי יהושוע, ורבי יוסי הכוהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערד. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אליעזר הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל ורבי מאיר בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם קבל רבי מאיר וחבריו מרבי ישמעאל.

י חבריו שלרבי מאיר הם רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, ורבי נתניה, ורבי אלעזר בן שמוע, ורבי יוחנן הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון. וכן קבלו חבריו שלרבי עקיבה מרבי אליעזר הגדול; וחבריו שלרבי עקיבה הם רבי טרפון רבו שלרבי יוסי הגלילי, ורבי שמעון בן אלעזר, ורבי יוחנן בן נורי.

יא רבן גמליאל הזקן קבל מרבן שמעון אביו, בנו שלהלל; ורבן שמעון בנו קבל ממנו, ורבן גמליאל בנו קבל ממנו, ורבן שמעון בנו קבל ממנו. ורבי יהודה בנו שלרבן שמעון, זה הוא הנקרא רבנו הקדוש, והוא קבל מאביו, ומרבי אלעזר בן שמוע ומרבי שמעון חברו.

יב רבנו הקדוש חבר המשנה. ומימות משה ועד

רבנו הקדוש, לא חברו חבור שמלמדיו אותו ברבים בתורה שבעל פה; אלא בכל דור ודור, ראש בית דין או נביא שיהיה באותו הדור, כותב לעצמו זכרון בשמועות ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה ברבים.

יג וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כוחו, מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלוש עשרה מדות והספימו עליהן בית דין הגדול. וכן היה הדבר תמיד, עד רבנו הקדוש.

יד והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הבאורין והפרושין ששמעו ממשה רבנו, ושלמדו בית דין שלכל דור ודור, בכל התורה כלה; וחבר מהכל ספר המשנה. ושגנו ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתבוהו כלם, ורצו בכל מקום, כדי שלא תשתפח תורה שבעל פה מישראל.

טו ולמה עשה רבנו הקדוש כך, ולא הגיט הדבר כמות שהיה לפי שראה שהתלמידים מתמעטים והולכים, והצרות מתחדשות ובאות, וממלכת הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלים והולכים לקצוות: חבר חבור אחד להיות ביד כלם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב כל ימיו הוא ובית דינו, ולמד המשנה ברבים.

טז ואלו הם גדולי החכמים שהיו בבית דינו שלרבנו הקדוש וקבלו ממנו שמעון וגמליאל בניו, ורבי אפס, ורבי חנניה בן חמא, ורבי חיאי, ורב, ורבי ינאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי הושעיה. אלו הם הגדולים שקבלו ממנו, ועמם אלפים ורבבות משאר החכמים.

יז אף על פי שאלו האחד עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו במדרשו, רבי יוחנן קטן היה ואחר כך היה תלמיד לרבי ינאי וקבל ממנו תורה. וכן רב קבל מרבי ינאי; ושמואל קבל מרבי חנניה בן חמא.

יח רב חבר ספרא וספרי לבאר ולהודיע עיקרי המשנה, ורבי חיאי חבר התוספתא לבאר עניני

המשנה. וכן רבי הושעיה ובר קפרא חבירו ברייתות
לבאר דברי המשנה, ורבי יוחנן חבר התלמוד
הירושלמי בארץ ישראל אחר חרבן הבית בקרוב
משלוש מאות שנה.

יט ומגדולי החכמים שקבלו מרב ושמואל רב
הונא, ורב יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי
החכמים שקבלו מרבי יוחנן רבה בר בר חנה, ורבי
אמי, ורבי אסי, ורב דימי, וראבון.

כ ומפלל החכמים שקבלו מרב הונא ומרב יהודה,
רבה ורב יוסף. ומפלל החכמים שקבלו מרבה ורב
יוסף, אבוי ורבא; ושניהם קבלו גם מרב נחמן.
ומפלל החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא;
ומר בר רב אשי קבל מאבוי ומרבינא.

כא נמצא מרב אשי עד משה רבנו ארבעים איש,
ואלו הן: רב אשי, מרבא, מרבה, מרב הונא, מרבי
יוחנן ורב ושמואל, מרבנו הקדוש, מרבן שמעון
אביו, מרבן גמליאל אביו, מרבן שמעון אביו,
מרבן גמליאל הזקן אביו, מרבן שמעון אביו,
מהלל אביו ושמואי, משמעיה ואבטליון, מיהודה
ושמעון, מיהושוע ונתאי, מיוסף ויוסף,
מאנטניגוס, משמעון הצדיק, מעזרא, מברוך,
מירמיה, מצפניה, מתבקוק, מנחום, מיואל,
ממיכה, מישעיה, מעמוס, מהושע, מזכריה,
מיהוידע, מאלישע, מאליהו, מאחיה, מדויד,
משמואל, מעלי, מפניחס, מיהושוע, ממשנה רבנו
רבן שלכל הנביאים, מעם ה' א-להי ישראל.

(מיטוואך – יום רביעי)

כב כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות
מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם
מסנהדרין גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים
ורבבות ששמעו מהם ועמהם.

כג רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד; ורב
אשי הוא שחבר התלמוד הבבלי בארץ שנער,
אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו
מאה שנה.

כד וענין שני התלמודין הוא פרוש דברי המשנה
ובאור עמוקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין

ובית דין מימות רבנו הקדוש ועד חבור התלמוד.
ומשני התלמודין, ומן התוספתא, ומספרא
ומספרי, ומן התוספתות מכלם יתבאר האסור
והמותר, והטמא והטהור, והחיב והפטור, והפטר
והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה
מסיני.

כה גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים
שכלל דור ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו
ממשה בפרוש "ושמרתם את משמרתי", שאמר
עשו משמרת למשמרתי.

כו וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו
או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין
שלאותו הדור, לפי שאסור לסור מהם, שנאמר
"לא תסור, מפל הדבר אשר נגידו לך ימין
ושמאל".

כז וכן משפטים ודינין פלאיים שלא קבלו אותן
ממשה, ודנו בהן בית דין הגדול שלאותו הדור
במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן
הזקנים, וגמרו שהדין כן הוא. הכל חבר רב אשי
בתלמוד, מימות משה ועד ימיו.

כח וחברו חכמי משנה חבורין אחרים, לפרש
דברי התורה: רבי הושעיה תלמידו שלרבונו
הקדוש, חבר באור ספר בראשית. ורבי ישמעאל
פרש מאלה שמות עד סוף התורה, והוא הנקרא
מכלתא; וכן רבי עקיבה חבר מכלתא. וחכמים
אחרים אחריהם חברו מדרשות. והכל חבר קדם
התלמוד הבבלי.

כט נמצא רבינא ורב אשי וחבריהם, סוף גדולי
חכמי ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו
גזרות והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשוטו
גזרותם ותקנותם ומנהגותם בכל ישראל, בכל
מקומות מושבותיהם.

ל ואחר בית דינו שלרב אשי, שחבר התלמוד בימי
בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל הארצות פזור יתר,
והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים; ורבקה קטטה
בעולם, ונשתבשו הדרכים בגיטות. ונתמעט
תלמוד תורה, ולא נתכנסו ישראל ללמד
בישיבותיהם אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם.

לא אלא מתקבצים יחידים השרידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים מהם דרך המשפט היאך הוא.

לב וכל בית דין שעמד אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו, או לבני מדינות לא פשטו מעשיו בכל ישראל: מפני רחוק מושבותיהם, ושבוש הדרכים; והיות בית דין שלאותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול שלשבעים בטל מפמה שנים קדם חבור התלמוד.

לג לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שעזרה בית דין אחר במדינתו. וכן אם למד אחד מן הגאונים שדרך המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך המשפט הפתוב בתלמוד אין שומעין לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו, בין ראשון, בין אחרון.

(דאנערשטאג – יום חמישי)

לד ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים שבתלמוד הבבלי, תיבין כל בית ישראל ללכת בהם; וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהג בכל המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד, ולגזר גזרותם וללכת בתקנותם.

לה הואיל וכל אותן הדברים שבתלמוד הסביו עליהם כל ישראל, ואותן החכמים שהתקינו או שעזרו או שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא הם כל חכמי ישראל או רבן, והם ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כלה, איש מפי איש עד משה רבנו.

לו כל החכמים שעמדו אחר חבור התלמוד ובנו בו, ויצא להם שם בתקמתם הם הנקראים גאונים. וכל אלו הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער ובספרד ובצרפת למדו דרך התלמוד והוציאו לאור תעלומותיו ובארו עניניו, לפי שדרך עמוקה דרכו עד למאוד. ועוד שהוא בלשון ארמי מערב עם לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה ברויה לכל בשנער בעת שחבר

התלמוד; אבל בשאר המקומות וכן בשנער בימי הגאונים, אין אדם מפיר אותה לשון עד שמתלמדים אותו.

לז ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון שיהיה בימיהם לפרש להם דברים קשים שבתלמוד, והם משיבים להם כפי חכמתם; ואותן השואלין מקבצין התשובות, ועושין מהן ספרים להבין מהם.

לח גם חברו הגאונים שבכל דור ודור, חבורין לבאר התלמוד: מהם מי שפרש הלכות יחידות, ומהם מי שפרש פרקים יחידים שנתקשו בימיו, ומהם מי שפרש מסכתות וסדרים.

לט ועוד חברו הלכות פסוקות, בענין האסור והמתיר והחייב והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו קרובין למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו שלתלמוד. וזו היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני ישראל, מיום שחבר התלמוד ועד זמן זה, שהוא שנה שמינית אחר מאה וארץ לתרבו.

מ ובזמן הזה תכפו צרות יתרות, ודחקה שעה את הכל, ואבדה חכמת חכמינו, ובינת גבוינו נסתתרה; לפיכך אותן הפרושין והתשובות וההלכות שחברו הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו בימיו, ואין מבין עניניהם פראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר, התלמוד עצמו: הבבלי, והירושלמי, וספרא, וספרי, והתוספות שהן צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך יודע מהן הדרך הנכונה בדברים האסורין והמתירין ושאר דיני תורה היאך היא.

מא ומפני זה נערכי חצוני, אני משה בירבי מימון הספרדי, ונשענתי על הצור ברוך הוא, ובינתי בכל אלו הספרים; וראיתי לחבר דברים המתבירים מכל אלו החבורין, בענין האסור והמתיר והטמא והטהור עם שאר דיני תורה: כלן בלשון ברויה ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה פלה סדורה בפי הכל בלא קשיה ולא פרוק, ולא זה אומר בכה וזה אומר בכה, אלא דברים

ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט אשר יתבאר מפל אלו החבורין והפרושין הנמצאים מימות רבנו הקדוש ועד עכשו.

מב עד שיהיו כל הדיגין גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה ומצוה, ובדין כל הדברים שתקנו חכמים ונביאים: כללו שלדבר, כדי שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל; אלא יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כלה, עם התקנות והמנהגות והגזרות שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור התלמוד, וכמו שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהן, שחברו אחר התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה משנה תורה לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כלה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם.

מג וראיתי לחלק חבור זה הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין; וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות, כדי שיהיו סדורין על פה.

מד אלו ההלכות שבכל ענין וענין יש מהן הלכות שהן משפטי מצוה אחת בלבד, והיא המצוה שיש בה דברי קבלה הרבה והיא ענין בפני עצמו; ויש מהן הלכות שהן כולליות משפטי מצוות הרבה, אם יהיו אותן המצוות כלן בענין אחד: מפני שחלוק חבור זה הוא לפי הענינים לא לפי מנין המצוות, כמו שיתבאר לקורא בו.

מה ומנין מצוות שלתורה הנוהגות לדורות, שש מאות ושלוש עשרה מצוות: מהן מצוות עשה מאתים שמונה וארבעים, סימן להן מנין אבריו שלאדם; ומהן מצוות לא תעשה שלוש מאות חמש וששים, סימן להן מנין ימות החמה.

(פרייטאג – יום השישי)

מצוות עשה

א מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם א-לוה, שנאמר "אנכי ה' א-להיך".

ב ליחדו, שנאמר "ה' א-להינו, ה' אחד".

ג לאהבו, שנאמר "ואהבת, את ה' א-להיך".

ד ליראה ממנו, שנאמר "את ה' א-להיך תירא".
ה להתפלל לו, שנאמר "ועבדתם, את ה' א-להיכם"; עבודה זו תפלה.

ו לדבקה בו, שנאמר "ובו תדבק".

ז להשבע בשמו, שנאמר "ובשמו, תשבע".

ח להדמות בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר "והלכת, בדרכיו".

ט לקדש שמו, שנאמר "ונקדשתי, בתוך בני ישראל".

י לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שנאמר "ודברת בם... ובשכבך ובקומך".

יא ללמד תורה וללמדה, שנאמר "ושוננתם לבניך".

יב לקשר תפלין בראש, שנאמר "והיו לטטפת, בין עיניך".

יג לקשר תפלין ביד, שנאמר "וקשרתם לאות, על ידך".

יד לעשות ציצית, שנאמר "ועשו להם ציצת".

טו לקבע מזוזה, שנאמר "וכתבתם על מזוזות".

טז להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית, שנאמר "הקהל את העם".

יז לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שנאמר "כתבו לכם את השירה הזאת".

יח לכתב המלך ספר תורה לעצמו, יתר על האחד שלכל אדם, עד שיהיה לו שתי תורות, שנאמר "וכתב לו את משנה התורה הזאת".

יט לברך אחר המזון, שנאמר "ואכלת, ושבעת וברכת".

כ לבנות בית הבחירה, שנאמר "ועשו לי, מקדש".

כא ליראה מבית זה, שנאמר "ומקדשי תיראו".

כב לשמר בית זה תמיד, שנאמר "ואתה ובניך אתה, לפני אהל העדת".

כג להיות הלוי עובד במקדש, שנאמר "ועבד הלוי הוא".

כד לקדש הפותח ידיו ורגליו בשעת העבודה,

שָׁנָאמֶר "וְרָחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו..."

כֹּה לַעֲרוֹךְ גִּירוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, שָׁנָאמֶר "יַעֲרוֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֹן וּבְנָיו".

כֹּו לְבָרֵךְ הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל, שָׁנָאמֶר "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

כֹּז לְהַסְדִּיר לֶחֶם וּלְבוֹנָה לִפְנֵי ה' בְּכָל שַׁבָּת, שָׁנָאמֶר "וְנָתַתָּ עַל הַשְּׁלֶחֶן לֶחֶם פָּנִים".

כח לְהַקְטִיר קִטְרֶת פְּעָמִים בַּיּוֹם, שָׁנָאמֶר "וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן, קִטְרֶת סָמִים".

כט לַעֲרוֹךְ אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ הָעֹלָה תָמִיד, שָׁנָאמֶר "אֵשׁ, תָּמִיד תִּהְיֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ".

ל לְהָרִים הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם, שָׁנָאמֶר "וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן".

לא לְשַׁלַּח טַמְאִים מִמִּחֲנֶה שְׂכִינָה שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ, שָׁנָאמֶר "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחֲנֶה, כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב".

לב לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזָרְעוֹ שֶׁלֹא־הָיוּ וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה, שָׁנָאמֶר "וְקִדְּשֵׁתוּ".

לג לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים לְוָשִׁים לְעִבּוּדָה בְּגָדֵי כְהֻנָּה, שָׁנָאמֶר "וַעֲשִׂיתֶם בְּגָדֵי קֹדֶשׁ".

לד לְשִׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף פְּשֻׁנוֹשָׁאִין אוֹתוֹ, שָׁנָאמֶר "בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ".

לה לְמַשַּׁח כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שָׁנָאמֶר "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה".

לו לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִין בַּמִּקְדָּשׁ מִשְׁמְרוֹת מִשְׁמְרוֹת, וּבִמְצֻעִים עוֹבְדִין כְּאַחַד, שָׁנָאמֶר "וְכִי יָבֹא הַלֵּוִי... לְבַד מִמִּפְּרִיו, עַל הָאֲבוֹת".

לז לְהִיּוֹת הַכֹּהֲנִים מִטְמְאִין לְקְרוֹבֵיהֶם וּמִתְאַבְּלִין עָלֵיהֶן כִּשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מִצְוִין לְהִתְאַבֵּל עַל מִתִּיהֶן, שָׁנָאמֶר "לֵה, יִטְמָא".

לח לְהִיּוֹת כֹּהֵן גְּדוֹל נוֹשֵׂא בְּתוֹלָה, שָׁנָאמֶר "וְהוּא, אִשָּׁה בְּבִתּוּלִיָּה יִקַּח".

לט לְהַקְרִיב תָּמִידִין בְּכָל יוֹם, שָׁנָאמֶר "שְׁנֵים לַיּוֹם, עֹלָה תָּמִיד".

מ לְהַקְרִיב כֹּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שָׁנָאמֶר "זֶה קָרְבַּן אֶהָרֹן וּבְנָיו".

מא לְהוֹסִיף קָרְבַּן אַחֵר בְּכָל שַׁבָּת, שָׁנָאמֶר "וּבַיּוֹם,

הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבָּשִׁים".

מב לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וַחֲדָשׁ, שָׁנָאמֶר "וּבְרֹאשֵׁי, חֹדְשֵׁיכֶם".

מג לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּחַג הַפֶּסַח, שָׁנָאמֶר "שִׁבְעַת יָמִים, תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לֵה'".

מד לְהַקְרִיב מִנְחַת הָעֹמֶר מִמִּחֲרַת רֹאשׁוֹן שְׁלֹפְסַח עִם כֶּבֶשׂ אֶחָד, שָׁנָאמֶר "וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר".

מה לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם עֲצֵרֶת, שָׁנָאמֶר "וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים... וְהַקְרַבְתֶּם עוֹלָה".

מו לְהִבְיֹא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקָּרְבָּנוֹת הַקָּרְבִּין בַּגִּלְל הַלֶּחֶם בַּיּוֹם עֲצֵרֶת, שָׁנָאמֶר "מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה... וְהַקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם".

מז לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שָׁנָאמֶר "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ... וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה".

מח לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם הַצֹּמ, שָׁנָאמֶר "וּבְעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי...".

מט לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת הַיּוֹם בַּיּוֹם הַצֹּמ, שָׁנָאמֶר "בְּזֹאת יָבֹא אֶהָרֹן... וּמֵאֵת, עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְכָל הָעִבּוּדָה הַכְּתוּבָה בַּפָּרָשָׁה "אַחֲרֵי מוֹת".

נ לְהוֹסִיף קָרְבַּן בְּחַג הַסִּפּוֹת, שָׁנָאמֶר "וְהַקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה...".

נא לְהוֹסִיף קָרְבַּן בַּיּוֹם שְׁמִינִי עֲצֵרֶת, שָׁנָאמֶר "זֶה רֶגֶל בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ הוּא, שָׁנָאמֶר "בַּיּוֹם, הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת".

נב לְחַג בְּרֵגְלִים, שָׁנָאמֶר "שְׁלֹשׁ רִגְלִים, תַּחֲג לִי".

נג לְהִרְאוֹת בְּרֵגְלִים, שָׁנָאמֶר "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, בַּשָּׁנָה יִרְאֶה, כָּל זָכוֹר".

נד לְשַׁמֵּחַ בְּרֵגְלִים, שָׁנָאמֶר "וְשִׂמַּחְתָּ, בְּחֻגְךָ".

נה לְשַׁחַט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, שָׁנָאמֶר "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ, כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל".

נו לְאָכַל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, שָׁנָאמֶר "וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר, בַּלִּילָה הַזֶּה".

נז לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי, שָׁנָאמֶר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר".

נח לְאָכַל פֶּסַח בּוֹ, שָׁנָאמֶר "עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים, יֹאכְלֵהוּ".

נט לְתַקַּע בְּחִצּוֹצְרוֹת עַל הַקָּרְבָּנוֹת וּבִשְׁעַת הַצֹּרוֹת,

שָׁנְאָמֶר "וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצָצְרֹת".

ס לִהְיוֹת כָּל קִרְבָּנוֹת בַּהֶמָּה מִיּוֹם שְׁמִינִי וְהִלָּאָה, שָׁנְאָמֶר "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְהִלָּאָה".

סא לִהְיוֹת כָּל קִרְבָּן בַּהֶמָּה תָּמִיד, שָׁנְאָמֶר "תָּמִיד יִהְיֶה לְרִצּוֹן".

סב לִמְלֹחַ כָּל קִרְבָּן, שָׁנְאָמֶר "עַל כָּל קִרְבְּנֶךָ, תִּקְרִיב מֶלֶח".

סג מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה, שָׁנְאָמֶר "אִם עֹלָה קִרְבְּנֶךָ".

סד מַעֲשֵׂה הַחֹטֵאת, שָׁנְאָמֶר "זֹאת תֹּרֶת הַחֹטֵאת".

סה מַעֲשֵׂה הָאֲשָׁם, שָׁנְאָמֶר "זֹאת תֹּרֶת, הָאֲשָׁם".

סו מַעֲשֵׂה זֶבַח הַשְּׁלָמִים, שָׁנְאָמֶר "וְזֹאת תֹּרֶת, זֶבַח הַשְּׁלָמִים".

סז מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שָׁנְאָמֶר "וְנֶפֶשׁ, כִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה".

סח לִהְקָרִיב בֵּית דִּין קִרְבָּן אִם טָעוּ בַּהוֹרָאָה, שָׁנְאָמֶר "וְאִם כָּל עֵדֵת יִשְׂרָאֵל, יִשְׁגּוּ".

סט לִהְקָרִיב הַיָּחִיד קִרְבָּן חֹטֵאת אִם שָׂגָג בַּמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִין עָלֶיךָ כֹּרֶת, שָׁנְאָמֶר "נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא".

ע לִהְקָרִיב הַיָּחִיד קִרְבָּן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֹטָא בַּחֹטָא שְׁחֵיבִין עָלָיו חֹטָאת אוֹ לֹא חֹטָא, שָׁנְאָמֶר "וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם... וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ"; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשָׁם תְּלוּי.

עא לִהְקָרִיב הַשּׁוֹגֵג בַּמַּעֲלֵלָה, אוֹ הַחוּטָא בַּגְּזֵלָה, אוֹ בַּשִּׁפְתָּה חֲרוּפָה, אוֹ שִׁכְפָּר בַּפִּקְדוֹן וְנִשְׁבַּע, קִרְבָּן אֲשָׁם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשָׁם וְדֹאֵי.

עב לִהְקָרִיב קִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שָׁנְאָמֶר "וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ", "וְאִם לֹא תִשָּׂג יָדוֹ".

עג לִהְתְּנוּדוֹת לִפְנֵי ה' מִכָּל חֹטָא שְׁיַעֲשֶׂה הָאָדָם, בַּשִּׁעֲת הַקִּרְבָּן וְשִׁלָּא בַּשִּׁעֲת הַקִּרְבָּן, שָׁנְאָמֶר "וְהִתְנוּדוֹ, אֶת חֹטְאָתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ".

עד לִהְקָרִיב הַזֶּבֶק קִרְבָּן אֶחָד שְׁיִטָּה, שָׁנְאָמֶר "וְכִי יִטָּהֵר הַזֶּבֶק...".

עה לִהְקָרִיב הַזֶּבֶה קִרְבָּן אֶחָד שְׁתִּטָּה, שָׁנְאָמֶר "וְאִם טָהֳרָה, מִזִּבְחָה".

עו לִהְקָרִיב הַיּוֹלֶזֶת קִרְבָּן אֶחָד שְׁתִּטָּה, שָׁנְאָמֶר "וּבְמִלֹּאת יְמֵי טָהֳרָה".

עז לִהְקָרִיב הַמִּצְרֵעַ קִרְבָּן אֶחָד שְׁיִטָּה, שָׁנְאָמֶר "וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי".

עח לַעֲשׂוֹר הַבְּהֵמָה, שָׁנְאָמֶר "וְכָל מַעֲשֹׂר בָקָר וְצֹאן".

עט לַקֹּדֶשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּלְהַקְרִיבוֹ, שָׁנְאָמֶר "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד".

פ לַפְּדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שָׁנְאָמֶר "אֵד פְּדָה תִּפְדֶּה, אֶת בְּכוֹר הָאָדָם".

פא לַפְּדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שָׁנְאָמֶר "וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה".

פב לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר, שָׁנְאָמֶר "וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ".

פג לְהִבִּיא כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שְׂיֵשׁ עַל הָאָדָם בְּחוּבָה אוֹ בְּגִדְבָה בְּרָגֵל רֹאשׁוֹן שְׁפָגַע בּוֹ, שָׁנְאָמֶר "וּבֹאֵת שְׂמָה. וְהִבְאֵתָם שְׂמָה".

(הַיִּלְיָגֶעַר שַׁבַּת)

פד לִהְקָרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה, שָׁנְאָמֶר "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה, כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶךָ".

פה לְהַטְפִּיל בְּהִבְאֵת הַקִּרְבָּנוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה, שָׁנְאָמֶר "רַק קֹדֶשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ, וְנִדְרִיךָ, תִּשָּׂא וּבֹאֵת"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֵלָּא בְּקֹדֶשִׁי חוּצָה לְאֶרֶץ.

פו לַפְּדוֹת קֹדֶשִׁים בְּעָלֵי מוֹמִין וְיִהְיוּ מִתְרִין בְּאִכְלֵהָ, שָׁנְאָמֶר "רַק בְּכָל אֹתוֹ נִפְשֶׁה תִּזְבַּח וְאִכְלֵת בָּשָׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֵלָּא בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שְׁיִפְדּוּ.

פז לִהְיוֹת הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ, שָׁנְאָמֶר "וְהִנֵּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ".

פח לְאָכֹל שְׁנֵי מִנְחוֹת, שָׁנְאָמֶר "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמִּנְחָה, יֵאָכְלוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו".

פט לְאָכֹל בָּשָׂר חֹטָאת וְאֲשָׁם, שָׁנְאָמֶר "וְאִכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם".

צ לַשְּׂרֹף בָּשָׂר קֹדֶשׁ שְׁנִטָּמָא, שָׁנְאָמֶר "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמְא".

צא לשרף נותר, שנאמר "והנותר, מבשר הזבח ביום, השלישי, באש, ישרף".

צב לגדל הנזיר שערו, שנאמר "גדל פרע, שער ראשו".

צג לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו במלאת ימי נזרו, או בתוך ימי נזרו אם טמא, שנאמר "וכי ימות מת עליו".

צד לקים אדם כל שהוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהן, שנאמר "מוצא שפתיה, תשמר ועשית".

צה לדון בהפר נדרים בכל הדינין האמורין בפרשה.

צו להיות כל נוגע בנבלה טמא, שנאמר "וכי ימות מן הבהמה".

צז להיות שמונה שרצים מטמאין, שנאמר "וזה לכם הטמא".

צח להיות האכלין מטמאין, שנאמר "מכל האכל אשר יאכל".

צט להיות הנדה טמאה ומטמאה לאחרים.

ק להיות היולדת טמאה כנדה.

קא להיות המצרע טמא ומטמא.

קב להיות בגד מנגע טמא ומטמא.

קג להיות בית מנגע מטמא.

קד להיות הזב מטמא.

קה להיות שכבת זרע מטמאה.

קו להיות זבה מטמאה.

קז להיות המת מטמא.

קח להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור, ומטהרין מטמאת מת בלבד. וכל אלו הדינין שלטמאות אלו, רב משפט כל טמאה וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב.

קט להיות הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקוה, שנאמר "ורחץ במים את כל בשרו"; כך למדו מפי השמועה שרתיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת.

קי להיות הטהרה מן הצרעת בין צרעת אדם בין

צרעת בית בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים, שנאמר "זאת תהיה תורת המצרע".

קיא להיות המצרע מגלח כל שערו, שנאמר "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו".

קיב להיות המצרע ידוע לכל בדברים האמורים בו, "בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע, ועל שפם, יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן שאר הטמאים צריכין להודיע את עצמן.

קיג לעשות פרה אדמה להיות אפרה מוכן, שנאמר "והיתה לעדת בני ישראל".

קיד להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין בפרשה, שנאמר "איש, כי יפלא נדר".

קטו להיות מעריך בהמה טמאה נותן דמיה, שנאמר "והעמיד את הבהמה".

קטז להיות מעריך ביתו נותן פערך הכוהן, שנאמר "ואיש, כי יקדש את ביתו".

קיז לתן מקדיש שדהו ערפה האמור בתורה, שנאמר "ואם משדה אחזתו".

קיח להוסיף המועל או אוכל תרומה חמש על הקרן ולהחזירו, שנאמר "ואת אשר חטא מן הקדש ישלם".

קיט להיות נטע רבעי קדש, שנאמר "יהיה, כל פריו קדש הלולים".

קכ להניח פאה.

קכא להניח לקט.

קכב להניח עמר השכחה.

קכג להניח עוללות בכרם.

קכד להניח פרט הכרם. לפי שבכל אלו נאמר "לעני ולגר תעזב אתם"; וזו היא מצות עשה שלמה.

קכה להביא בכורים לבית הבחירה, שנאמר "ראשית, בכורי אדמתך".

קכו להפריש תרומה גדולה לפוהן, שנאמר "ראשית דגנה..."

קכז להפריש מעשר דגן ללוויים, שנאמר "וכל

מעשור הארץ".

קכח להפריש מעשור שני להאכל לבעליו
בירושלים, שנאמר "עשור תעשור, את כל תבואת
זרעך"; מפי השמועה למדו שזה הוא מעשור שני.
קכט להיות הלויים מפרישין מעשור מן המעשור
שלקחו מישראל ונותנין אותו לכוהנים, שנאמר
"ואל הלויים תדבר".

קל להפריש מעשור עני תחת מעשור שני
בשלישית ובששית בשבוע, שנאמר "מקצה
שלש שנים, תוציא את כל מעשור תבואתך".

קלא להתנדות ודוי מעשור, שנאמר "ואמרת לפני
ה' א-להיך בערתי הקדש".

קלב לקרות על הבפורים, שנאמר "וענית ואמרת
לפני ה' א-להיך".

קלג להפריש חלה לפניה, שנאמר "ראשית,
ערסתכם חלה, תרימו".

קלד להשמיט קרקע, שנאמר "והשביעת
תשמיטה וגטשתה".

קלה לשבת מעבודת הארץ, שנאמר "בתריש
ובקציר, תשבת".

קלו לקדש שנת יובל בשביטה פשמיטה, שנאמר
"וקדשתם, את שנת החמשים".

קלז לתקע בשופר בשנת היובל, שנאמר
"והעברת שופר תרועה".

קלח לתן גאלה לארץ בשנת יובל, שנאמר "ובכל,
ארץ אחזתכם, גאלה, תתנו לארץ".

קלט להיות גאלת בתי ערי חומה עד שנה, שנאמר
"ואיש, כי ימכר בית מושב עיר חומה".

קמ למנות שני יובל שנים ושמיטים, שנאמר
"וספרת לה, שבע שבת שנים".

קמא להשמיט כספים בשביעית, שנאמר "שמוט
כל בעל משה ידו".

קמב לנגש לנכרי, שנאמר "את הנכרי, תגש;
ואשר יהיה לה".

קמג לתן מן הבהמה לפניהן הזרוע והלחיים
והקבה, שנאמר "ונתו, לפניה, הזרע".

קמד לתן ראשית הגז לפניהן, שנאמר "וראשית גז
צאנה תתן לו".

קמה לדון בדיני תרמים, מהם לה' ומהם לפניהן,
שנאמר "אך כל תרם..."

קמו לשחט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרו,
שנאמר "ונבחת מבקר ומצאנה".

קמז לכסות דם חיה ועוף, שנאמר "ושפך, את
דמו, וכסהו, בעפר".

קמח לשלח הקן, שנאמר "שלח תשלח את האם,
ואת הבנים תקח לה".

קמט לבדק בסימני בהמה, שנאמר "זאת החיה
אשר תאכלו".

קנ לבדק בסימני העוף עד שיבדיל בין טמא שבו
לטהור שבו, שנאמר "כל צפור טהרה, תאכלו".

קנא לבדק בסימני חגבים לידע טהור מן הטמא,
שנאמר "אשר לו כרעים".

קנב לבדק בסימני דגים, שנאמר "את זה, תאכלו,
מפל, אשר במים".

קנג לקדש חדשים ולחשב שנים וחדשים בבית
דין בלבד, שנאמר "החדש הזה לכם, ראש
חדשים".

קנד לשבת בשבת, שנאמר "וביום השביעי
תשבת".

קנה לקדש שבת, שנאמר "זכור את יום השבת,
לקדשו".

קנו לבער חמץ, שנאמר "ביום הראשון, תשביתו
שאר מבתיכם".

קנז לספר ביציאת מצרים בלילה הראשון שלחג
המצות, שנאמר "והגדת לבנה".

קנח לאכל מצה בלילה זה, שנאמר "בערב, תאכלו,
מצה".

קנט לשבת בראשון שלפסח, שנאמר "ביום
הראשון, מקרא קדש".

קס לשבת בשביעי בו, שנאמר "וביום השביעי,
מקרא קדש".

קסא לספר מקצירת העמר תשעה וארבעים יום,
המשך בעמוד אחרון של חומש רש"י...

1 FEB	ראשון Sunday	יד 14	בבלי: מנחות כא ירושלמי: גיטין יב תוספתא: דמאי ב נ"ך: שיר השירים ב רמב"ם: מלכים ומלחמותיהם יא	נץ החמה..... 7:06 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:37 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:26	עלות השחר..... 5:53 סו"ז קר"ש - פג"א..... 9:01 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:04 שקיעה..... 5:13
----------	-----------------	----------	--	--	---

2 FEB	שני Monday	טו 15	בבלי: מנחות כב ירושלמי: גיטין יג תוספתא: דמאי ג נ"ך: שיר השירים ג רמב"ם: מלכים ומלחמותיהם יב	Tu B'Shevat נץ החמה..... 7:05 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:37 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:27	ט"ו בשבט עלות השחר..... 5:52 סו"ז קר"ש - פג"א..... 9:01 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:04 שקיעה..... 5:14
----------	---------------	----------	--	---	---

3 FEB	שלישי Tuesday	טז 16	בבלי: מנחות כג ירושלמי: גיטין יד תוספתא: דמאי ד נ"ך: שיר השירים ד רמב"ם: הקדמה: אז לא עד אלקי ישראל	התחלת מחזור ט"ז של לימוד רמב"ם יומי - פרק אחד ליום נץ החמה..... 7:04 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:36 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:27 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:29	עלות השחר..... 5:51 סו"ז קר"ש - פג"א..... 9:00 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:03 שקיעה..... 5:16
----------	------------------	----------	---	--	---

4 FEB	רביעי Wednesday	יז 17	בבלי: מנחות כד ירושלמי: גיטין טו תוספתא: דמאי ה נ"ך: שיר השירים ה רמב"ם: הקדמה: כל אלו החכמים עד בין ראשון בין אחרון	הילולת כ"ק מוהר"א"ש ז"ע 11 שנה להסתלקותו נץ החמה..... 7:03 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:36 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:27 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:30	עלות השחר..... 5:50 סו"ז קר"ש - פג"א..... 9:00 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:03 שקיעה..... 5:17
----------	--------------------	----------	---	---	---

5 FEB	המישי Thursday	יח 18	בבלי: מנחות כה ירושלמי: גיטין טז תוספתא: דמאי ו נ"ך: שיר השירים ו רמב"ם: הקדמה: ודברים הללו עד שנת החמה	נץ החמה..... 7:02 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:35 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:31	עלות השחר..... 5:49 סו"ז קר"ש - פג"א..... 8:59 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:03 שקיעה..... 5:18
----------	-------------------	----------	--	--	---

6 FEB	ששי Friday	יט 19	בבלי: מנחות כו ירושלמי: גיטין יז תוספתא: דמאי ז נ"ך: שיר השירים ז רמב"ם: מצוות עשה א-פג	נץ החמה..... 7:01 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:35 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:32	עלות השחר..... 5:48 סו"ז קר"ש - פג"א..... 8:59 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:02 שקיעה..... 5:19
----------	---------------	----------	---	--	---

7 FEB	שב"ק Shabbos	כ 20	בבלי: מנחות כז ירושלמי: גיטין יח תוספתא: דמאי ח נ"ך: שיר השירים ח רמב"ם: מצוות עשה פז-קסו	נץ החמה..... 7:00 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:34 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:34	יתרו עלות השחר..... 5:47 סו"ז קר"ש - פג"א..... 8:58 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:02 שקיעה..... 5:21
----------	-----------------	---------	---	--	---

Shabbos Ends 6:34 זמן מוצש"ק

2:07 סזק"ל חודש שבט ליל ב' עד

וְעַן עֵס קוֹמֵט אֶן שׁוֹעֵר צו וְוַעֲרָן מְקוֹרֵב צוּם צִדִּיק, דָּאן הֶעֱלֵפֵט דָּאס צו צו קַענען בֶּעָסְעֶר
דִּינען דָּעם אַיַּבְעֶרְשֶׁטן.
(סְפָר הַמִּדּוֹת אוֹת צִדִּיק סִימָן י"ב)